

Torsdagen den 3 april

Kl. 12.00

§ 1 Fyllnadsval till utskott

Företogs val av en suppleant i socialförsäkringsutskottet.

Herr TALMANNEN:

Det på föredragningslistan upptagna valet är föranlett av att ersättaren för herr Olsson i Stockholm skall beredas plats i utskott.

Vid valet tillämpas acklamationsförfarande, om ledamot ej begär att valet skall förrättas med slutna sedlar, vilket i så fall kommer att äga rum vid ett följande sammanträde.

Valberedningen har enhälligt föreslagit herr Franzén i Stockholm.

Kammaren utsåg till

suppleant i socialförsäkringsutskottet
herr Franzén i Stockholm (vpk)

§ 2 Om anskaffningen av datorutrustning för den allmänna försäkringen

Herr finansministern STRÄNG erhöll ordet för att besvara herr Söderströms (m) den 19 mars anmälda fråga, nr 127, och anförde:

Herr talman! Herr Söderström har frågat mig om regeringen lämnat bemyndigande till viss anskaffning av kompletterande datorutrustning för den allmänna försäkringen, om ytterligare anskaffningar under innevarande år är planerade och slutligen om anskaffning av denna storleksordning inte borde finnas angiven i budgetpropositionen.

Statskontoret har tecknat avtal om den utrustning herr Söderström nämner, under förbehåll av regeringens bemyndigande. En framställning från statskontoret härom bereds f. n. i finansdepartementet. I denna framställning aviserar statskontoret att ytterligare anskaffningar kommer att aktualiseras. Verket avser att senare i sedvanlig ordning inkomma med framställning om detta.

Jag vill erinra om att jag vid min anmälan i 1974 års statsverksproposition av anslagsbehovet till statens datamaskinfond för budgetåret 1974/75 anförde att anskaffningar var aktuella för bl. a. den allmänna försäkringens behov. Statskontoret har i den ifrågakvarande affären inte överträtt de bemyndiganderamar som riksdagen har fastställt.

Torsdagen den
3 april 1975

---

*Om anskaffningen
av datorutrustning
för den allmänna
försäkringen*

Torsdagen den
3 april 1975

*Om anskaffningen
av datorutrustning
för den allmänna
försäkringen*

Herr SÖDERSTRÖM (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka finansministern för svaret på mina frågor.

Vi behandlar i finansutskottet dataproblem och det är därför mitt intresse för dem har väckts. Det rör sig om stora pengar och ett relativt nytt och för de flesta kanske ganska okänt område. Statskontoret säger sig i sina broschyrer vara den största datoruppköparen i Europa.

Budgetpropositionen i år är ganska intetsägande på den här punkten, men nu säger finansministern i sitt svar att statskontoret har tecknat avtal under förbehåll av regeringens bemyndigande. Det torde alltså innebära att man nu avvaktar att regeringen säger ja eller nej till denna framställning innan man går vidare. Då är det mycket egendomligt, herr talman, att den anläggning som man har tecknat avtal om under förutsättning av regeringens bemyndigande installerades på sin plats i Sundsvall den 10 mars detta år. Jag tycker att det också är mycket egendomligt att ansökan till regeringen om ett sådant här bemyndigande kom in till finansdepartementet och diariefördes först den 17 mars 1975.

Det nämnda är alltså orsaken till min fråga. Och det gäller, herr talman, inga små summor. Initialkostnaderna är drygt 4,5 milj. kr., kostnaderna för periferiutrustning är bortåt 4 milj. kr. och merkostnaden – utöver den nuvarande – för underhåll rör sig om 24 000 kr. per månad, dvs. drygt 300 000 kr. om året. Sedan tillkommer en del kompletteringar som kostar mellan 3,5 och 4 milj. kr. Med andra ord en totalinvestering i storleksordningen 11–12 milj. kr.

Jag har mycket svårt att förstå att statsrådet då kan sluta sitt svar till mig med följande:

”Statskontoret har i den ifrågavarande affären inte överträtt de bemyndiganderamar som riksdagen har fastställt.”

Om man har gjort den här beställningen utan att få ett bemyndigande måste man väl, herr statsråd, ha överträtt de ramar riksdagen fastställt. Jag skulle vara tacksam för ett klarläggande svar på den frågan.

Sedan hade jag frågat om ytterligare investeringar var planlagda. Om det säger statsrådet att man tänker göra ytterligare investeringar och avser att i sedvanlig ordning inkomma med framställning. Då hoppas jag för min del att den framställningen inte kommer att gå till som i det här fallet utan att man avvaktar ett ja från regeringen innan man gör vidare beställningar.

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Som framgick av herr Söderströms inlägg är det fråga om en beställning som sammantaget belöper sig till ca 8 miljoner, medan det bemyndigande som riksdagen har givit regeringen gäller 20 miljoner. Det är följaktligen inte fråga om någon överträdelse av beloppsgränsen. Detta bemyndigande har accepterats av finansutskottet och godtagits av riksdagen.

Man kan naturligtvis fråga sig om statskontoret har gått längre än

---

*Om anskaffningen
av datorutrustning
för den allmänna
försäkringen*

det rimligtvis borde göra med tanke på vad regeringen föreskrivit. Jag har när jag närmare sett på frågan fått det beskedet att det blev nödvändigt för statskontoret att snabbt vidta detta arrangemang för att inte riskera produktionen av utbetalningsavier till folkpensionärer, pensionärer med statlig tjänstepension, barnbidragsmottagare och försäkringstagare i sjukförsäkringen. Man var alltså tvingad att handla raskt.

Nu studerar vi detta ärende i finansdepartementet. Jag menar dock att om det visar sig att statskontoret har handlat för raskt, är det en fråga mellan finansdepartementet och den underställda myndigheten statskontoret. Inget har hänt som i något avseende gått utöver de befogenheter och bemyndiganden som riksdagen givit regeringen.

Herr SÖDERSTRÖM (m):

Herr talman! Jag tackar för den kompletteringen. Jag hade uppfattningen, herr talman, att ett bemyndigande kunde sträcka sig upp till 300 000 kr. vid varje tillfälle. Nu hör jag av finansministern att det rör sig om 20 miljoner kr. På den punkten har vi tydligen olika uppgifter. Rör det sig om 20 miljoner, kommer frågan i ett annat läge.

Vidare säger finansministern att man var tvungen att vidta ett snabbt arrangemang. Jag kan förstå det. Riksdagsledamöterna från Östergötlands län var för någon tid sedan på besök hos försäkringskassan i Linköping. Där fick vi en rätt ingående inblick i deras stora svårigheter just för att riksdagen genom många och snabba beslut har lastat på försäkringskassorna den ena uppgiften efter den andra. Från den synpunkten förstår jag att det är nödvändigt med en utökning.

Vi fick dessutom en maning från försäkringskassan som jag skulle vilja passa på att framföra i detta sammanhang. Det var en vädjan till beslutsfattare att lugna ned sig när de skall fatta beslut, att tänka igenom besluten noga och att ge dem som skall följa besluten rimlig tid att anpassa sig så att man verkligen kan fullfölja dem.

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Jag skall bara citera vad som sades i 1974 års statsverksproposition, där jag på denna punkt föreslog att man för budgetåret 1974/75 skulle inhämta riksdagens bemyndigande att beställa datamaskinutrustning för ett värde av 20 miljoner utöver tidigare lämnade bemyndiganden. Detta accepterades av finansutskottet utan några som helst protester. Vi håller oss alltså inom den givna ramen.

Herr SÖDERSTRÖM (m):

Herr talman! Jag förstår detta, men då kan man undra varför det måste göras upp en så stor PM i frågan. Den är ju daterad den 25 februari 1975 och omfattar 30–40 sidor. Där redovisas en hel utredning om varför man måste utöka datamaskinutrustningen. Promemorian slutar med att man måste ha två nya enheter i Sundsvall för en totalkostnad på ca 12 milj. kr. Ändå vet vi att ungefär samtidigt som ansökan går in till

Torsdagen den
3 april 1975

*Om uttagandet av
avgifter för kommunal
sophämtning*

finansministern utförs installationen uppe i Sundsvall. Från den synpunkten tycker jag att min fråga var berättigad.

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Jag tycker inte att man skall anklaga de regeringen underställde verken för att de är så ambitiösa att de mycket utförligt motiverar varför de behöver göra vissa anskaffningar. Den anmärkningen kan de nog ta med knusende ro.

Herr SÖDERSTRÖM (m):

Herr talman! Jag riktade ingen anmärkning mot verken utan mot den ordningen att man först gör installationen och sedan skickar in en fyllig ansökan. Det hade varit mycket bättre om ordningen varit den omvända.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3 Om uttagandet av avgifter för kommunal sophämtning

Herr jordbruksministern LUNDKVIST erhöll ordet för att besvara herr Jonassons (c) den 11 mars anmälda fråga, nr 115, och anförde:

Herr talman! Herr Jonasson har frågat mig om jag anser det vara rimligt att den som varken begärt eller utnyttjat kommunens sophämtningstjänster skall kunna tvingas att betala avgift som fastställts för sådana tjänster.

Enligt kommunala renhållningslagen åligger det kommunen bl. a. att ordna med hämtning av hushållsavfall från alla fastigheter där sådant avfall uppkommer. Enligt renhållningskungörelsen skall sophämtningen anpassas till det normala behovet vid olika slag av bebyggelse. Kommunen kan t. ex. förenkla och förbilliga hämtningsförfarandet genom att införa hämtning från container som är gemensam för flera fastigheter. Om särskilda skäl föreligger, kan kommunens hälsovårdsnämnd medge att viss fastighetsägare själv får behandla sitt avfall på fastigheten. Länsstyrelsen kan vidare befria kommunen från att hämta avfall vid viss eller vissa fastigheter. För att täcka kostnaderna för renhållningsverksamheten har kommunen enligt lagen om kommunala renhållningsavgifter rätt att ta ut avgift av fastighetsinnehavarna.

Enligt gällande lagstiftning är således innehavare av fastighet från vilken kommunen skall ombesörja sophämtning skyldig att betala renhållningsavgift oberoende av om han har begärt eller utnyttjat den kommunala sophämtningsservicen.

Den motsatta ordningen, enligt vilken fastighetsinnehavaren skulle vara skyldig att betala bara för den sophämtning som han själv ansåg sig behöva, skulle göra det svårt för kommunerna att på ett rationellt sätt organisera den renhållningsverksamhet som riksdagen ålagt dem. Lagstiftningen ger emellertid kommunen goda möjligheter att anpassa

sophämtningen till de normala behoven vid olika slag av bebyggelse. Därigenom bör avgifterna inte heller behöva bli högre än vad som kan anses rimligt.

Herr JONASSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka jordbruksministern för svaret, även om jag inte är speciellt nöjd med dess innehåll.

På många håll har sophämtningen fungerat bra och fyllt sin uppgift, men i vissa fall har kommunerna haft en alldeles för stor ambition i de här frågorna. Hämtningen har skett med onödigt korta tidsintervaller.

Vissa fastighetsägare – speciellt i glesbygd – skulle ha kunnat befrias från att skicka i väg sitt avfall. De skulle ha kunnat destruera det själva, och det har de också gjort på olika sätt. Att avfallet destruerats är väl ändå det väsentliga i det här fallet. Inga sanitära olägenheter har förelegat. Fastighetsägarna har för den skull ej ansett sig skyldiga att betala för tjänster som de varken har beställt eller utnyttjat, eftersom de inte har haft behov av detta. Så har de blivit lagsökta och fått ålägganden att betala. Utmätning har skett, i vissa fall via pensionen.

Jag måste säga att jag har reagerat starkt, när avlägset boende äldre personer, som själva har destruerat avfallet och inte ställt till någon sanitär olägenhet, har råkat ut för lagsökning för tjänster som de – som jag nyss sade – varken har beställt eller utnyttjat. Det måste vara en stelbent byråkrati som har utvecklats på det här området, och det kan inte inge förtroende för myndigheterna.

I svaret pekar jordbruksministern på de nuvarande möjligheterna, och det skall klart sägas ifrån att det har blivit smidigare genom sista riksdagsbeslutet som kom efter förslag av jordbruksministern. Tidigare hade centern motionerat om förbättringar. Men fortfarande verkar det som om smidigheten borde vara större. Det kan väl inte vara någon idé att åka långa vägar för att hämta litet eller intet avfall, särskilt när det talas om att man skall spara energi. Det finns också möjligheter att göra detta enklare.

Jordbruksministern tycker att det är riktigt att man här skall vara med och betala även om inget avfall hämtats. Jag måste säga att när man inte har orsakat någon sanitär olägenhet borde man väl ändå slippa ifrån skyldigheten att betala tvångsmässiga avgifter. Kan inte jordbruksministern dela denna min uppfattning?

Herr jordbruksministern LUNDKVIST:

Herr talman! Det är väl ändå så att vi här i riksdagen har uppdragit åt kommunerna att ta ansvaret för renhållningen. Vi har ändrat denna lagstiftning, och det finns goda möjligheter, som jag har redovisat i mitt svar, att tillämpa lagstiftningen på ett sådant sätt att de bekymmer som herr Jonasson i första hand talar om inte skall behöva drabba vare sig kommuner eller enskilda.

Sedan kan det naturligtvis finnas enskilda människor som har en helt

*Om uttagandet av
avgifter för kommu-
nal sophämtning*

annan uppfattning om vad som kan krävas från allmänna synpunkter i fråga om hygienisk standard eller miljöhänsyn över huvud taget. De kan tycka att det är alldeles onödigt att vi har fått en lagstiftning, genom vilken kommunerna får den här möjligheten att hantera sophämtningen. De tycker att det här kan de få sköta själva.

Jag förstår att herr Jonasson inte är tillfredsställd förrän vi får en sådan ordning att vi inte har den här lagstiftningen längre utan att var och en själv får bedöma vad som i detta sammanhang skall anses vara riktigt från hygienisk synpunkt eller från miljösynpunkt och att det bara är om man kallar på sophämtning som det skall vara en skyldighet för vederbörande att vara med om den kollektiva avgift som nu kommunerna har rätt att ta ut för denna hantering.

Jag vill returnera frågan till herr Jonasson: Hur tror herr Jonasson att det skulle vara möjligt för kommunerna att över huvud taget organisera renhållning och sophämtning under sådana förhållanden? Det är inte märkvärdigare med detta än med många andra ting som vi bestämmer att samhället måste ta ett ansvar för och som vi måste försöka klara kollektivt. Med de förändringar i lagstiftningen som har skett bör det också finnas goda möjligheter för kommunerna att hantera detta utomordentligt smidigt.

Herr JONASSON (c):

Herr talman! Nej, herr jordbruksminister, jag menar inte att vi skall riva upp någon lagstiftning på detta område. Jag är heller inte för att man skall låta människor, oavsett hur de bär sig åt, få bestämma detta själva. Sådana människor som inte skickar avfallet utan i stället åstadkommer sanitära olägenheter kan man helt enkelt inte ta i försvar. Här måste kommunerna ha möjlighet att ordna detta på ett riktigt sätt. Men man måste handla praktiskt.

Det var på tiden att man fick ändrade bestämmelser. De är ännu inte tillräckligt långtgående och ger inte tillräckligt stora möjligheter, enligt min mening, att åstadkomma smidighet i det system som man har. Det är väl därvidlag som vi inte är riktigt överens.

Men jag hoppas ändå att jordbruksministern på olika sätt medverkar till ytterligare förbättringar på detta område så att vi får ett ännu smidigare system. Det kan inte vara riktigt att personer som inte har något avfall skall vara tvungna att betala för sådant som aldrig blir hämtat. Då bör man från kommunernas sida och helt allmänt hjälpa sådana människor så att de får dispens i detta avseende och slipper det nuvarande systemet.

Herr jordbruksministern LUNDKVIST:

Herr talman! Vi tycks i varje fall vara överens om att vi måste ha en lagstiftning som skall reglera detta. Jag föreställer mig också att vi kan vara överens om att det är lämpligt att det är en kommunal uppgift att hantera saken. Och jag vidhåller att så som lagstiftningen nu är utformad har kommunerna möjligheter att ta all den hänsyn som här är

rimlig.

Sedan vet inte jag vad herr Jonasson menar med att vi skall kunna göra ytterligare från staten eller genom riksdagen för att åstadkomma möjligheter att tillgodose de synpunkter som herr Jonasson har. Det måste ändå ytterst vara en fråga om hur man handlägger detta på det kommunala planet. Och herr Jonasson har väl liksom jag – i varje fall har jag haft en känsla av det förr – respekt för den kommunala självstyrelsens förmåga att sköta sådana här uppgifter.

Herr JONASSON (c):

Herr talman! Det är riktigt att man skall ha respekt för kommunerna i detta fall. Men många av de bestämmelser som gällt på området har varit i vissa fall oklara och i andra fall byråkratiska, och det är det som gjort att man fått ett stelbent system.

Jag hoppas i alla fall att man skall lyckas att steg för steg förenkla systemet och att man skall ta itu med det som man behöver ta itu med, nämligen de sanitära olägenheterna. I det avseendet vill jag att man skall vara bestämd, men man skall inte gå på människor med ren byråkrati annat än där det behövs. Det är på den punkten som jag hoppas att vi skall kunna få ett förenklat system.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Om tillvaratagande av matavfall vid sjukhus m. fl. vårdinrättningar

Herr jordbruksministern LUNDKVIST erhöll ordet för att besvara herr Börjessons i Falköping (c) den 12 mars anmälda fråga, nr 119, och anförde:

Herr talman! Herr Börjesson i Falköping har frågat mig om jag är villig att medverka till att hälsovårdslagstiftningens bestämmelser och tillämpning ses över i vad gäller tillvaratagande av matavfall vid sjukhus och vårdinrättningar för användning som svinfoder. Herr Börjesson uppger att sådan användning försvåras av att hälsovårdsnämnderna inte anser sig ha erforderliga resurser för att kontrollera efterlevnaden av de särskilda bestämmelser som gäller i ämnet.

För att förebygga spridning av husdjurssjukdom har dåvarande veterinärstyrelsen meddelat föreskrifter om förbud att använda okokt avfall till svinföda. Enligt dessa föreskrifter skall slaktavfall och köksavfall effektivt steriliseras, innan det används till utfodring av svin. Det åligger hälsovårdsnämnderna att tillse att föreskrifterna om sterilisering efterlevs.

Jag vill understryka att jag anser att det från återvinningssynpunkt är angeläget att matavfall i största möjliga utsträckning tas till vara för att t. ex. användas som svinfoder. Eftersom matavfall kan innehålla smittämnen som orsakar sjukdom hos djur men inte hos människa och då sådant avfall dessutom snabbt försämras, är det emellertid nödvändigt

Nr 48

Torsdagen den
3 april 1975

*Om tillvaratagande
av matavfall vid
sjukhus m. fl.
vårdinrättningar*

*Om tillvaratagande
av matavfall vid
sjukhus m. fl.
vårdinrättningar*

med särskilda åtgärder för att förhindra uppkomsten av sjukdomar hos djuren. Enligt vad jag har erfarit är det därför från djurhälsosynpunkt inte tillrådligt att införa mindre stränga regler rörande sterilisering än de som nu gäller. Med hänsyn härtill är jag inte beredd förorda att föreskrifterna om sterilisering av matavfall ses över i sådant syfte.

Herr BÖRJESSON i Falköping (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret på min fråga.

Av svaret framgår att hälsovårdsnämnd äger rätt att i särskilda fall meddela föreskrifter som befins erfordriga till förebyggande eller undanröjande av sanitär olägenhet. Jag är medveten om att hälsovårdsstadgans bestämmelser måste efterlevas med hänsyn till smittorisk o. d., men det framstår ändå som ganska makabert att det i vårt land förekommer att fullvärdiga livsmedel bränns upp, medan miljoner människor utanför vårt lands gränser årligen dör svältdöden.

Det är inte fråga om annat än att matavfallet från våra sjukhus och vårdinrättningar skall steriliseras genom kokning innan maten får användas till svinföda. Det är självklart med hänsyn till smittorisken. Men matavfallet bör tas till vara efter kokningen. Man tycker det skulle vara alldeles självklart att högvärdiga livsmedel skall tas till vara.

Hälsovårdsnämndernas argument att de inte har tillräckliga resurser för att övervaka kokningen är enligt min mening inte bärande. Jag förmodar att man kan tolka bestämmelserna så att hälsovårdsnämnderna inte dagligen behöver övervaka steriliseringen, dvs. kokningen. Det bör kunna räcka med stickprovsundersökningar. Om så sker är argumentet att hälsovårdsnämnderna saknar resurser i detta avseende icke hållbart.

Herr talman! Detta är för mig en samvetsfråga med hänsyn till nöden ute i världen. Svältande människor utanför vårt lands gränser skulle säkerligen med tacksamhet ta emot den mat som nu tyvärr bränns upp. För mig är det förutom en samvetsfråga även en principiell fråga, om vi i vårt välfärdssamhälle skall tillåta ett sådant slöseri med våra resurser som det här kan vara fråga om, sett i ett vidare perspektiv.

Herr jordbruksministern LUNDKVIST:

Herr talman! Som jag har understrukit i mitt svar anser även jag det vara angeläget att tillvarata matavfallet. Återvinningssynpunkterna är viktiga i det sammanhanget. Men jag menar att bestämmelserna är så utformade nu att de ger möjlighet till en så smidig hantering som den herr Börjesson i Falköping förutsatte. Därför finns det ingen anledning att ändra på bestämmelserna, och det krävde ju heller inte herr Börjesson.

Herr BÖRJESSON i Falköping (c):

Herr talman! Jag noterar med tacksamhet att den uppfattning som jag har gjort mig till tolk för helt och fullt delas av jordbruksministern. Jag tackar för det.

§ 5 Om förutsättningarna för deltagande i SIDA-stödd utbildning i Sverige

Nr 48

Torsdagen den
3 april 1975

Om förutsättningarna för deltagande i SIDA-stödd utbildning i Sverige

Fru statsrådet SIGURDSEN erhöll ordet för att besvara herr *Hagbergs* i Borlänge (vpk) den 11 mars anmälda fråga, nr 116, och anförde:

Herr talman! Herr Hagberg i Borlänge har frågat mig om jag överväger åtgärder som syftar till att hindra personer från vissa länder att delta i kurser som anordnas av FN-organ och som finansieras med svenska biståndsmedel. Frågan föranleds av att två representanter för chilensk pappersindustri deltar i en svenskfinansierad kurs i pappers- och pappersmassetillverkning som är anordnad i Markaryd av FN:s organisation för industriell utveckling (UNIDO) och Sveriges skogsindustriförbund.

Svenska regeringen har klart redovisat sin inställning i frågan om utvecklingssamarbete med den nuvarande regimen i Chile, bl. a. genom att avbryta det direkta biståndet och genom Sveriges agerande i olika internationella organisationer.

Den kurs som aktualiserat frågan genomförs av ett FN-organ som följer FN:s riktlinjer för sin verksamhet. Detta innebär bl. a. att en sökande till en kurs inte avvisas för att han kommer från ett visst land så länge landet i fråga är medlem av FN och hör till den krets av länder för vilken kursen ordnats. Att kursen finansieras av Sverige ändrar inte detta förhållande.

Herr HAGBERG i Borlänge (vpk):

Herr talman! Jag tackar för svaret på min fråga.

Statsrådet har uppmärksammat att ett par av Chiles juntadirektörer finns i vårt land och att de här bedriver en viss verksamhet, men på frågan huruvida det kan bli en upprepning av den situation som jag har pekat på har jag fått ett negativt svar. Detta negativa svar av statsrådet skall då ses mot den bakgrunden att en överväldigande majoritet av svenska folket ändå fördömer Chilejuntan. Vi har blodbadet, förföljelserna och det förtryck som finns i Chile i färskt minne.

Många chilensare har flytt från Chilejuntans terror, och en del har kommit till Sverige. Här finns nu två män som inte har flytt från juntan. De är här för att utbilda sig i företagsledning och att handlägga arbetsmarknadsproblem, och den utbildningen sker vid Skogsindustrins utbildningscentrum i Markaryd. Utbildningen bekostas till största delen av SIDA.

Dessa skogsdirektörer från juntans Chile är direktörer i CMPC, Chiles största pappersindustri. Företaget ägs av Edwardsklanen, och företaget anses ha bidragit till militärkuppen genom att sabotera mot Allendes regering. Edwardsklanen äger också den tidning som är juntans främsta språkrör.

Omvärlden upplever det då så att Sverige har två ansikten. Det ena är det svenska monopolkapitalet med sitt stöd till diktaturregimer, och det andra är Sveriges officiella neutralitetspolitik. Men även det senare

ansiktet mot omvärlden är delat. Ena dagen stöds befrielse rörelser, andra dagen stöds indirekt regimer av typ Chilejuntan.

Statsrådet kryper i sitt svar bakom FN:s riktlinjer och säger att man inte kan avvisa sökande för att de kommer från Chile. Jag skulle då vilja ställa en följdfråga till statsrådet: Är det inte möjligt för Sverige att avsäga sig värdskapet för ett sådant här FN-projekt när man upptäcker att det uppenbarligen gynnar regimer av typ Chilejuntan?

Fru statsrådet SIGURDSEN:

Herr talman! Merparten av deltagarna i de kurser som anordnas i samarbete med SIDA och till vilka alltså svenska biståndsmedel används kommer från länder med vilka vi har samarbete. Det är länder som Kenya, Tanzania, Indien, Zambia, Cuba, Bangladesh, Tunisien, Sri Lanka och Etiopien.

En möjlighet som SIDA har i detta sammanhang är att ge företräde åt deltagare från Sveriges programländer. Det gör man och det kommer man att göra. En annan möjlighet är att anordna kurser för deltagare från vissa regioner. Man kan naturligtvis utesluta deltagare från Latinamerika, men därmed utesluter man också deltagare från programlandet Cuba.

Dessa är de enda möjligheter SIDA har att agera i dessa sammanhang. Sverige är medlem av FN, och det är 139 länder som är medlemmar av FN. Vi måste följa de principer som gäller för FN-verksamheten. Men vi har alltså möjlighet antingen att begränsa kurserna till deltagare från en viss region eller att mycket starkt framhålla att deltagare från våra programländer skall ges företräde.

Herr HAGBERG i Borlänge (vpk):

Herr talman! Det är riktigt att FN tillämpar vissa principer, men Sverige kan inte tillämpa samma principer.

Låt oss se vad SIDA-stipendiaterna från Chile gör när de kommer till vårt land. Vi fördömer regimen i Chile, juntan. Så kommer dessa SIDA-stipendiaterna hit med sina färgglada broschyrer där man bl. a. kan läsa att Salvador Allendes regering var en korrupt regim, det var den värsta i Chiles historia och en katastrof – den konfiskerade bl. a. den privata industrin. Men nu har man återställt ordningen, nu har man fred och ekonomisk hälsa. Skall vi acceptera detta därför att vi tillhör ett FN-organ? Måste vi inte dra oss ur när vi ser att ett handlande enligt FN:s riktlinjer uppenbarligen strider mot de åsikter vi tidigare uttryckt? Måste vi inte avsäga oss värdskapet när vi ser att det uppenbarligen skulle medföra att vi visar upp två ansikten mot omvärlden?

Jag tycker det är beklagligt att statsrådet tar så lätt på denna fråga. Jag tror inte att det är så enkelt att man bara kan hänvisa till FN:s stadgar och principer. Vi måste också försöka följa våra principer och se till hur omvärlden ser på Sveriges roll i detta sammanhang. Jag uttrycker härmed mitt beklagande över statsrådets mycket negativa svar.

Om den här politiken fullföljs och utvecklas tror jag att vi kommer att stöta på stora svårigheter. Det är en balansgång där man hela tiden trillar ned på fel sida då man utsätts för utpressning som i det här fallet.

Fru statsrådet SIGURDSEN:

Herr talman! Varken jag eller regeringen tar lätt på vad som händer i olika länder. Jag har i mitt svar sagt att den svenska regeringen klart tagit ställning mot samarbete med regimen i Chile. Men vi måste samtidigt acceptera de spelregler som gäller för ett medlemskap i FN.

Jag trodde att herr Hagberg skulle dra konsekvenserna av sitt resonemang och hävda att Sverige borde utträda ur FN, men det tror jag inte att herr Hagberg eller vpk menar. Vi måste alltså acceptera spelreglerna. Jag kan bara beklaga att den här situationen har uppstått.

Vi har som jag sade i mitt tidigare svar möjlighet att begränsa kurserna till deltagare från vissa regioner. Men jag vill ännu en gång påpeka att vi, om vi utesluter deltagare från Latinamerika, därmed också utesluter deltagare från Cuba, och det tror jag inte herr Hagberg menar att vi skall göra.

Herr HAGBERG i Borlänge (vpk):

Herr talman! Det är lätt att beklaga det förhållande som lett till att regeringen här visar två olika ansikten. Men det är väl ändå uppenbart att man ger ett stöd åt Chilejuntan genom att låta dessa personer komma till Sverige och studera produktiviteten och effektiviteten och lära sig hur de skall öka vinsterna. Detta gör Sverige trots att vi vet att dessa kunskaper sedan kommer att drabba de chilenska arbetarna – vi vet ju hur juntan går fram i Chile. Då måste vi väl ändå betänka vårt ansvar genom att Sverige är värdland för en sådan utbildning och i stor utsträckning också finansierar den, även om det sker i FN:s regi.

Jag tycker att resonemanget, att vi då borde ta konsekvenserna av detta genom att utträda ur FN, är ett långtgående resonemang. Men vi måste väl ändå ta de konsekvenserna, att vi inte deltar i arrangemang som strider mot den politik vi uttrycker – det borde väl vara en rimlig konsekvens och ett rimligt handlande.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Om principerna för spridning av utskrifter av statsråds offentliga tal

Herr justitieministern GEIJER erhöll ordet för att besvara herr *Winbergs* (m) den 21 mars anmälda fråga, nr 129, och anförde:

Herr talman! Herr Winberg har frågat om jag vill upplysa kammaren om efter vilka principer utskrifter av mina offentliga tal distribueras till landets domstolar.

Nr 48

Torsdagen den
3 april 1975

*Om principerna för
spridning av
utskrifter av
statsråds offentliga
tal*

Torsdagen den
3 april 1975

*Om principerna för
spridning av
utskrifter av
statsråds offentliga
tal*

Den av mig tillämpade principen är att inte distribuera mina tal till landets domstolar.

Herr WINBERG (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka justitieministern för svaret. Det var kort och konkret, och jag har ingenting att invända mot det.

Frågan är emellertid föranledd av det tal som justitieministern höll på Runöskolan i slutet av januari och vilket numera är ganska känt – om det är berömt eller beryktat lämnar jag i det här sammanhanget därhän. Jag har en utskrift av talet, som är utsänd från justitiedepartementet, informationssekreteraren. Där står det: "Justitieminister Len-nart Geijer talade på torsdagskvällen om kriminalvård m. m. vid en debatt på Runöskolan utanför Stockholm. Vi vill ställa den fullständiga texten till justitieministerns inledningsanförande till Ert förfogande. Denna utskrift har justerats efter talet."

Såvitt jag vet har denna utskrift distribuerats till ett antal domstolar – om det är till alla vet jag inte, men det är till åtskilliga. Det ger mig anledning att här komplettera min fråga till statsrådet Geijer: Vilka undantag gör justitiedepartementet från de av justitieministern angivna principerna?

Herr justitieministern GEIJER:

Herr talman! Jag håller kanske ett offentligt tal i veckan. Det av herr Winberg återopade talet, som mycket riktigt har utsänts till landets domstolar, kan sägas vara undantaget som bekräftar regeln.

Anledningen till att det sändes ut var att man kunde räkna med att det skulle väcka intresse och bli återgivet i massmedia. Därför tyckte jag det var angeläget att den riktiga texten kunde komma ut i tid, så att det inte i tidningarna skulle bli återgivet styckvis eller snedvridet. Det var alltså för att undvika en sådan situation som talet sändes ut.

Herr WINBERG (m):

Herr talman! Jag tackar för det kompletterande svaret. Justitieministern gör alltså undantag från regeln. Men då kommer frågan varför just Runötalet distribuerades. Av justitieministerns svar framgår närmast att justitieministern inte litar på att massmedia korrekt skall återge justitieministerns anförande. Och den farhågan kanske gällde just detta tal därför att det innehöll en hel del nyheter. Jag tycker emellertid att det principiellt är litet tvetsamt om det är riktigt att distribuera detta tal just därför att det innehöll en hel del synpunkter som är delvis nya och som kanske inte stämmer med motiven i gällande lagstiftning. Jag tänker på uttryck som att frihetsberövande är vedergällning, att fängelse bara kan försvaras med rena skyddssynpunkter. Det här talet skiljer sig sålunda från de många andra som justitieministern håller.

Jag tror inte för ett ögonblick att justitieministern har haft för avsikt att talet skall påverka domarna i deras dömande, men risken är att det

av någon kan uppfattas på det sättet, och det är mycket allvarligt. Inte ens en misstanke får uppstå att landets högste företrädare inom justitieområdet på något sätt skulle försöka att med nya idéer påverka den dömande verksamheten. Och det är ändå så, herr statsråd, att det inte har saknats exempel i pressen där det påståtts att just det här uttalandet har blivit vägledande. Om de uppgifterna skulle vara riktiga är frågan mycket allvarlig.

Herr justitieministern GEIJER:

Herr talman! Jag tror att herr Winberg underskattar våra domare. De utövar sin dömande verksamhet efter gällande lag. De har säkerligen klart för sig att den omständigheten att man i ett offentligt tal framför nya idéer inte innebär något försök att påverka domarna i deras dömande verksamhet.

Herr WINBERG (m):

Herr talman! Jag tror inte heller att det är ett försök från justitieministerns sida att påverka domstolarna, men jag menar att det kan finnas risk för att människor, som läser talet och får reda på att just det har distribuerats till domstolarna, kan uppfatta det som en möjlighet att justitieministern vill försöka få domstolarna att gå över till en ny rättstillämpning.

Jag återkommer till exemplet som återgivits i pressen. I Aftonbladet den 16 mars stod det i en artikel – om uppgiften är riktig vet jag inte – att en domare i södra Sverige hade åberopat justitieministerns uttalande som skäl för ändrad praxis i straffmättningsfrågor. Det tycker jag är skrämmande. Många människor läser det och kan tro att även andra domstolar gör likadant. Jag är helt överens med justitieministern om att andra domstolar inte tillämpar en ändrad praxis.

Herr justitieministern GEIJER:

Herr talman! Skulle man dra konsekvenserna av vad herr Winberg nu säger skulle det vara att egentligen får domarna inte läsa tidningar, därför att tidningarna återger de tal och anföranden som hålls och den debatt som pågår i samhället. Men herr Winberg vill väl inte tro att den omständigheten att våra domare läser tidningar – vilket jag utgår från att de gör – skulle innebära en obehörig påverkan på deras verksamhet?

Herr WINBERG (m):

Herr talman! Men skillnaden, herr statsråd, är ju att mot de principer som statsrådet säger gäller har talet i detta fall distribuerats till domstolarna. Det är detta som kan ge intryck av att det innehåller något helt annorlunda än alla andra tal som statsrådet håller. Det skulle då

Torsdagen den
3 april 1975

*Om bättre boende-
och arbetsförhål-
landen på inspek-
tions- och under-
hållsfartyg*

kunna innebära att det uppstod en misstanke om att avsikten skulle vara att påverka lagtillämpningen. Det är den stora skillnaden.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7 Om bättre boende- och arbetsförhållanden på inspektions- och underhållsfartyg

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara herr Nilssons i Kalmar (s) den 7 mars anmälda fråga, nr 113, och anförde:

Herr talman! Herr Nilsson i Kalmar har frågat mig vilka omedelbara åtgärder jag är beredd vidta i syfte att förbättra boende- och arbetsförhållandena ombord på inspektions- och underhållsfartyg av den typ M/S Sefyr representerar.

De fartyg som sjöfartsverket använder för anläggningsarbeten, tillsyn och underhåll i farlederna är av varierande ålder. Säkerhetsstandarden på dessa specialbyggda fartyg och båtar är av naturliga skäl genomsnittligt mycket hög. I vissa av de äldre fartygen – i vilka personal periodvis måste förläggas ombord på grund av arbetsuppgifternas karaktär – är den sociala standarden dock i vissa delar bristfällig i förhållande till de krav som på senare år tillgodosetts i nybyggda fartyg. Att fullt ut anpassa ett äldre fartyg till moderna krav med avseende på boende- och arbetsförhållanden är ofta förenat med mycket stora svårigheter och kostnader. Sjöfartsverket planerar för närvarande en upprustning även i dessa delar av fartygs- och båtbeståndet. Betydande investeringsmedel har satsats i nya båtar under senare år. Nyligen har ett nytt, stort byggnadsfartyg beställts, vilket bl. a. är avsett att ersätta ett äldre fartyg med dålig arbets- och boendemiljö.

Beträffande fartyget Sefyr, som är byggt år 1950, överväger sjöfartsverket lämpligheten av att i stället för att rusta upp fartyget för att förbättra arbets- och boendemiljön – vilket skulle medföra kostnader i storleksordningen 1 milj. kr. – anskaffa ett nytt fartyg. I avvaktan på ett ställningstagande i denna fråga planerar verket vissa förbättringsåtgärder på fartyget.

Herr NILSSON i Kalmar (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret på min fråga.

Vi vet att arbetsplatsernas miljö i hög grad har uppmärksamats på senare tid. Detta med all rätt, eftersom det ofta är fråga om dåliga förhållanden. Lagstiftningen på området har också helt nyligen skärpts, och ytterligare skärpningar kommer. Målet är att vi skall få så riskfria arbetsplatser som möjligt och att arbetsmiljön skall bli så bra som det går att få den. Det är krav som vi ställer på industrin och de privata företagen, och självfallet skall staten gå före med gott exempel. Det fall

som jag påtalat visar dess värre att motsatsen är fallet.

Staten använder genom sjöfartsverket det här fartyget Sefyr, där de sanitära förhållandena beskrivs som urusla. Säkerhetsförhållandena är också i vissa delar otillfredsställande. Det har med hänsyn härtill ifrågasatts om fartyget inte borde skrotas. Det framgår också av det svar vi har fått att man är inne på den tanken.

Till saken hör emellertid att sjöfartsverket är vårt lands högsta sjöfartsmyndighet. Sjöfartsverket skall bl. a. genom sjöfartsinspektionen tillse att förhållandena ombord på fartyg över huvud taget följer de i lag fastställda normerna. Sjöfartsinspektionen synade förra året Sefyr, och i en rapport har man angivit att fartyget inte uppfyller de uppställda kraven. Vi anser detta vara synnerligen otillfredsställande. Jag skulle nästan vilja säga att det rentav är uppseendeväckande – så här bör det inte få vara på en statlig arbetsplats. Det finns egentligen ingen ursäkt för att man låtit arbetsmiljön på den här båten försämrats så långt att sådana här förhållanden uppstått. Vi anser att det är nödvändigt att man vidtar omedelbara åtgärder för att rätta till detta.

Nu har kommunikationsministern i svaret angivit att sjöfartsverket f. n. planerar en upprustning av dessa fartyg. När det gäller Sefyr överväger man att anskaffa ett nytt fartyg i dess ställe. Dess värre kommer det att ta ganska lång tid att anskaffa ett nytt fartyg. Det är därför tacknämligt att det av sista meningen i svaret framgår att man är beredd att vidta vissa förbättringsåtgärder. Jag har den förhoppningen att kommunikationsministern kommer att medverka så långt han kan för att nu sjöfartsverket skall göra dessa förbättringar. Åtminstone bör varmvatten och duschmöjligheter finnas. Det måste vidare finnas torkningsrum för våta kläder, och det bör ordnas med nödutgångar och annat. Jag hoppas som sagt att kommunikationsministern kommer att medverka till att dessa förhållanden rättas till så snart som möjligt. Jag tycker nämligen att detta är en skamfläck.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 8 Om förbättrad arbetsmiljö i SJ:s stationsbyggnader

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara herr *Anderssons* i Örebro (fp) den 12 mars anmälda fråga, nr 120, och anförde:

Herr talman! Herr Andersson i Örebro har frågat mig om vilka omedelbara åtgärder jag är beredd att vidtaga i syfte att förbättra arbetsmiljön inom SJ:s stationsbyggnader.

SJ genomför fortlöpande förbättringar i sina personal- och arbetslokaler.

I fråga om exempelvis stationsbyggnaden i Örebro kan nämnas att en modernisering och förbättring av bl. a. lokalerna för biljettexpeditionen planeras ske under budgetåret 1975/76. Även andra upprustningsåtgärder diskuteras.

Torsdagen den
3 april 1975

*Om förbättrad
arbetsmiljö i SJ:s
stationsbyggnader*

Herr ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Norling för svaret på min fråga.

Jag lyssnade med intresse till herr Nilsson i Kalmar, som tog upp ett problem beträffande sjöfarten. Det gällde ett fartyg som staten har ansvaret för. Även om det i mina exempel inte har varit fråga om så grava förslitningar av arbetsmiljön som i herr Nilssons exempel, uppfyller en stor del av stationsbyggnaderna och arbetsmiljön för t. ex. växlingspersonalen inte dagens standardkrav.

Under 1960-talet pågick en fortgående nedslitning av lokalerna inom SJ:s verksamhetsområde beroende på transportväsendets omstrukturering och järnvägsnedläggelserna. Man har inte hunnit rusta upp befintliga arbetslokaler i den takt som varit önskvärd. Den personal som skall arbeta i de hårt nedslitna lokalerna är utsatt för påfrestningar. Emellertid vet vi att SJ-personalen är utomordentligt lojal mot sin arbetsgivare.

Jag är glad över att statsrådet nämnde att stationsbyggnaden i Örebro skall bli bättre. Det har dröjt länge, men jag kan förstå att planeringsarbetet tar avsevärd tid. Det är dock inte bara fråga om Örebro. I ett flertal stationsbyggnader kan man se att personalutrymmet utgörs av en avskärmning bakom en masonitskiva. Bakom den skall personalen dricka sitt kaffe. Möjligheter att diska kaffekopparna finns inte. Det får ske på toaletten, där man också får hämta vatten. Klädskåp saknas ofta. Även nedslitningen i övrigt är rätt så stark.

Det vore intressant att få veta om det finns någon plan för en upprustning. Såvitt jag har mig bekant har SJ velat skapa en miljöfond men inte fått göra det.

Att jag tog upp detta ärende berodde framför allt på att jag besökte planverket. Där säger man på en stor affisch att stationsbyggnaderna i många kommuner är omsorgsfullt byggda och har ett framträdande läge och därför är värda att vårda. Men det gäller inte bara den yttre miljön utan även arbetsmiljön, som jag har tagit upp. De flesta riksdagsmän som reser mycket kan se hur hårt nedslitna arbetslokalerna är inom SJ:s verksamhetsområde. Därför hade det varit angeläget med ett mer konkret svar beträffande planläggningen av SJ:s upprustning.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Jag har inte mycket att tillägga, men en fråga som herr Andersson i Örebro tog upp kan ändå tarva ett svar. Jag tror att statens järnvägar inte alls behöver sägas stå i någon speciell strykclass när det gäller försöken att modernisera och tillskapa arbetsdugliga lokaler. Men som herr Andersson själv sade kan en långsiktig planering ibland krävas för att man skall veta att sätta in insatserna där de gör den största och mest varaktiga nyttan, och där kan det bli en kollision mellan det omedelbara behovet och behovet av att veta att man satsar rätt. Det tror jag nu inte är något unikt förhållande för SJ.

Sedan nämnde herr Andersson i förbifarten att SJ i sina petita i fjol begärde att få avsätta en viss del av sitt överskott till en särskild ar-

betsmiljöfond. I budgetpropositionen har jag, som herr Andersson vet, sagt att jag inte tänker bifalla den framställningen, och det är av det enkla skälet att bestämmelsen om avsättning av 20 % av vinsten för 1974 till arbetsmiljöfonder icke gäller statliga företag. Jag kan naturligtvis inte säga ja till en begäran om att få inrätta en sådan fond, när företaget inte omfattas av bestämmelserna om arbetsmiljöfonder. Jag har haft anledning att titta på konsekvenserna av ett bifall, och de skulle bli ganska konstiga. Vissa statliga verk skulle inte få ett enda öre, medan andra skulle ha möjlighet att avsätta mycket stora belopp.

Det må dock vara hur som helst med det. Det viktiga är att statens järnvägar och andra statliga verk är skyldiga att i sina petita ta upp de behov de har för miljöförbättrande åtgärder. Så sker också. Att de sedan inte alltid får till sista kronan vad de har begärt är en sak som vi alla känner till.

Herr ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! Jag kan väl till viss del ansluta mig till statsrådets uppfattning vad gäller miljöfonden, men samtidigt beklagar jag att SJ inte har möjlighet att sätta av pengar till en sådan fond. Företag med andra associationer till staten har kanske bättre möjligheter, i synnerhet de som tillhör Statsföretagsgruppen, men det går ju inte att jämföra dem med ett verk som SJ.

Jag vet också att man på vissa arbetsplatser inom SJ:s stationsbyggnader har kunnat utnyttja ett AMS-stöd för förbättringar. Det är väl också en väg som borde kunna tänkas, om det föreligger brist på arbetstillfällen. Men summan av kardemumman är att arbetsmiljön, trots vad statsrådet säger, inte är av någon särskilt hög kvalitet i de flesta av SJ:s arbetslokaler.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 9 Om förnyelse av SJ:s vagnpark av rälsbussar

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara herr *Nissers* (m) den 21 mars anmälda fråga, nr 130, och anförde:

Herr talman! Herr *Nisser* har frågat mig om SJ:s vagnpark av rälsbussar kommer att förnyas för att därigenom säkerställa erforderlig personbefordran på bandelar som f. n. trafikeras med rälsbussar.

I enlighet med riksdagens uttalande om behovet av bl. a. motorvagnar pågår inom SJ f. n. förberedelser för upphandling av nya vagnar. Provkörning av två moderna motorvagnar kommer inom kort att inledas i Östersundsområdet.

Herr NISSER (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret. Bakgrunden till att frågan har ställts är att åtskilliga människor som

*Om förnyelse av
SJ:s vagnpark av
rälsbussar*

bor i bygder där man är beroende av transporter med järnväg frågar sig hur det kommer att bli i framtiden med persontransporterna på järnvägen. Inom stora områden bedrivs den trafiken med motorvagnar eller rälsbussar, och det är allmänt bekant att dessa börjar bli väl nedslitna av tidens tand. De är inte precis några under av komfort, mildt sagt, och deras dagar kanske är lätt räknade. Dessutom måste man kanske i den här oron ta med även säkerhetsaspekter, inte minst i dessa dagar då vi har bevittnat den fruktansvärda olyckan i Mjölby. Den var visserligen förorsakad av yttre omständigheter, men man kan ju tänka sig att det, om en vagnpark blir hårt nedsliten, finns stora risker för att olyckor kan hända på grund av förslitning också.

Alltnog utgör de här motorvagnarna ett viktigt instrument när det gäller att hålla i gång personkommunikationerna och binda samman bygderna. Det är därför med oro som många ser hur de här vagnarna slits ned och att inga nya kommer i stället.

Det är klart att det ställer sig mycket dyrt att rusta upp motorvagnsparken. Kanske alltför dyrt, eftersom resandefrekvensen inte är vad den borde vara – kanske beroende på den bristande komforten i vagnarna. Därför skulle det vara mycket tacknämligt om man kunde se fram emot den dag då vagnparken antingen förnyas eller persontransporterna ordnas på annat sätt, så att effektiva och för framtiden säkerställda förbindelser vore att räkna med. För många människor är detta kanske den enda möjlighet som står till buds för att undvika att isoleringen skall bli om inte total så i varje fall besvärande.

Nu säger herr kommunikationsministern i sitt svar att SJ förbereder upphandling av nya vagnar. Man kan fråga sig varför SJ inte gjort det tidigare. Två moderna vagnar skall provköras i Östersundsområdet. Då vill man omedelbart ställa frågan – om nu kommunikationsministern kan svara på den direkt: När kommer den här försöksperioden att ta slut? Om försöken utfaller väl, kommer maskinparken helt att ersättas med sådana vagnar? Om de inte utfaller till belåtenhet, vad kommer då att hända?

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Jag tror att det i anledning av vad herr Nisser yttrade om säkerheten är angeläget att påpeka att SJ tillämpar samma tekniska och ekonomiska bedömningar vid underhåll av rälsbussar som vid underhåll av annan rullande materiel. Det innebär att man inte gör avkall på trafiksäkerhetskraven vare sig det gäller det ena eller det andra fordonsslaget och att utrangering av fordon sker i den utsträckning som är motiverad av tekniska och därmed också säkerhetsmässiga skäl samt av ekonomiska skäl.

Behovet att ersätta utrangerade rälsbussar med nya motorvagnar är naturligtvis beroende av många faktorer, bl. a. hur trafikunderlag och ekonomi kan bedömas på något längre sikt. Detsamma gäller naturligtvis även de vanliga personvagnarna.

SJ har, som jag sade i mitt svar, i anslutning till det uttalande om investering i bl. a. motorvagnar som riksdagen gjort, redan studerat mot-svarande anskaffningsplaner vid järnvägsföretag ute i Europa. Efter en inledande rundfråga konstaterades vid en studieresa i slutet av förra året att de tyska och italienska lösningarna var värda en närmare prövning. De förhandlingar som därefter har upptagits med de västtyska och ita-lienska järnvägsmyndigheterna är nu delvis slutförda.

Med den tyska järnvägsledningen har statens järnvägar uppnått en överenskommelse om förhyrning av två moderna motorvagnar. Dessa vagnar kommer till Sverige i början av innevarande månad och kommer som jag nämnt i mitt svar omedelbart att provas i Östersundsområdet. Jag vet inte hur länge sådana prov behöver pågå för att man skall bli klar över om det är en bra produkt eller om det är en dålig produkt, men jag kan aldrig föreställa mig att det skall behöva ta så lång tid att något av grundtanken i det hela går förlorad, nämligen att så snabbt som möjligt kunna sätta in moderna vagnar med god komfort i stället för dem som herr Nisser – kanske med viss rätt – säger är utrangerade eller omoderna och som verkligen behöver bytas ut.

Herr NISSER (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka för det senaste beskedet och hoppas att den här frågan löses så snart som möjligt i syfte att motverka den isolering som är så allvarlig i stora delar av Sverige.

Överläggningen var härmed slutad.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren att på föredragnings-listan återstående frågor skulle besvaras efter behandlingen av utskotts-betänkandena.

§ 10 Föredrogs och hänvisades

Proposition

Nr 93 till utrikesutskottet

§ 11 Föredrogs och hänvisades

Motioner

Nr 1997 och 1998 till försvarsutskottet

§ 12 Skogsindustrin

Föredrogs näringsutskottets betänkande nr 11 med anledning av mo-tioner rörande skogsindustrin.

I detta betänkande behandlades motionerna

1975:1647 av herr Lorentzon m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen

uttalade sig för ett överförande av den privatägda skogsindustrin i statlig ägo samt
1975:1664 av herr Persson i Karlstad m. fl. (s).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1664,
2. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1647.

Reservation hade avgivits av herr Svensson i Malmö (vpk) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:1647 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanten anført om förstatligande av skogsindustrin.

Herr LORENTZON (vpk):

Herr talman! År efter år har vänsterpartiet kommunisterna återkommit med motion till riksdagen, där vi framställt önskemål om en avancerad och samordnad forskning för att ur skogen som råvara få fram nya produkter och därmed nya arbetstillfällen. Så är fallet också i år. Massa, papper och sågade trävaror är de huvudsakliga produkterna ur skogen. Profiterna på dessa produkter har varit stora, inte minst under senare år. Dessa övervinster har inspirerat till fortsatt rovdrift och en omfattande rationalisering med resultat att tiotusentals arbetare gjorts arbetslösa. Bygder har avfolkats, ja, lagts helt öde. Framför allt har givetvis detta drabbat skogslänen, där bl. a. de stora och omfattande kalhyggerna är dessa bygders mest karakteristiska drag.

De fria marknadskrafterna har sannerligen haft fritt spelrum när det gäller skogsindustrin. Samhälleliga styrmedel har det i det här fallet inte varit tal om. I stället har ansvariga myndigheter, regering och riksdag jämte arbetsmarknadsmyndigheterna, understött och uppmuntrat rovdriften genom beslut om bidrag och lån till skogsbolagen. Dessa många gånger stora summor har använts för ytterligare rationalisering och större utslagning av arbetskraft. Skogsbolagens kapitalexport till utlandet har även varit omfattande.

Efter att år från år ha varit ensam som parti i denna riksdag med motioner och krav om stopp för rovdriften i skogarna och i stället kraftig satsning på forskning, kan vi i år notera en framgång, då socialdemokratiska motionärer framträtt på arenan i kampen mot skogsbolagens rovdrift. Vissa tongångar i den socialdemokratiska motionen, nr 1582, känns igen från tidigare vpk-motioner, och det hälsar vi med tillfredsställelse.

I vänsterpartiet kommunisternas motioner har vi tidigare under åren kunnat hänvisa till att den svenska skogsindustrin, dvs. papper, massa och trävaror, under långa tider svarade för den största delen av landets exportinkomster, men dessa har halverats sedan år 1950. Däremot har uttaget i skogarna stigit anmärkningsvärt, och detta utgör ett hot för

framtiden. Ser man däremot på svensk verkstadsindustri finner man att denna har utvecklats på ett helt annat och effektivare sätt. Här stiger det samlade exportvärdet anmärkningsvärt, detta tack vare den framskridna forskning som tillämpas inom detta slag av industri. Det har däremot inte varit fallet inom skogsindustrin.

Det förhållandet att skogsindustrin gjort stora pengar på framför allt halvfabrikat har medfört att grundforskning men också målforskning satts på undantag. Detta slag av forskning kostar stora pengar men ger inte de stora och snabba profiterna – därför ingen avancerad forskning inom denna industri.

Ett råvarumaterial som inte blivit utnyttjat är ligninet.

I sitt betänkande nr 11 med anledning av bl. a. vår motion nr 1647 säger näringsutskottet att största delen av "FoU-verksamheten inom branschen inriktats på utvecklingsarbete. Samma procentuella fördelning mellan forsknings- och utvecklingsarbete har varit rådande under hela perioden." Den period som här åsyftas omsluter åren 1967–1971. Det heter vidare: "Den helt övervägande delen av de medel som satsas på industriägda forsknings- och utvecklingsinstitutioner inom skogsindustrin avser massa- och papperstillverkning och produkter därav."

Enligt näringsutskottets uppgift råder alltså fortfarande samma förhållanden som förelåg tidigare och som påpekades redan år 1965 av professor Börje Steenberg, föreståndare för Träforskningscentrums pappers-tekniska avdelning och för tekniska högskolans institution för pappers-teknik. Han kritiserade redan då trä- och skogsforskningen för att den mest sysslade med gradvisa förbättringar av redan existerande metoder. Däremot, hävdade professor Steenberg, saknades det djärva experimenterandet som kan leda till radikalt nya idéer och produkter. Där står enligt näringsutskottet den svenska cellulosaindustrin fortfarande. Vad som är beklämmande är att utskottsmajoriteten härmed anser allt vara gott och väl.

Det anser dock inte landets pappers- och massaarbetare, som vid två av sina kongresser riktat kraftiga anklagelser mot de privata skogsbolagen som låter sina profitbegär förhindra en för samhället nyttig utveckling.

Jag vill hänvisa till Pappersindustriarbetareförbundets kongress 1965 som fastslog: "Vill inte de privata skogsbolagen inordna sig i förhållanden som bäst är ägnade att gagna samhället och folket bör frågan om förstatligande av skogsindustrin ställas på dagordningen." Kongressen framhöll vidare: "En avancerad forskning skulle säkerligen skapa nya konsumtionsvaror ur skogen som råvara."

Vid Pappersindustriarbetareförbundets senaste kongress år 1974 var frågan återigen upptagen på dagordningen. Återigen stod kravet på förstatligande av skogsindustrin i förgrunden, då den träkemiska forskningen inte ägnats tillbörligt intresse från skogsbolagen. Kongressen beslutade också i den riktningen. Senare har även Grafiska fackförbundet vid kongress beslutat visa sitt missnöje med skogsbolagen och krävt ett förstatligande av alla svenska pappersbruk.

Det krav som vänsterpartiet kommunisterna framfört i sina motioner under åren har alltså stark facklig förankring.

Just nu visar skogsarbetarna sitt stora missnöje med skogsbolagens oginhet gentemot sina anställda i skogen genom en omfattande strejk. Trots de jättestora vinsterna vill dessa bolag inte betala en människovärdig lön till de i skogarna arbetande löntagarna, som har en av landets svåraste, hårdaste och mest utsatta arbetsuppgifter. Skogsarbetarna måste alltså nu, trots skogsbolagens jättevinst, ta till det enda vapen de har till sitt förfogande – strejk – och en olaglig sådan. Hittills har dessa mäktiga skogsbolag, dästa av sina övervinster och statsmakternas mjäkiga inställning, inte ens velat lyssna till skogsarbetarnas berättigade krav.

Den maximala profiten har varit drivkraften och det väsentligaste för skogsbolagen. Samhällsintressena har de inte ägnat någon som helst uppmärksamhet. Skogsbolagen har kunnat kamma hem jättevinst på låga löner för arbetarna och en produktion, som slagit ut tiotusentals anställda, utan att ta något samhällsansvar eller ansvar för sysselsättning åt de avskedade. Ådalen är ett klassiskt exempel på hur ett dylikt skogsbolag kan uppträda. Den avancerade forskningen, som skulle kunna skapa nya arbeten, har dessa bolag struntat i. På halvfabrikaten har de stora vinsterna gjorts.

Tillåt mig, herr talman, göra en jämförelse med ett företag inom en helt annan bransch då det gäller avancerad forskning.

Vid en av inrikesutskottets studieresor hösten 1974 besöktes Sandvik AB, Sandviken. Vid föredragningen inför utskottet om företaget ställdes forskningen främst. Här är några data rent sammanfattningsvis; de har även stått publicerade i Arbetarbladet:

Upp till 4 % av omsättningen läggs ned på forskning och utveckling, eller 70 milj. kr. om året.

I forskningsanläggningen arbetar i runt tal 460 personer – forskare, ingenjörer och laboratoriepersonal – med prover, analyser och kontroll.

I en provningshall, ett stålverk i miniatyr, smälter man de olika legeringarna och utvecklar processerna. Företaget har skaffat sig den modernaste utrustning som står att få.

På företaget säger man att det är den ständiga forskningen, den ständiga produktutvecklingen som är livskraften. Forskningen får inte ensidigt ta sikte på de produkter som är mest lönsamma för dagen utan arbetet måste ha ett längre perspektiv. Företaget är inriktat på att utveckla tekniskt avancerade produkter, som är svåra att tillverka.

Det gäller samtidigt att ligga långt framme, att bedöma marknadens behov 10–15 år framåt. Det är också den förmågan hos Sandvik AB, säger talesmän för företaget, som fört det fram till dagens ledande position på många områden; t. ex. inom atomkraften. I de amerikanska Apolloprojekten finns delar som framställts av Sandvik AB.

Men så började också Sandvik AB redan på 1950-talet att utveckla material för det nukleära området och satsade omfattande resurser. Tack vare sin forskning behärskar nu detta företag 15 % av världsmarknaden

då det gäller specialstål. Man ligger i hård konkurrens med företag i framför allt USA, men har ändå kunnat utöka såväl produktionen som sin andel av världsmarknaden.

På företaget säger man att utan denna omfattande forskning och produktutveckling skulle man ha stått sig slätt, inte klarat sig i världskonkurrensen, helt enkelt gått under.

Vad som här har anförts från Sandvik AB bör sättas i sitt sammanhang och jämföras med vad som sker eller inte sker inom den svenska cellulosaindustrin då det gäller forskning och utveckling.

Mot vad som satsas på forskning och utveckling i ett enda företag – 70 milj. kr. per år som i fallet Sandvik AB – skall ställas den samlade skogsindustrins 80 milj. kr. Härtill är att märka att forskningspengarna inom skogsindustrin, enligt näringsutskottet, till övervägande delen gäller massa- och pappersprodukter – alltså ingen egentlig grundforskning för att med skogen som råvara få fram nya produkter och därmed nya arbetstillfällen. Forskning för att få fram nya och mera högeffektiva skogsmaskiner och nya och mera rationella maskiner inom massa- och pappersindustrin ger till resultat betydligt färre arbetstillfällen inom skogsindustrin. Det visar utvecklingen hittills, och den kommer att accentueras ytterligare i en framtid, om skogsbolagen skall fortsätta som förut.

Skogsbolagens planer innebär ur profitynsynpunkt ännu effektivare drift än hittills. Dit pekar bl. a. deras krav på utbyggnader av cellulosaindustrin, vilket också skulle få som resultat en ännu kraftigare rovdrift i de svenska skogarna.

Redan nu är gränsen nådd för vad som är möjligt att ta ut ur de svenska skogarna utan allvarliga men. Alarmerande uppgifter kommer nu från ansvariga myndigheter, myndigheter som tidigare inte tagit särskild hänsyn till vad folket inom skogsindustrin har haft att anföra i detta sammanhang.

Svensk skog sinar. Kris hotar 1980. Det var stora rubriker i tidningarna för kort tid sedan. Man byggde på 1973 års skogsutredning och meddelade att fortsätter avverkningarna i skogen i samma takt som hittills, måste de sänkas med 20 % från 1980, såvida inte Sverige på sikt skall vara renrakat på skog.

Skogsbolagen tar dock inga hänsyn till detta kusliga framtidsperspektiv. Deras jakt efter maximala profiter pågår som om varje dag vore den sista. De kräver ännu större utbyggnader av massaindustrierna, vilket skulle innebära ännu större uttag i de svenska skogarna.

Skogarna i Sverige är en nationell tillgång och borde givetvis inte ägas av privata bolag. Rätt skött skulle den svenska skogen aldrig sina. Då skogen är en av Sveriges största och i längden viktigaste naturtillgångar är det en samhällselig angelägenhet att den skötes och utnyttjas på ett rationellare sätt än vad som hittills varit fallet.

Herr talman! Skogsbolagen i Sverige har haft alla möjligheter till avancerad forskning för att med skogen som råvara få fram nya produkter. Dessa möjligheter har man dock inte utnyttjat, trots de jättevinsten man

inhöstat på i stor utsträckning halvfabrikat. Skogsbolagen har inte dragit sig för en omfattande rovdrift på skogen. Inget ansvar har tagits för de tiotusentals löntagare som gjorts arbetslösa. Stimulerad av de stora vinsterna kräver man cyniskt nog att få forcera rovdriften på såväl människorna som den skogliga råvaran. Tiden är mogen för att sätta stopp för detta slag av verksamhet. "Mene mene tekel" är en varning som här borde vara på sin plats.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den reservation som är fogad till näringsutskottets betänkande nr 11 och som innebär bifall till motionen nr 1647 från vänsterpartiet kommunisterna, där det föreslås att den privata skogsindustrin överföres i samhällets ägo.

Herr HAGLUND (s):

Herr talman! Vi känner igen tongångarna från herr Lorentzons resonemang när det gäller skogsindustrin och kanske även i andra sammanhang här i riksdagen. Jag försökte faktiskt följa med en bit, och jag hade också förberett mig genom att läsa hans anförande föregående år i motsvarande debatt. Jargongen och tongångarna är precis desamma. Innan jag går in på det jag har tänkt anför beträffande utskottets behandling av frågan skall jag på ett par punkter försöka säga något om vad herr Lorentzon här har anført.

Det är två saker som har varit genomgående i hans resonemang både tidigare år och i år. Dessa två saker skall man naturligtvis ha respekt för. Det första gäller forskningen om ligninet. Han hängde upp sig speciellt på att man inte har gjort någonting åt detta. Framträdande vetenskapsmän erkänner också att man ännu inte har funnit något guldkorn, men man håller på att forska på området. Det andra som jag tänkte säga någonting om är Pappersindustriarbetareförbundets kongress och vad som där har uttalats vid olika tillfällen – något som herr Lorentzon tycks ha förälskat sig i.

Som ren amatör skall jag försöka att i kammarens protokoll bara läsa in litet av forskningsresultaten inom olika delar av massaindustrin.

När det gäller ligninet är det, som jag har sagt, så att man ännu inte funnit någon lösning på problemen. Men man tror sig kunna, säger man, med termomekanisk massa föra papperstillverkningen vidare. I korthet innebär denna termomekaniska process – nu läser jag vad tekniker sagt – en ångbehandling av flisen direkt från den mekaniska bearbetningen, och denna ångbehandling sker vid 100–140° C. Man bryter på något sätt vid denna behandling ned de yttre lagren av fiberväggarna. Vid denna process skall då fibrernas yta inte täckas helt av ligninet, vilket gör att massan blir lättare att efterbehandla och lättare kan bilda tvärbindingar mellan cellulosa fibrerna.

Denna termomekaniska massa skall ha goda utvecklingsmöjligheter för framställning av papp, mjukpapper och tidningspapper. Även för vissa kvaliteter tryckpapper skall denna termomekaniska massa ha vissa framtidsutsikter; blekningsmetoder som löser ut ligninet har ännu ej framkommit.

Och märk det värdefulla, att med denna termomekaniska massa får man 95-procentigt utbyte, vilket skall jämföras med endast 50-procentigt utbyte av vedråvaran för den kemiska massan.

Herr Lorentzon säger att vi har släpat efter så mycket. I Framsteg inom forskning och teknik 1973 konstateras faktiskt – herr Lorentzon kan själv läsa vidare om han vill – att vi har en fabrikation som vi i början av 1974 skulle vara först med i världen. Den första installationen för termomekanisk massa gjordes i Rockhammar 1968, och den var avsedd för mjukpapper och för innerskiktet i kartonger. Kapaciteten var 75 ton per dag.

Det finns flera exempel. Men observera att den största installationen i världen för dylik massatillverkning finns vid Holmens Bruk AB i Hallstavik, och den tillverknigen startade i början av föregående år. Om det senare har kommit till flera anläggningar vet jag inte. Och det tilläggs i den artikel som jag bygger på att en variant har presenterats av SCA och Svenska träforskningsinstitutet.

Om nu detta kan ge herr Lorentzon någon ro ett tag när det gäller forskning om ligninet vet jag inte, men jag har velat säga det som en liten bakgrund.

När det gäller intresset för Pappersindustriarbetareförbundets kongress så är det som herr Lorentzon sade om kongressbesluten 1969 och 1974 alldeles riktigt. Men herr Lorentzon skall observera att det vid 1974 års kongress fanns ett tilläggsyrkande som godkändes. Det gick ut på att kongressen ger förbundsstyrelsen i uppdrag att inbjuda – jag understryker detta – socialdemokratiska partiet att gemensamt med förbundet utarbeta ett socialiseringsprogram för den privata skogsindustrin.

Innan kongressen fattade detta beslut hade det också varit en viss aktivitet i de frågor som vi här diskuterar. Förbundsledningen uppvaktade den 15 mars 1973 regeringen i saken. Sedan dess har det vidtagits tre åtgärder. Man har tillsatt ett branschråd, som vi framhåller i utskottsberäkandet. Man har också tillsatt en ny skogsutredning. Vidare säger Pappersindustriarbetareförbundet – jag vet inte riktigt hur det är med det – att man stoppat all utbyggnad i avvaktan på skogsutredningens kartläggning av våra virkestillgångar. En del frågor har alltså behandlats, och det finns mycket att ta del av i handlingarna från Pappersindustriarbetareförbundets kongress 1974. Alla vet också att förbunds kongressens beslut väckte stor uppmärksamhet.

Näringsutskottets förevarande betänkande nr 11 behandlar frågor om skogsindustrin och denna industris satsningar på forskning och utveckling. Utskottsbehandlingen har initierats av en vpk-motion och en socialdemokratisk motion, båda med det vällovliga syftet att få till stånd betydligt ökade forskningsinsatser från skogsindustrins sida. I vpk-motionen går man t. o. m. så långt att man säger: "Att skogsbolagen fortfarande är inställda på att även i fortsättningen genom rovdrift skapa de största profitterna och inte ägna den trækemiska forskningen tillbörligt intresse – då främst ligninet – är ett av flera skäl för att den privata

skogsindustrin bör överföras i samhällets ägo.”

Ja, detta är naturligtvis problem som tidigare har behandlats här i riksdagen – och inte bara här, erinrar man om i vpk-motionen. Redan 1965 motionerades det till Pappersindustriarbetareförbundets kongress om ett statligt övertagande av de privata skogsbolagen. Det är mycket tillfredsställande med detta stora intresse från arbetstagarnas sida för forskning och utveckling inom resp. arbetsområden – detta gäller ju inte bara skogssektorn, glädjande nog.

Vad man emellertid snart borde kunna vänta sig – i varje fall från vpk-motionärerna – är ett konstruktivt förslag på hur detta förstatligande skall gå till. Förmodligen blir det bara en from förhoppning. Man gör väl som tidigare – såsom det har skett både här i riksdagen och ute i landet – nämligen litar på att den socialdemokratiska regeringen och den svenska fackföreningsrörelsen skall stå till tjänst med att lösa denna komplicerade del av problemet. Att väcka förslag och presentera önskemål vållar som bekant inte stort besvär. Och allt är naturligtvis gångbart i den partipolitiska nyttans tjänst.

Men varför skulle då inte utskottsmajoriteten vara beredd att godkänna så partipolitiskt matnyttiga förslag? Även vi är ju betjänta av detta. Inte minst skulle väl jag som f. d. partiombudsman och pappersindustriarbetare nappa på den vpk-kroken.

Kanske orsaken ändå kan vara, i varje fall från min sida, att jag har upplevt denna industri inifrån under 1940- och 1950-talen och att jag därför gör bedömningar som naturligtvis är både positiva och negativa. De är positiva därför att jag har försökt följa utvecklingen och ambitionerna på såväl arbetar- som företagsidan. Jag är medveten om pappers- och massarbetarnas aktiva deltagande i konferens- och kursverksamhet, i företagsnämnder och numera också som ledamöter i vissa bolagsstyrelser. De verkar ju också som förbundsfunktionärer och som deltagare i skogsutredningar och branschråd. Vi redogör för detta i vårt betänkande. Vi vill därför hävda att vi även på detta område har kommit så långt att de anställda har ett betydande men naturligtvis inte tillräckligt inflytande. Och när blir inflytandet tillräckligt? Det kan man fråga sig i detta som i så många andra fall, och kanske inte minst just när det gäller forskning och utveckling.

Om man ställer den senaste tidens och de senaste årens goda vinstutveckling för skogsindustrin i förhållande till industrins satsningar, så är satsningarna självklart otillräckliga. Jag återkommer till den saken och till vad vi har skrivit i utskottets betänkande. Med otillräckliga menar jag då generellt att önskingarna i de flesta fall ligger före ekonomiska och tekniska möjligheter. Utvecklingsmässigt är ju detta positivt, men de krav som framställs måste ju stå i någon proportion till ekonomiska och tekniska resurser. Och beträffande det sistnämnda vågar jag påstå att arbetarrörelsens företrädare och ledare tidigt har fått lära sig att, som det heter på vardagssvenska, rätta mun efter matsäcken.

Enklast kanske man kan karakterisera utvecklingsintervallerna på föl-

jande sätt: först klarheten rörande brödfödan för dagen, sedan facklig och politisk verksamhet, därefter den övriga mognadsprocessen som ansvarsmedvetna styrelseledamöter, kommunal- och fackföreningsmän, landstings- och länsstyrelseledamöter samt – ett fåtal – som regeringsledamöter. Och för att nu vara framme: den absoluta övertygelsen att det är nödvändigt med en starkare satsning på forskning och utveckling. Därmed följer kanske också en viss otålighet, om man anser att exempelvis skogsindustrin icke satsar tillräckligt på forskningsområdet.

Men nu äntligen till utskottsmajoritetens ställningstagande och till motionskraven.

I betänkandet gör vi först den traditionsenliga sammanfattningen av motionerna och lämnar sedan i anslutning till dem uppgifter om utredningar, om forsknings- och utvecklingsarbete inom skogsindustrin och slutligen om tidigare behandling av motioner om skogsindustrins forskningsarbete. Vad som särskilt bör uppmärksammas – det har sin betydelse för utskottets ställningstagande – är att de problem som berörs i motionerna redan är uppmärksammade. Det är det gamla vanliga här i riksdagen, att inget är nytt under solen.

Exempelvis branschrådet, som tillsattes 1973 av chefen för industridepartementet, har, som vi skriver i betänkandet, till sin huvudsakliga uppgift "att systematiskt följa utvecklingen inom skogsindustrin i dess helhet och då särskilt i ett längre tidsperspektiv". Rådet är också oförhindrat att ta upp frågor som bedöms vara av betydande gemensamt intresse för skogsindustrin.

I branschrådet sitter också – det kan i detta sammanhang vara nödvändigt att påminna om det – Pappersindustriarbetareförbundets ordförande Roine Carlsson. Jag säger detta med anledning av att vpk-motionen i stort är uppbyggd på vad som förevarit på Pappersindustriarbetareförbundets kongresser 1965 och 1974. Vidare har representanter för skogsindustrin haft möjligheter att ta initiativ genom sin medverkan i bl. a. 1973 års skogsutredning, där såväl Pappersindustriarbetareförbundets som Skogsarbetareförbundets ordförande är experter. De bör således i denna egenskap väl kunna hävda sina medlemmars intressen.

Den sistnämnda utredningen skall som bekant komplettera det principförslag om den framtida skogspolitiken som lades fram i betänkandet 1973. Ett delbetänkande om virkesbehov och virkestillgång har redan presenterats i februari i år. Om råvaruunderskottet på 15–20 miljoner kubikmeter skog per år behöver icke ordas mer. Det torde vara riksbekant, kanske t. o. m. världsbekant.

En annan sak som är mycket intressant och som utredningen skall ta upp är vilka styrmedel som behövs och kommer att behövas för att säkerställa en långsiktig och hög produktion inom skogsindustrin.

Så till sist forsknings- och utvecklingsarbetet inom skogsindustrin. Utskottet har i betänkanden 1973 och 1974 lämnat ingående redogörelser för forsknings- och utvecklingsarbetet inom skogsindustrin. Av dessa framgick bl. a. att industrin under perioden 1967–1971 ökat sina forsk-

nings- och utvecklingskostnader med 8 milj. kr. i fasta priser, och särskilt då under den senare delen av perioden. Totalt har kostnaderna under perioden uppgått till 47 milj. kr. Vi konstaterar dock att massaindustrins andel av forsknings- och utvecklingsarbetet inom hela industrin är liten, drygt 3 %. Kostnaderna har under denna tidsperiod helt täckts med industriella medel.

En forskningsverksamhet utanför företagen har också byggts ut till det halvstatliga Svenska träforskningsinstitutet och finansieras genom fonder med bidrag från industrin och staten. En utförlig redogörelse för detta och för ändamålet med Träforskningsinstitutets verksamhet lämnades också 1973.

Ett ramprogram är även fastlagt av Stiftelsen Svensk träforskning i samarbete med STU, styrelsen för teknisk utveckling. Detta omspannar tidsperioden 1974–1977 och har en totalbudget på ca 24,2 miljoner.

Utskottet hänvisar till bl. a. detta och konstaterar att de problem som motionärerna pekat på i stort sett är uppmärksammade. Vi betvivlar till sist också påståendet i vpk-motionen att Sverige skulle ligga efter andra länder när det gäller träkemisk forskning, exempelvis Finland.

Vi avvisar alltså åter motionsyrkandet om ett överförande av den privatägda skogsindustrin i statlig ägo. Jag yrkar bifall till näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 11.

Herr LORENTZON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! När herr Haglund säger att man i riksdagen numera känner igen herr Lorentzon och hans tongångar tar jag detta som en komplimang – då är jag ju åtminstone ingen panelhöna i den här kammaren. Men när han sedan säger att man också känner igen Lorentzons jargong och hans svartmålningar, är väl detta närmast avsett som ett förklenande uttalande om min person.

När jag nyss hörde herr Haglund tala här fann jag att hans jargong var likadan nu som förra gången – jag har nämligen hört honom tala här förut i den här frågan, när han inte har ersatts av bankkapitalets störste företrädare i denna kammare, vilket hände i fjol. Möjligen darrade herr Haglund något på manschetten efter Pappersindustriarbetareförbundets kongress och det beslut den fattade och med anledning av den rörelse som är i gång ute bland pappers- och massaarbetarna för att få en förändring till stånd. Men herr Haglund nämnde ingenting om övervinsterna inom skogsindustrin och om det löfte som givits att dessa vinster skulle överföras till dem som hade skapat vinsterna, nämligen skogens och skogsindustrins folk. Man har inte hållit det löftet, herr Haglund! Skogsbolagen fick behålla sina vinster – och de t. o. m. skattebefriades. Och herr Haglund darrar därför nu på manschetten.

Skogsarbetarna är i dag ute i strejk för en människovärdig tillvaro. Känner herr Haglund till det? Det kan inte ha undgått honom, i varje fall inte om han läser landets tidningar – för någon kontakt med skogsarbetarna kan ju herr Haglund inte ha efter sitt uppträdande i talarstolen

alldeles nyss.

Efter alla dessa jättelika övervinster, som enligt löfte skulle överföras till skogsarbetarna men som skogsbolagen fick behålla, måste skogsarbetarna gå ut i strejk – och i en olaglig sådan – för att söka gehör för de knappa krav på en människovärdig tillvaro som de ställt. För en stund sedan berömde herr Haglund sig av att vara en gammal ombudsman, partiombudsman i socialdemokratiska distriktet. Hur är det egentligen ställt, herr Haglund? Jag känner till förhållandena: man är motståndare till ett förstatligande av skogsindustrin. Detta blev alltså följden, som kom omedelbart efteråt.

Det är lätt för vpk att ställa krav på ett förstatligande av skogsindustrin, säger man, men vi i socialdemokratin måste ju i så fall genomföra det kravet. Hur genomförde ni socialdemokrater det decenniumgamla kravet på förstatligande av oljeindustrin? I dag är ni säkerligen både ångerköpta och ångerfulla för att det kravet icke genomfördes redan för decennier sedan.

Herr HAGLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Lorentzon påstår att jag inte har någon kontakt med skogsarbetarna. Ja, jag vet i så fall inte vad det kan betyda att vi har Skogsarbetareförbundets expedition förlagd till Gävle. Jag har där åtskilliga kontakter med Skogsarbetareförbundets ordförande Sixten Bäckström och åtskilliga kontakter med skogsarbetarna. Jag har också haft många kontakter med Pappersindustriarbetareförbundet tidigare. Jag skall inte nämna av vilken anledning; kanske herr Lorentzon känner till den. Jag tror därför att jag ganska väl känner både pappersmasseindustrins och skogsarbetarnas förhållanden.

Att herr Lorentzon i debatten tar upp övervinsterna och den nu pågående känsliga strejken bland skogsarbetarna skall jag inte i detta skede yttra mig om. Vad som har orsakat den strejken får herr Lorentzon ha sin egen uppfattning om; jag anser att vi i detta skede inte skall diskutera den frågan i riksdagssammanhang. Vi vet ju ändå att Skogsarbetareförbundet träffade en överenskommelse med arbetsgivarparten när det gällde Norrbotten, och man kom fram till en månadslön på 3 300 eller 3 400 kr. i månaden. Om det är en utsugning av Norrbottens skogsarbetare eller inte får herr Lorentzon själv bedöma. Efter det att överenskommelsen träffades har alltså den här strejken brutit ut.

Sedan detta om överförande i statlig ägo. Jag tror att flera än jag har sagt från denna talarstol att vi inte är motståndare härtill. Men skillnaden mellan herr Lorentzon och vårt parti är att vi inte ser överförande i statlig ägo som det enda tänkbara. Jag har faktiskt tagit med vårt nuvarande partiprogram, eftersom jag var nästan säker på att herr Lorentzon skulle komma med det argumentet. Jag har tidigare läst upp vad där står om den här frågan, men jag skall läsa in det igen till kammarens protokoll:

”De kollektiva företagen kan vara statliga, kommunala eller koope-

rativa, och ett direkt samarbete mellan privat och kollektiv företagsamhet kan också i många fall vara lämpligt. Dessa olika företagsformer bör inte betraktas som självändamål. Valet mellan dem måste bestämmas av vilka uppgifter som skall lösas.

Vare sig den ekonomiska verksamheten bygger på enskild äganderätt eller på olika former av kollektiv äganderätt, måste den samordnas till en planmässig hushållning, om inte arbetskraft och materiella tillgångar skall gå till spillo i sysslolöshet eller i en inte tillräckligt effektiv produktion."

Herr LORENTZON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Vi noterade alla att herr Haglund i sitt senaste inlägg var betydligt mera balanserad än han var när han höll sitt skrivna anförande, som han hade haft betydligt längre tid att formulera.

Jag sade inte – och det uppmärksammade nog samtliga som var inne i kammaren – att herr Haglund inte hade kontakt med skogsarbetarna. Jag sade att när man hörde honom tala fick man den uppfattningen att han inte hade det. Jag sade också att den omfattande skogsarbetarstrejken inte kan ha undgått honom eftersom han väl läser tidningarna. Detta går an att kontrollera i protokollet.

Både i motioner och i ett anförande här förra året har jag beträffande frågan om avancerad forskning återgivit uppgifter från både Finland och andra länder, och jag skall inte upprepa dem. Det är bevisat att Sverige i det fallet ligger långt efter. Och det är självklart, eftersom det är storfinanserna inom skogsindustrin som bestämmer i detta avseende. Det är fråga om att göra de största profiterna på massan. Då ägnar naturligtvis profitörerna inte grundforskningen något särskilt intresse, därför att den kostar massor av pengar. Och om resultaten i en avlägsen framtid vet man ingenting. Nej, skära guld med täljknivar i dag – det är lösningen. Det är där ni skall skaffa "styrmedlen"! Ni har haft makten under 40 år, och de privata skogsbolagen har fått uppträda hur som helst. Vilka löner har man inte tillämpat i denna industri! Arbetarna i den har tillhört låglönegrupperna i detta land, det känner herr Haglund säkert till.

Vi får förutsätta att den ekonomiska standarden kommer att stiga i länderna i Europa och i världen i övrigt, och därmed kommer behovet av papper att bli större. Det vet skogsbolagen. Därför inriktar man sin forskning – det bevisades av herr Haglunds anförande – på massan och på pappersutvecklingen. Men grundforskning för att ur ligninet få fram andra konsumtionsvaror och därmed skapa nya arbetstillfällen har skogsbolagen inte varit intresserade av. Det är de inte i dag heller. För dem är de stora och snabba profiterna avgörande. Det är här "styrmedlen" skulle ha satts in.

Herr HAGLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vet inte var herr Lorentzon drar gränsen mellan grundforskning och avancerad forskning. Men jag upprepar vad jag sade

om den termomekaniska massan och den utveckling som förutses på det området. Vi har i landet en fabrik som var den första att ta upp denna verksamhet. Om det enligt herr Lorentzons terminologi innefattas i begreppet grundforskning vet jag inte.

Jag skall sedan använda den tid jag har kvar i denna replik till att fortsätta att citera ur partiprogrammet det jag inte hann med i min förra replik: "En sådan samordning kan endast komma till stånd under samhällets ledning och med en sådan inriktning att enskilt vinstintresse och enskilda gruppers intressen över huvud underordnas de mål som samfällt eftersträvas. Planhushållningen måste inriktas på att under bevarad samhällsekonomisk stabilitet trygga full sysselsättning och en rättvis fördelning av produktionen."

Jag skall till sist säga om skogsindustrin och storindustrin – utan att nämna några namn – att det finns ledare inom denna industri som säger att man inte vill slåss med varandra om råvaran och att man är fullt medveten om att samhället här måste sätta in styrmedel. Man säger sig också vara positivt inställd härtill.

Herr talmannen anmälde att herr Lorentzon anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr LOTHIGIUS (m):

Herr talman! Man kan inte undgå att bli upprörd när man lyssnar till herr Lorentzons svulstigheter här i kammaren. Den som suttit i Träforskningsinstitutets styrelse – låt vara på träsidan och inte på papperssidan – och haft tillfälle att följa jobbet och utvecklingen där vet att det finns mycket litet av sanning i det herr Lorentzon säger.

Det är alldeles givet att professor Steenberg, som hade ansvaret för forskningen på det här området innan han började i FAO, hade intresse av att få så mycket pengar som möjligt till denna forskning. Han var missnöjd med att han inte fick tillräckligt mycket pengar. Det var hans uppgift att vara missnöjd. Han ville kunna göra mer, och det förstår säkerligen var och en.

Men man måste också veta hur hela den svenska forskningen på det här området varit upplagd. Vi är, herr Lorentzon, det land som började med denna forskning i enskild regi. Det är mot den bakgrunden som vi kunnat bygga upp de största och förnämsta pappersindustrierna i världen. Det var i stor utsträckning här som forskningen skapades. Det var i den enskilda industrin som detta skedde. Våra grannländer Finland och Norge har kommit långt efter. De byggde upp sin forskning på ett något annorlunda sätt, eftersom de inte hade vår industris kapacitet och möjligheter. De åstadkom en samordning, såsom skett exempelvis vid forskningscentrumet utanför Oslo. Där har industrin och staten tillsammans kunnat bygga upp en gemensam forskning, både grundforskning och tillämpad forskning. Industrin köper här forskning. Därigenom har forskningssituationen blivit något annorlunda. Men vi har i Träforsk-

ningsinstitutet ett underlag för den samordning som erfordras.

En annan sak som jag vill framhålla är att vi har ett mycket gott samarbete med de övriga nordiska länderna. Den forskning som sker i Finland och Norge kommer även svensk pappers- och träindustri till del. Vi samarbetar, ger varandra insikter och träffas ständigt. Därigenom sker ett nödvändigt och viktigt nordiskt samarbete.

Varför tror herr Lorentzon att vi får leverera pappersmaskiner och stora kombinat till Sovjetunionen? Är det inte just mot bakgrunden av att svensk forskning har skapat så stort underlag på den mekaniska sidan som vi har kunnat lägga ut vår industri så som skett? Den profit som herr Lorentzon talade om och som ger oss möjligheter att köpa olja både från Sovjetunionen och från arabstaterna är i det sammanhanget ytterst till gagn för vårt land.

Herr Lorentzon talade även om förstatligande. Sovjets och öststaternas jordbruk är i stort sett förstatligat. Jättelandet i öster kan inte producera livsmedel till sina egna medborgare beroende på att man inte ger utrymme för ett enskilt handlande på jordbrukssidan. 60 % av all potatis som produceras inom Sovjetunionen kommer från enskilda små brukningsenheter, sägs det, där man får ha en bit för sig själv. Det säger någonting om hur det blir när man förstatligar på sådana här områden.

Herr Lorentzon vet hur toalettpapperet är i öststaterna. Det känns där bak, herr Lorentzon, hur långt den svenska forskningen har kommit i förhållande till öststaterna.

Herr LORENTZON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Den senaste talaren var faktiskt en värdig representant för svensk storfinans, framför allt när det gäller skogsholagens skövlingsverksamhet i Sverige. Den är svår att försvara, och därför hamnar man naturligtvis utanför landet.

Beträffande det sista om den dåliga kvaliteten på toalettpapperet i Sovjetunionen skulle jag vilja säga att man, när man är där, många gånger vore tacksam om man över huvud taget kom över något toalettpapper. Det var ett dåligt argument, herr Lothigius.

Gå till det kapitalistiska Amerika, där de religiösa organisationerna gör insamlingar till fattiga människor. Dessa fattiga människor har ett visst socialstöd, men detta får inte användas för inköp av toalettpapper. De snälla tanterna i dessa organisationer är ute och tigger pengar till toalettpapper åt de amerikanska medborgarna.

Var skall vi ta våra argument? Hur långt skall vi sjunka, herr Lothigius, i argumenteringen, när vi skall diskutera svenska förhållanden och svensk storfinans uppträdande i Sverige? När vi hamnar så långt bort är argumenten svåra att hitta, herr Lothigius. Att försvara svensk storfinans, framför allt när det gäller skogsholagen, är svårt även för en som heter Lothigius.

Den profit som man inhöstar i detta land ger oss olja och andra produkter, säger herr Lothigius. Ja, det skulle väl förtjänsten inom dessa

industrier ha gjort därest de ägts av folket, av arbetarna som står i fabriker. Jag är inte så stor anhängare av att staten skall äga fabriker, det vill jag säga. Jag anser att det är de anställda som bör göra det, men här i riksdagen kan man inte ställa ett sådant yrkande. Därför måste man gå vägen om förstatligande. Detta är min personliga uppfattning

Och de vinster som hade gjorts därest folket ägt fabriker hade kanske varit mycket större. Vi skulle alltså kunnat få mycket mer olja till vårt land än vi nu får. Skogsbolagen exporterar en stor del av sitt kapital till utlandet. Varför fick Mo och Domsjö exportera stora pengar till utlandet för att där bygga en fabrik för mjukpapper, när arbetarna i Örnsköldsvik på fackföreningsmöten gång på gång ställt kravet att fabriken skall ligga i Örnsköldsviksområdet? De inkomsterna kunde också ha köpts olja för.

Herr ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! Vid motsvarande debatt i fjol redogjorde jag för de olika forskningsinsatser som görs av bl. a. styrelsen för teknisk utveckling, och jag skall inte upprepa vad jag då sade för det finns ju att läsa i fjolårets protokoll.

Debatten i dag har varit intressant att lyssna till. Den har spänt över vida fält – utveckling av maskiner, utrustningar och metoder osv. – och vi har i år liksom tidigare kunnat läsa i vpk-reservationen om att vi bör öka satsningen på träkemisk forskning, t. ex. för att få fram nya produkter ur ligninet. Det kan väl gott sägas att just problemet att utnyttja ligninet har varit väldigt svårlöst. I ett femtiotal år har man världen över, där det finns skogsindustri, försökt finna metoder för detta. Som lekman känner jag inte till särskilt mycket om de ämnen som finns i träet, men jag vill nämna att ligninet är det "klistor" som sammanbinder träfibrerna. Intill nu har man använt ligninet som energi – man har med andra ord eldat upp det.

Vad som inte framgår av debatten eller av utskottsbetänkandet är emellertid att styrelsen för teknisk utveckling har tagit kontakter med ett flertal olika länder för att få i gång ett forskningsprojekt i syfte att ta till vara ligninet. Samtidigt har ett tiotal akademiska institutioner här i Sverige knutits till projektet. STU kommer under de närmaste tre åren att satsa 1 miljon kronor på ligninforskning just för att få fram nya produkter. Med det grepp som STU har tagit och med hjälp från de andra länderna och de akademiska institutionerna i Sverige tror jag att det skall bli möjligt att lösa frågan om ligninets användning så att man kan få ut nya produkter av det.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Utskottets hemställan bifölles.

Torsdagen den
3 april 1975

*Beredskap för
oljebekämpning till
havs m. m.*

Punkten 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Svensson i Malmö, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Lorentzon begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 11 punkten 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Svensson i Malmö.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Lorentzon begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 288

Nej - 16

Herr Nilsson i Tvärålund (c) anmälde att han avsett att rösta ja men av misstag nedtryckt nej-knappen.

§ 13 Anslag till räddningstjänst m. m.

Föredrogs civilutskottets betänkande nr 6 med anledning av propositionen 1975:1 i vad avser anslag till räddningstjänst m. m. jämte motioner.

Punkten 1

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2

Beredskap för oljebekämpning till havs m. m.

Regeringen hade i propositionen 1975:1 bilaga 16 (kommundepartementet) under punkten C 2 (s. 71-72) föreslagit riksdagen att på driftbudgeten under fjortonde huvudtiteln till Beredskap för oljebekämpning till havs m. m. för budgetåret 1975/76 anvisa ett förslagsanslag av 6 950 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna
1975:119 av herr Håkansson i Trelleborg m. fl. (s),

1975:381 av herr Magnusson i Kristinehamn m. fl. (vpk), vari föreslagits

1. att riksdagen som en första åtgärd beslutade att staten skulle överta hela det ekonomiska ansvaret för oljebekämpningen till sjöss,
2. att riksdagen hos regeringen hemställde om åtgärder för att överföra

all oljebekämpning till sjöss, kustvattnen, Mälaren och Vänern inklusive hamnområden till kustbevakningen samt

Nr 48

Torsdagen den
3 april 1975

---

*Beredskap för
oljebekämpning till
havs m. m.*

1975:1778 av herr Mattsson i Skee m. fl. (c, fp), vari hemställts att riksdagen beslutade att till Beredskap för oljebekämpning till havs m. m. för budgetåret 1975/76 anvisa ett förslagsanslag av 7 650 000 kr.

Utskottet hemställde

1. beträffande ansvaret för oljebekämpningen att riksdagen skulle avslå motionen 1975:381,

2. beträffande samordning av insatser för oljebekämpning m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:119,

3. att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionen 1975:1778 på driftbudgeten under fjortonde huvudtiteln till Beredskap för oljebekämpning till havs m. m. för budgetåret 1975/76 anvisade ett förslagsanslag av 6 950 000 kr.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande ansvaret för oljebekämpningen av herr Claeson (vpk) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa att riksdagen skulle bifalla motionen 1975:381,

2. beträffande anslag av fru Olsson i Hölö (c) samt herrar Åkerfeldt (c), Mattsson i Skee (c), Olof Johansson i Stockholm (c) och Claeson (vpk) som ansett att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen i anledning av regeringens förslag och motionen 1975:1778 på driftbudgeten under fjortonde huvudtiteln till Beredskap för oljebekämpning till havs m. m. för budgetåret 1975/76 anvisade ett förslagsanslag av 7 550 000 kr.

Herr ÅKERFELDT (c):

Herr talman! Sjöfarten och oljetrafiken till våra hamnar ökar för varje år. Därigenom ökas också utsläppen av oljeföroreningar. Riskerna för mer katastrofartade oljeutsläpp kommer härigenom också att öka, inte minst på grund av det allt större tonnage som kommer till användning. Det råder allmän enighet om att vi måste komma till rätta med dessa problem genom olika slags åtgärder – förebyggande åtgärder, mottagningsanläggningar i hamnar för oljeföroreningar och inte minst lagstiftning. Lagstiftningens efterföljd måste kunna kontrolleras genom effektiva bevakningsåtgärder. Tullverket har också sedan 1970 den här praktiska uppgiften att bekämpa löskommen olja till havs och i kustvatten. I land och i våra hamnar har kommunerna det ansvaret.

Det har under en tid förts en rätt livlig debatt om sättet för bekämpning av löskommen olja. Det är glädjande att konstatera att inriktningen är att man i första hand bör försöka inringa löskommen olja så tidigt som möjligt och helst omedelbart i anslutning till utsläppen till havs. Man

*Beredskap för
oljebekämpning till
havs m. m.*

är också enig om att det för miljön minst riskabla är att på mekanisk väg ta hand om den inringade oljan. Det är alltså mycket angeläget att man på alla sätt begränsar ilandflytandet, beroende på de skador som kan åsamkas strandområdena – strandområden som vi med tanke på deras särskilda egenskaper och kvaliteter vill ha speciellt skyddade för naturvård och friluftsliv. Därför är det viktigt att tullverket får tillgång till material i tillräcklig omfattning för att kunna genomföra en sådan här oljebekämpning i praktiken.

Vi har vid studium av generaltullstyrelsens anslagsframställning och vid jämförelse med vad departementschefen i budgetpropositionen vill anslå till anskaffning av olika bekämpningsanordningar funnit skäl till att tullverkets begäran borde bifallas.

I den motion som är bakgrunden till centerns reservation vid detta betänkande har vi därför föreslagit ett med 600 000 kr. förhöjt anslag. Eftersom vi särskilt betonat angelägenheten av att hindra olja från att flyta in på stränderna har vi också noterat viss snedhet i utrustningen: tillgången till länsor, som används för att inringa oljan, är mycket liten i förhållande till annat material som har anskaffats. Endast 1 900 m högsjölänsor av i utrustningsplanen för tullverket angivna 5 000 m är nu anskaffade. Tar man i beaktande att vi har en mycket lång kuststräcka och att det där finns 15 kustbevakningsområden och 50 kustposteringsområden – allt under tullverkets domvärjo – och delar upp de här 1 900 m högsjölänsor finner man att det blir per kustposteringsområde 38 m och per kustbevakningsområde 126 m.

Jag nämner dessa siffror för att bevisa hur dåligt ställt det är med beredskapen när det gäller att ta vara på löskommen olja på öppna havet. Anslagsökningen bör därför enligt vår mening användas framför allt för att köpa in sådana här länsor. Följer man majoritetens förslag blir det mycket små möjligheter att göra sådana inköp. Tullverket har nämligen också fått ökade arbetsuppgifter och skall även bekämpa löskommen kemikalie. För den skull måste nu tullverket anskaffa en basutrustning för att klara den uppgiften, och anslaget torde till allra största delen gå åt till detta. Därför blir det mycket litet kvar för inköp av länsor.

Herr talman! Det här är i korthet bakgrunden till vår reservation nr 2, och jag vill med det anförda yrka bifall till denna.

Herr MAGNUSSON i Kristinehamn (vpk):

Herr talman! I vpk-motionen 381 har vi påpekat att det tycks vara en rätt utbredd uppfattning bland verksamma inom brandväsendet att hela räddningstjänsten skulle ligga under staten. Bakgrunden är givetvis de svårigheter man upplever att inom ramen för den kommunala budgeten få medel till den utrustning som behövs för de skiftande uppgifter som brandkårerna står inför. Brandförsvarets uppgifter utökades ju i och med att en ny brandlag trädde i kraft den 1 juli 1974. Utökningen innebar att brandkårerna skall svara för den del av samhällets räddningstjänst som inte regleras i annan lagstiftning. Med räddningstjänst avses då verk-

samhet som avvärjer eller begränsar skador på människor, miljö eller egendom vid brand, ras, översvämning, oljeutflöde etc. Beträffande oljeskadebekämpning till havs i kustvatten samt i Mälaren och Vänern står tullverkets kustbevakning för verksamheten.

Övergången från att vara mera renodlad brandkår till räddningskår har således inneburit en hel del, och det är väl inte att undra över att man i detta sammanhang funderar över frågan om huvudmannaskapet. Som redan sagts upplever man nu på många håll svårigheter med att få fram de resurser i form av personal och materiel som egentligen erfordras. Detta gör sig inte minst påmint i fråga om bekämpningen av oljeskadorna som kan vara verkligt svårbemästrade. Det åligger brandförsvaret att bekämpa oljeskador inom hamnområde, till lands samt i sjöar och älvar, och för detta förutsätts att varje kommun anskaffar viss förstahandsutrustning. Det anses däremot att större insatser bör klaras genom samverkan med närliggande kommuner.

Kustbevakningen skall alltså stå för bekämpningsinsatserna i Väners öppna vatten. Man har räknat med att det tar för lång tid att från Göteborg klara dessa, och dess utrustning är därför, i varje fall tills vidare, placerad i Vänersborg. Men det tar åtskilliga timmar att komma från Vänersborg till norra Vänern, och detta ställer helt klart större krav på beredskapen hos kommunerna vid den delen av vårt lands största insjö.

Jag skall ta några exempel från Kristinehamns kommun för att visa de problem som kan finnas på lokal nivå när det gäller att klara beredskapen för att förhindra eventuella oljeskador. Nu är väl Kristinehamn i någon mån en särpräglad kommun genom att det inom dess gränser finns en rätt stor skärgård omfattande tusentalet öar. Vill det sig illa kan ett oljeutsläpp innebära att åtskilliga av dessa öar påverkas samtidigt. I förening med de brandrisker som också finns – många av öarna har sommarstugebebyggelse – ställer det givetvis stora krav på båtutrustningen. Det gäller ju att snabbt ta sig ut till öarna, och båten bör också kunna ta med tillräckligt med personal.

Det här är en fråga som man hittills inte kunnat lösa i Kristinehamns kommun. Men det är ju, som jag förut sade, avsett att kommunerna skall samverka när det gäller större räddningsinsatser. Ett sådant samarbete har också påbörjats och man har nu en del utrustning, länsor o. d., förlagd till Karlstad. Men enligt vad man säger vid Kristinehamns brandkår fordras det rätt många för att sköta denna utrustning, och man har inte den personalstyrkan. När det är fråga om saneringsåtgärder ställer det sig något annorlunda, då det arbetet handhas av byggnadskontoret. Brandkårens ansvar upphör ju i och med att faran är avvärjd.

Olja som släpps ut i öppet vatten kan också driva in i hamnområdet innan kustbevakningen har någon möjlighet att komma på plats. Detta förorsakar i regel kommunerna ökade kostnader. Genom att oljebekämpningen i hamnområde i princip ligger på kommunerna utgår inte ersättning av statsmedel för bekämpning och sanering av oljeutsläpp i hamnområden. För olja som flutit i land från havet eller öppet vatten

Torsdagen den
3 april 1975

*Beredskap för
oljebekämpning till
havs m. m.*

i Väneren får kommunerna annars ersättning, om kostnaden för bekämpningen eller saneringen överstiger ett belopp av 3 000 kr.

Att kommunerna kan få vidkännas betydande kostnader visar ytterligare ett exempel från Kristinehamn. Vintern 1969–1970, före den nya brandlagens tillkomst, hade man i flera månader arbete med dels bekämpningen, dels saneringen av ett oljeutsläpp. Kostnaden för detta belöpte sig till 180 000 kr., varav efter underhandling med statliga myndigheter kommunen fick stå för 40 000 kr. Om detta hade skett nu, efter den nya brandlagens tillkomst, skulle staten inte betala någonting, beroende på att oljeskadan låg inom hamnområdet.

Oljebältet hade drivit fram och tillbaka flera gånger från den ena sidan av hamninloppet till den andra, och det skulle ha kunnat tänkas att det flutit ut i öppet vatten. Då uppställer sig strax en intressant fråga: Skulle staten då påta sig kostnaderna för oljebekämpningen?

Jag har, herr talman, med de här exemplen, som säkert kan upprepas från många andra platser, velat peka på de problem som hör ihop med det delade huvudmannskapet när det gäller oljebekämpning. En del av dessa problem, de ekonomiska, skulle minska, om staten övertog hela det ekonomiska ansvaret för all oljebekämpning till sjöss. Jag menar dock att det ändamålsenligaste vore att överföra all oljebekämpning – till havs, i kustvatten, i Mälaren och i Väneren inkl. hamnområden – till kustbevakningen och att riksdagen bör hemställa hos regeringen om att åtgärder vidtas för detta.

Detta är innebörden i vpk-reservationen nr 1, och jag yrkar bifall till den. Samtidigt vill jag yrka bifall till reservation nr 2.

Herr HÅKANSSON i Trelleborg (s):

Herr talman! Jag lyssnade med uppmärksamhet till både herr Åkerfeldt och herr Magnusson i Kristinehamn, för jag trodde att de skulle tillföra ärendet någonting som var nytt för oss som har deltagit i utskottsarbetet. Tyvärr blev det inte så.

De här tingen har nyligen diskuterats i kammaren i samband med att kommunministern har svarat på frågor, och jag kan därför begränsa mig kraftigt. Utskottet har penetrerat problemen i samråd med företrädare för olika nyckelorgan; tullverket är nämnt, men statens brandnämnd, Kommunförbundet och folk från departementet har också varit med.

Utskottet har i sitt betänkande beskrivit de viktiga förändringar som är på gång – förändringar som kanske är initierade av motionen 119, vilken därför nu kan avslås – men givetvis också presenterat nuläget i övrigt.

Herr talman! Jag vågar tolka utskottet så, trots reservationerna, att man är överens i de stora linjerna. Differensen i uppfattningen kommer fram först när man gör den totalekonomiska bedömningen. En majoritet avstyrker bifall till motionerna 381 och 1778 av det skälet att man i det här sammanhanget som i så många andra måste göra prioriteringar med därpå följande justeringar av sina ambitioner. Så enkelt är det.

De övriga argumenten, herr talman, finns redan dokumenterade i olika sammanhang, varför jag skall avstå från att upprepa dem. Jag yrkar bifall till civilutskottets hemställan under punkten 2 i betänkandet nr 6, som nu behandlas.

Herr MAGNUSSON i Kristinehamn (vpk):

Herr talman! Herr Håkansson i Trelleborg sade inte så mycket, och jag skall inte i första hand polemisera med honom. Jag tror emellertid att man skall vara klar över – jag vill trycka på det ytterligare innan diskussionen är över – att det sedan den nya brandlagen tillkom, även om den för all del inte har varit i kraft så länge, tydligen har uppstått svårigheter av det slag som jag förut redovisade. Man tycks mer och mer komma till insikt om att här föreligger väldigt stora problem, som skulle kunna lösas på ett bättre sätt om hela räddningstjänsten – speciellt oljebekämpningen – komme i statens hand. Jag vill också betona att det redan under remissbehandlingen av räddningstjänstutredningens förslag var åtskilliga remissinstanser som menade att det skulle vara ändamålsenligt att så bleve fallet.

Herr Håkansson i Trelleborg säger att det är nödvändigt att göra prioriteringar, och det är alldeles givet. Men om man kan peka på att man, som i det här fallet, skulle vinna så mycket på ett förstatligande ur rationell synpunkt och att det ekonomiskt säkert skulle betyda väldigt mycket för många kommuner och för landet som helhet, så tycker jag att det vore värt att saken tas upp till behandling. Vad jag hoppas med denna motion är att man i alla fall uppmärksammar problemställningen, som det säkert blir tillfälle att vidareutveckla senare, eftersom jag är övertygad om att den här diskussionen kommer igen.

Herr HÅKANSSON i Trelleborg (s):

Herr talman! Jag vill tillfoga en detalj så att saken blir mera komplett. Vad herr Magnusson i Kristinehamn egentligen önskar är att oljebekämpningen i hamnarna skall föras över till tullverkets ansvarsområde. De som utnyttjar de tjänster ett hamnbesök medför får betala för detta. Skulle herr Magnusson få rätt, så fick vi den kanske något underliga ordningen att ett organ fick inkomsten, ett annat fick svara för oljeskadestycket. Jag vill bara ha sagt detta så att det finns med inför de bedömningar som man skall göra litet längre fram i dessa frågor.

Överläggningen var härmed slutad.

M o m. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Claeson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Magnusson i Kristinehamn begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Torsdagen den
3 april 1975

*Kostnader för
kommunal bered-
skap*

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 6 punkten 2 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Claeson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Magnusson i Kristinehamn begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 285

Nej - 16

Avstår - 1

M o m. 2

Utskottets hemställan bifölls.

M o m. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av fru Olsson i Hölö m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Åkerfeldt begärde votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 6 punkten 2 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av fru Olsson i Hölö m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Åkerfeldt begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 205

Nej - 95

Avstår - 1

Punkten 3

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 4

Kostnader för kommunal beredskap

Regeringen hade under punkten C 4 (s. 73-74) föreslagit riksdagen att på driftbudgeten under fjortonde huvudtiteln till Bidrag till kostnader för kommunal beredskap för budgetåret 1975/76 anvisa ett reservationsanslag av 1 500 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1975:407 av herrar Eriksson i Ulfsbyn (c) och Stjernström (c), vari hemställdes

1. att riksdagen till Bidrag till kostnader för kommunal beredskap för budgetåret 1975/76 anvisade ett reservationsanslag av 2 milj. kr.,

2. att riksdagen uttalade sig för att den kommunala beredskapsplanläggningen påskyndades och avslutades senast under budgetåret 1977/78.

Utskottet hemställde

1. beträffande anslag att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionen 1975:407, yrkandet 1, på driftbudgeten under fjortonde huvudtiteln till Bidrag till kostnader för kommunal beredskap för budgetåret 1975/76 anvisade ett reservationsanslag av 1 500 000 kr.,

2. beträffande tiden för kommunal beredskapsplanläggning att riksdagen skulle avslå motionen 1975:407, yrkandet 2.

Reservationer hade avgivits

3. beträffande anslag av fru Olsson i Hölö samt herrar Åkerfeldt, Mattsson i Skee och Olof Johansson i Stockholm (samtliga c) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen i anledning av regeringens förslag och med bifall till motionen 1975:407, yrkandet 1, för budgetåret 1975/76 på driftbudgeten under fjortonde huvudtiteln till Bidrag till kostnader för kommunal beredskap anvisade ett reservationsanslag av 2 000 000 kr.,

4. beträffande tiden för kommunal beredskapsplanläggning av fru Olsson i Hölö samt herrar Åkerfeldt, Mattsson i Skee och Olof Johansson i Stockholm (samtliga c) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa att riksdagen med bifall till motionen 1975:407, yrkandet 2, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförde.

Herr ÅKERFELDT (c):

Herr talman! Det kommunala beredskapsplanläggningen har varit en tämligen utdragen historia. Knappast någon anade, när riksdagen för mer än tio år sedan antog lagen om kommunal beredskap, att i dag endast drygt hälften av kommunerna skulle ha klarat av denna beredskapsplanläggning. Det gick först och främst sju år efter lagens tillkomst innan man kunde sätta i gång det praktiska arbetet, och med den tidsplan som anges i budgetpropositionen kommer det att ha tagit ännu längre tid innan planeringsarbetet är slutfört i alla kommuner.

Verkställande organ för planeringen och för bidragsgivningen till kommunerna är riksnämnden för kommunal beredskap. Enligt riksnämndens program 1970 skulle arbetet i kommunerna klaras av under en femårsperiod, förutsatt att ett bidrag på 2,5 miljoner per år utgick, och alltså vara klart under budgetåret 1975/76. Riksdagen anslog emellertid inte det här beloppet, varför riksnämnden har nödgats revidera sin tidsplan. Nu är målet att planeringen skall vara färdig under budgetåret 1977/78,

*Kostnader för
kommunal bered-
skap*

och för den målsättningen krävs ett anslag om 2 miljoner för kommande budgetår. Men utskottet har i år – liksom tidigare år – godkänt endast ett reducerat belopp, nu angivet till 1,5 miljoner, samtidigt som utskottet i likhet med alla tidigare år då den här frågan behandlats har skrivit att uppgiften är mycket angelägen.

Med det av utskottsmajoriteten förordade anslaget kan emellertid inte tidsplanen hållas, utan den kommer att förlängas med ytterligare ett år. Från centerpartiet har vi under alla år som detta anslag har behandlats reserverat oss till förmån för den ursprungliga tidsplanen och dess anslagsberäkning, och vi gör så även denna gång. Det har vi utvecklat i reservationerna 3 och 4. I reservationen 4 yrkar vi att riksdagen uttalar att den angivna tidsplanen skall hållas och i reservationen 3 att anslaget skall ökas i enlighet därmed.

Skälen för denna beredskapsplanläggning har vi upprepat de senaste åren. De är – jag säger det utan att gå närmare in på dem – oförändrat starka. Med tanke på att de civila komponenterna kommer att få allt större betydelse i ett avancerat totalförsvaret och eftersom det är naturligt för oss att satsa stora summor på en god planering av fredssamhället och dess utveckling borde det, anser vi, vara minst lika naturligt att satsa på en planering som har till syfte att klara livsviktiga samhällsfunktioner i ett läge av krigs- eller beredskapstillstånd.

Herr talman! Med det anförda vill jag yrka bifall till reservationerna 3 och 4.

Herr HÄLL (s):

Herr talman! Som herr Åkerfeldt sade har denna fråga varit uppe till behandling många gånger, och man kan alltså beteckna den som en gammal bekant. I fjolårets debatt hade vi en längre överläggning, och jag redogjorde då för utskottsmajoritetens synpunkter. Utskottet instämde då i att frågan är angelägen men sade att vi måste ta hänsyn till de ekonomiska förutsättningarna. Vidare ansåg majoriteten att den personalorganisation som sysslar med dessa frågor så att säga är avstämd efter de resurser som tilldelats. Även i år har utskottets majoritet anslutit sig till förslaget om 1,5 miljoner.

Utän att gå in på den tid som varit kan vi emellertid nu konstatera att vi är framme vid en tidpunkt i handläggningen där vi kan se att planläggningen kommer att klarna inom överskådlig tid, och det är ju det väsentliga.

Med anledning därav, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr ÅKERFELDT (c):

Herr talman! Mot bakgrund av att herr Häll sade att vi nu närmar oss slutet för planeringen vill jag tillägga, utan att orda för mycket om detta, att det finns flera tillkommande skäl för att planeringen bör slutföras snart. Ett skäl är att den nya försvarsutredningen i sina direktiv

har fått i uppgift att beakta en rad olika planeringar som görs, bl. a. civilförsvarets perspektivplaner, det ekonomiska försvarets perspektivstudier samt – och det är viktigt i sammanhanget – de särskilda studier avseende övrigt totalförsvaret som också görs. Just dit hör kommunernas planläggning, och därmed blir den kommunala planläggningen en av komponenterna i underlaget för det kommande försvarsbeslutet.

Jag vill också erinra om att civilförsvarsstyrelsen har initierat en utredning om samordning mellan räddningstjänsten i kommunerna i krig och fred. Det har också ett naturligt samband med denna planering.

Överläggningen var härmed slutad.

M o m. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av fru Olsson i Hölö m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Åkerfeldt begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 6 punkten 4 mom. 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av fru Olsson i Hölö m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Åkerfeldt begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 215

Nej – 77

M o m. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av fru Olsson i Hölö m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Åkerfeldt begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 6 punkten 4 mom. 2 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av fru Olsson i Hölö m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Åkerfeldt begärde

rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 215

Nej - 76

§ 14 Reklamskatten

Föredrogs skatteutskottets betänkande nr 12 med anledning av motioner om reklamskatten.

I detta betänkande behandlades motionerna

1975:1 av herrar Andersson i Örebro (fp) och Illovhammar (m), vari hemställdes att riksdagen beslutade upphäva skatten på annonser och reklam,

1975:427 av herr Clarkson m. fl. (m), vari hemställdes att riksdagen beslutade dels att slopa reklamskatten, dels att hos regeringen begära översyn i tillämpliga delar av bestämmelserna för mervärdeskattens uttagande,

1975:440 av fru Ström m. fl. (s),

1975:441 av herr Strömberg i Botkyrka (fp), vari hemställdes att riksdagen beslutade om sådan ändring av reklamskatteförordningen (1974:416) att tidningar som gavs ut av politiska eller andra ideella organisationer medgavs återbetalning av och befrielse från reklamskatt även om de tillhandahölls gratis,

1975:686 av herr Carlström m. fl. (fp, c, m),

1975:1036 av fröken Andersson (c) och herr Josefson (c), vari hemställdes att riksdagen beslutade att punkten 2 av anvisningarna till 1 § förordningen (1972:266) om skatt på annonser och reklam skulle ha av motionärerna angiven lydelse, innebärande att sådan affärsteknisk information som tidigare var undantagen från beskattning skulle befrias från reklamskatt,

1975:1082 av herrar Romanus (fp) och Ahlmark (fp),

1975:1091 av herrar Träff (m) och Hyltander (fp), vari hemställdes att riksdagen beslutade sådana ändringar i reklamskatteförordningen

1. att framställning av annonsbilagor alltid beskattades,
2. att trycksaker med information enbart till näringsidkare undantogs från skatt,
3. att från mervärdeskatt undantagna publikationer alltid tillförsäkrades rätt till återbetalning av reklamskatt samt

1975:1094 av herr Turesson (m).

Utskottet hemställde

1. beträffande avveckling av reklamskatten att riksdagen skulle avslå
  1. motionen 1975:1,
  2. motionen 1975:427 i denna del,
2. beträffande översyn av mervärdeskatten på periodiska publikationer att riksdagen skulle avslå motionen 1975:427 i denna del,
3. beträffande avveckling av reklamskatten på reklamtrycksaker att

riksdagen skulle avslå motionen 1975:686,

4. beträffande undantag från reklamskatt för viss konsumentupplysning att riksdagen skulle avslå motionen 1975:440,

5. beträffande reklamskatten för vissa tidningar och annonsbilagor

1. att riksdagen med anledning av motionen 1975:441 och motionen 1975:1091 punkterna 1 och 3 skulle anta av utskottet framlagt förslag till lag om ändring i förordningen (1972:266) om skatt på annonser och reklam, innebärande dels att undantag från beskattningen skulle göras för annonser i periodisk publikation som väsentligen framstod som organ för politiska eller andra ideella organisationer, dels att skattefrihet för annonsbilaga som framställts hos annan än huvudpublikationens utgivare skulle föreligga endast när reklamen enbart avsåg själva publikationen,

2. att riksdagen skulle avslå

1. motionen 1975:441,

2. motionen 1975:1091 punkterna 1 och 3, till den del motionerna inte tillgodosetts genom vad utskottet hemställt under 5.1,

6. beträffande undantagsreglerna för reklamtrycksaker att riksdagen skulle avslå

1. motionen 1975:1036,

2. motionen 1975:1091 punkten 2,

7. beträffande reklamskatt på vissa uppgifter i telefonkatalogen att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1082,

8. beträffande befrielse från reklamskatt för idrottsföreningar att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1094.

Reservation hade avgivits av herrar Magnusson i Borås (m), Andersson i Knäred (c), Josefson (c), Sundkvist (c), Hallenius (c), Träff (m) och Hörberg (fp) som ansett att utskottet under 6 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionerna 1975:1036 och 1975:1091, punkten 2, skulle anta av reservanterna framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande av herrar Magnusson i Borås (m), Träff (m) och Hörberg (fp).

Herr SUNDKVIST (c):

Herr talman! Som framgår av rubriken behandlar skatteutskottets betänkande nr 12 reklamskatten. Vi har i utskottet tagit upp frågan på grund av en rad motioner. I motionerna har – för att ta de båda ytterligheterna – yrkats på upphävande av skatten, och på en utvidgning av beskattningsområdet. Jag skall inte beröra alla motionerna, utan vill uppehålla mig vid en enda motion, nr 1036 av centerpartisterna Karin Andersson och Stig Josefson. De hemställer i den motionen om en mindre ändring av anvisningarna till 1 § förordningen om skatt på annonser och

reklam. Jag har så mycket större anledning att upphålla mig vid just den motionen som den är grunden för den reservation som är fogad till betänkandet.

1974 års riksdag reviderade reklamskattereglerna. Huvudfrågan den gången var hur det skattepliktiga varuområdet för reklamtrycksaker skulle avgränsas. De ändringar som då vidtogs kom bl. a. att innebära att prislistor, tekniska produktbeskrivningar, reservdelskataloger o. d., som tidigare har varit undantagna från skatt om de inte alls eller endast i ringa mån innehöll säljargument, nu blev beskattade om de var avsedda för konsumenter. Som konsumenter räknas då industrier, verkstäder, lantbrukare m. fl., alltså de som köper de varor som det här är fråga om och använder de varorna i sin verksamhet.

I motionen 1036 yrkas nu på en ändring av reklamskatteförordningen på det sättet att sådan affärsteknisk information som tidigare varit undantagen nu åter skall befrias från skatt. Orsaken till yrkandet är, som det sägs i motionen, att knappast någon vid förra årets behandling av det här ärendet avsåg att revideringen skulle få den effekt som den har fått. Knappast har det varit finansministerns och inte heller skatteutskottets mening att detta skulle få den effekten att varor beskattas som inte har och inte utges i reklamsyfte. Också vi reserverar tycker att det är orimligt att på detta sätt begränsa undantagsreglerna i fortsättningen.

Det försvar som skatteutskottets majoritet nu drar upp för att bibehålla den nuvarande ordningen är att det skulle bli svåra gränsdragningsproblem om man biföll motionen och reservationen. Jag anser det vara ett sakligt dåligt underbyggt resonemang som utskottet här har använt sig av. Det måste väl i all rimlighets namn vara på det sättet, att om man har en reklamskatt så skall den skatten drabba de trycksaker som innehåller reklam och inte drabba andra trycksaker som knappast kan sägas innehålla någon reklam alls. Utskottet skriver: "Om informationen till återförsäljare och den interna informationen kan självfallet sägas att de utgör ett led i marknadsföringen och följaktligen skall ses som avsättningsfrämjande åtgärder som bör kunna beskattas — —." Detta kan i varje fall inte gälla prislistor på reservdelar, reservdelskataloger o. d. Jag skulle litet raljant vilja säga att med dem förhåller det sig på rakt motsatt sätt. Det är sannerligen inte för att visa starka säljargument som man tar fram reservdelslistor med prisuppgifter — gjorde man det kanske affären aldrig skulle bli av. Säljaren tar inte fram de prisuppgifterna förrän affären är gjord, därför kan man inte säga att dessa prislistor används som säljargument eller har något reklamvärde.

Tyvärr har vi i utskottet inte blivit eniga om ett bifall till motionen. I och för sig beklagar jag det. De tre borgerliga partiernas representanter i utskottet har vid betänkandet fogat en reservation där vi hemställer att riksdagen bifaller det förslag till lagändring som framförs i motionen 1036, och jag ber att få yrka bifall till den reservationen.

Under detta anförande övertog herr andre vice talmannen ledningen av kammarrens förhandlingar.

Herr TRÄFF (m):

Herr talman! Jag har begärt ordet i den här debatten i min trefaldiga egenskap av motionär, reservant och undertecknare av det särskilda yttrande som är fogat vid skatteutskottets betänkande.

I det sistnämnda redovisar jag tillsammans med herr Magnusson i Borås och herr Hörberg vår och våra partiers principiella inställning till reklamskatten. Vi vidhåller att den kritik som har riktats mot denna speciella punktskatt alltifrån dess tillblivelse i allt väsentligt har varit väl motiverad. Kritiken har också fått ett allt starkare stöd av erfarenheterna från reklamskattelagens tillämpning. Vi menar också att den förhållandevis blygsamma nettointäkten för statskassan inte rimligen kan motivera det omfattande administrativa arbete och den rättsosäkerhet som lagen vållar berörda företagare. Det är som vanligt de mindre företagen som härvidlag får bära den relativt sett tyngsta bördan.

Skatteutskottet är förvisso inte omedvetet om problemen. Bekymmer över de besvärliga tolknings- och gränsdragningsfrågorna genomsyrar hela utskottsbetänkandet. Utskottet konstaterar med beklagande att lagstiftningen om reklamskatt innehåller ett antal svårgenomträngliga regler. Det är, herr talman, förvisso en lika djup som föreståelig suck ur ett kvalt bröst.

Det finns följaktligen anledning att beklaga att man inte vill dra den som jag tycker enda logiska slutsatsen av vad man nu vet om reklamskattelagstiftningens effekter, nämligen att snarast möjligt föranstalta om skattens avskaffande. Moderata samlingspartiet önskar att så måtte ske men bedömer att det för dagen inte finns förutsättningar för bifall till ett sådant yrkande här i riksdagen. Det har därför synts angeläget att om man nu inte kan uppnå den bästa lösningen åtminstone söka åstadkomma något som kan kallas den näst bästa – en klarare utformad lagtext.

Ett sådant försök representerar motionen 1091 som jag har väckt tillsammans med herr Hyltander. Vi kan nu med tillfredsställelse konstatera att försöket blev framgångsrikt så till vida som utskottet ägnat motionen en utförlig behandling och också ställt sig bakom två av de tre yrkanden som motionen utmynnar i. Det tredje yrkandet, som utskottet trots en viss förståelse i sak inte ansett sig kunna biträda, återkommer delvis i den reservation som representanterna för de tre borgerliga partierna har fogat vid utskottets betänkande.

Herr Tage Sundkvist har nyss redovisat innehållet i och motiven för reservationen, varför jag skulle kunna fatta mig mycket kort i min plädering. Men låt mig ändå handgripligen få illustrera med ett exempel på en sådan trycksak som vi reserverar inte anser bör belastas med reklamskatt. Jag har här i handen ett som jag tycker bokstavligen tungt vägande argument i form av en produktkatalog från Svenska Fläktfabriken. Det är en nätt liten sak som väger exakt 3 kilo. De 930 finstilta sidorna upptar oftast synnerligen noggranna specifikationer över olika fläktars konstruktion och funktion. Där finns prestandakurvor för ljud-

Nr 48

Torsdagen den
3 april 1975

Reklamskatten

data, lufthastigheter och tryckfall.

Man kan väl inte beteckna den här katalogen som en reklamtrycksak utan att göra våld på ord. Det gjorde man inte heller fram till den 1 september förra året. Då ändrades emellertid reklamskattereglerna så att trycksaker av detta slag blev skattebelagda. Motivet för ändringen var – det utgår jag ifrån – att skapa klarare avgränsningar av det skattepliktiga varuområdet. Effekten blev emellertid bl. a. denna ologiska utvidgning av beskattningsområdet.

Jag skulle vilja rubricera det inträffade som ett olycksfall i arbetet, vilket inte är alltför överraskande, så snårig som den här terrängen är. Men det förhållandet ursäktar ju knappast utskottsmajoritetens ovilja att rätta till saken. Jag tycker att den motsatta inställningen borde ha varit mera naturlig.

Låt mig tillägga att om utskottsmajoritetens uppfattning skulle bli vägledande för bedömningen av det skattepliktiga varuområdet, har man i verkligheten medvetet utökat detta att omfatta vissa trycksaker oavsett användningsområde. Detta kan aldrig ha varit avsikten vid lagens tillkomst.

Herr talman! Jag kan inte finna annat än att reservanternas förslag till ändring av anvisningarna till ett paragrafstecken i lagen om skatt på annonser och reklam är sakligt väl underbyggt och ytterst angeläget att få genomfört. Jag yrkar därför bifall till den reservation som är fogad vid utskottets betänkande nr 12.

Herr ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! I motionen 1, som behandlas i skatteutskottets betänkande nr 12, föreslås ett avskaffande av skatten på annonser och reklam. I folkpartiet har vi haft den principiella uppfattningen ända sedan den här beskattningen infördes att det är felaktigt att beskatta annonser och reklam och att det finns andra objekt som bättre lämpar sig för beskattning. Det torde knappast heller vara förenligt med en god presspolitik att belasta tidningarnas annonsintäkter med en skatt.

Som vi säger i motionen har annons- och reklamskatten alltsedan den infördes varit föremål för en omfattande kritik, och herr Träff har här redogjort för en hel del krångligheter när det gäller reklamskatten. Utskottet delar också den uppfattningen men tillägger att det har förekommit åtskilliga klara överdrifter i den kritiken. Låt gå för det! Men det har också, som framgick av herr Träffs anförande, varit utomordentligt svårt för den skattskyldige att läsa ut vad som är skattepliktigt eller ej. Därför är det inte heller förvånande att kritiken varit stark och i vissa fall gått till överdrifter.

Det kan anföras en rad argument för ett slopande av annons- och reklamskatten. De argument som under tidigare år framförts från oss i folkpartiet mot denna skatteform är enligt vår mening fortfarande fullt bärkraftiga. Uppfattningarna i denna fråga är kända här i riksdagen, och jag vill därför endast yrka bifall till motionerna 1 och 427, som behandlas i skatteutskottets betänkande nr 12.

Herr CARLSTEIN (s):

Nr 48

Torsdagen den
3 april 1975

Reklamskatten

Herr talman! Det kanske finns skäl att erinra om att när annonskatten infördes den 1 juli 1971 skedde det i första hand för att skapa ett utrymme för det statliga stödet till dagspressen. Utan detta stöd hade åtskilliga tidningar i vårt land inte kunnat fortsätta sin utgivning. När riksdagen 1972 beslöt att utvidga annonskatten till en allmän reklamskatt, motiverades detta bl. a. med att man därigenom ville undvika en snedvridning av reklammarknaden till pressens nackdel.

Bestämmelserna för beskattning av annonser och reklam reviderades vid 1974 års riksdag. En del av de nu gällande reglerna tillämpas sedan den 1 september 1974. De har med andra ord varit i kraft en mycket kort tid. I samband med förra årets riksdagsbehandling ägnade vi oss åt en ganska ingående detaljgenomgång av bestämmelserna. Därför finns det kanske inte skäl att nu upprepa detta.

Utskottet har i år haft att ta ställning till nio motioner med yrkanden, som har omfattat allt från en avveckling av skatten på annonser och reklam till detaljändringar av nuvarande bestämmelser. Eftersom yrkandena om en avveckling av skatten inte följts upp i någon reservation utan endast har resulterat i ett särskilt yttrande, avgivet av moderaternas och folkpartiets företrädare i utskottet, hade det kanske inte funnits anledning att behandla motionerna mer ingående än som har skett i utskottets betänkande. Nu har emellertid herr Andersson i Örebro tydligt inte kunnat acceptera den behandling som hans partivänner i utskottet har bestått motionerna med, utan han har ställt ett yrkande som går utöver hans partivänners yrkande i utskottet. Han föreslår nämligen att reklamskatten skall slopas.

Det kan då finnas skäl att klara ut att ett bifall till detta förslag skulle innebära ett inkomstbortfall på i runt tal 100 milj. kr. I budgeten för 1975/76 är inkomsten upptagen till 111 milj. kr.

Herr Andersson säger att det finns andra objekt som bättre lämpar sig för beskattning. Det står också i hans motion. Tråkigt nog har motionärerna uraktlåtit att ge några som helst exempel på sådana objekt. Det hade varit ganska intressant om motionärerna samtidigt hade talat om var man skall ta in 111 milj. kr., när reklamskatten avvecklas.

Behandlingen av övriga motioner har resulterat i att utskottet föreslår två ändringar av gällande bestämmelser samt i ett reservationsvis framfört yrkande av de borgerliga ledamöterna i utskottet. När det gäller ändringarna är de i första hand ett tillmötesgående av motionen 441 av herr Strömberg i Botkyrka och till viss del ett tillmötesgående även av motionen 1091 av herrar Träff och Hyltander, vilka har föreslagit att tidningar som utges av politiska och andra ideella organisationer skall befrias från annonskatten liksom de tidigare befriats från mervärdeskatt. Bl. a. är det här fråga om informationstidningar som utges med hjälp av partistödsmedel. Utskottet har tillgodosett motionerna i detta stycke genom ett tillägg till 4 §, som gör att man från annonskatt undantar publikationer av det slag som motionärerna har angivit.

Herrar Träff och Hyltander har i den tidigare nämnda motionen 1091 tagit upp ett annat problem, som utskottet har tagit fasta på och söker rätta till. Det gäller den möjlighet att undgå skatt som funnits genom att framställa annonsbilagor hos någon annan än huvudpublikationens utgivare. Utskottet har tillmötesgått motionärerna och har alltså täppt till den möjligheten genom ett tillägg till 5 och 6 §§.

Den till betänkandet fogade reservationen tar upp frågan om behandlingen i skattehänseende av reservdelskataloger, prislister m. m. Den förändring av beskattningen som 1974 års riksdag beslutade innebär att trycksak med ett avsättningsfrämjande syfte betraktas som reklamtrycksak och alltså beskattas. Bestämmelserna, som reservanternas nu vill ändra på, trädde i kraft den 1 september 1974 och tillkom främst för att förenkla tillämpningsbestämmelserna och minska antalet undantag från beskattningen. Utskottet har kunnat konstatera att den vidtagna förändringen medfört väsentliga fördelar för beskattningsmyndigheten och är nu inte berett att återigen ändra bestämmelserna.

Reservanternas argumentering för att undanta reservdelskataloger, prislister m. m. från beskattningen är ingalunda invändningsfri. Vad man vill undanta är "affärsteknisk information om priser, produkter, sortiment eller motsvarande". Det är alltså ett ganska vitt område de vill undanta från beskattningen, och ett bifall till reservationen skulle säkerligen ge upphov till tolkningsbekymmer och nya gränsdragningsproblem.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SUNDKVIST (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Carlstein inledde sitt anförande med en liten historieskrivning över annons- och reklamskatten. Jag har ingen anledning att invända mot den, men jag kan fylla på den med att konstatera att det var socialdemokraterna och centern som utgjorde majoriteten i riksdagen när denna skatt infördes. Jag skall gärna göra det erkännandet därför att vi aldrig yrkat på att reklamskatteförordningen skall upphävas. Vad vi yrkar på nu är en smärre ändring. Därav följer alltså att jag inte har särskilt mycket till övers för det yrkande som framställts av herr Andersson i Örebro. Jag har yrkat bifall till reservationen och i övrigt till utskottets hemställan och behöver därför inte yrka avslag på det yrkande herr Andersson har ställt under debatten.

Vad beträffar den smärre ändring som vi föreslår i reservationen är det i och för sig riktigt som herr Carlstein säger, att det beslut som vi vill ha undanröjt trädde i kraft den 1 september 1974. Det har sagts att detta beslut har givit en viss effekt på så sätt att det uppstått färre problem med gränsdragningar. Jag kan hålla med om att det är på det sättet, men vi står ändå behårt fast vid att man inte skall ha kvar en bestämmelse som innebär beskattning av trycksaker som klart och tydligt saknar reklamvärde. Jag anser att i det fallet får man dras med gränsdragningsproblemen och försöka hitta några gränser. Annars går man

ifrån en väsentlig princip. Är det meningen att beskatta trycksaker som har reklamvärde, så skall vi naturligtvis stanna vid att beskatta sådant som verkligen innehåller reklam och undanta allt annat. Det är den enkla princip som ligger bakom reservationen, och jag kan inte förstå annat än att vi bör hålla fast vid den principen. Annars kommer vi att få det ytterst besvärligt med reklamskatteförordningen över huvud taget.

Herr ANDERSSON i Örebro (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Carlstein kritiserade mig för att jag har gått emot vår man i skatteutskottet. Jag vill till det bara säga att vår principiella uppfattning står fast, som kanske också framgår av det särskilda yttrandet – herr Hörberg står ju med på det – som innehåller i sak detsamma. Men jag ville markera denna uppfattning genom mitt tidigare yrkande, som jag nu preciserar:

att riksdagen beträffande avveckling av reklamskatten med bifall till motionen 1975:1 av herrar Andersson i Örebro och Hovhammar samt motionen 1975:427 av herr Clarkson m. fl. i motsvarande del beslutar anta följande

Förslag till

Lag om upphävande av förordningen (1972:266) om skatt på annonser och reklam

Härigenom förordnas att förordningen (1972:266) om skatt på annonser och reklam skall upphöra att gälla vid utgången av juni månad år 1975.

Sedan, herr talman, ansåg väl herr Carlstein att vi skulle komma med några skatteobjekt som skulle komplettera ett sådant här bortfall. Jag vet rätt väl att det inte brukar saknas fantasi på regeringssidan när det gäller att införa nya skatter.

Herr TRÄFF (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Carlstein nämnde i sitt anförande att ett av yrkandena i den motion, som jag står som första namn på, innebar att man täppte till en lucka i lagen. Jag är medveten om det. Jag är också klar över att de som i fortsättningen genom denna åtgärd kommer att få betala reklamskatt på en produkt som de tidigare inte behövt betala sådan skatt på inte kommer att vara särskilt entusiastiska för det. Men jag hoppas att det förhållandet att man nu försöker rätta till fel åt båda håll skall tas som bevis för hur angelägen man är att få en i och för sig mycket märklig och svårtolkad lag någorlunda tillfredsställande. Därför hade det varit angenämt om man i bedömningen åt andra hållet hade varit lika generös och lika snabb i handling.

Jag har litet svårt, herr Carlstein, att hänga med i den här motiveringen för reklamskatten, när man tillämpar den på detta sätt. Enligt historieskrivningen införde man ju skatt på reklamtrycksaker för att undvika en snedvridning i förhållandet till skatt på annonser. De reklamtrycksaker, som reservanterna nu vill undanta genom en ganska enkel skrivning i anvisningarna till lagen, kommer väl ändå inte att på något sätt

medverka till att en sådan snedvridning kan uppstå. Det finns ju ingen möjlighet för Fläktfabriken att annonsera i tidningar som alternativ till den trekilos katalog som jag visade upp. Därför är det väl tvivelaktigt om utskottsmajoriteten behöver visa sådan rädsla som den gör för att området för undantag möjligen skulle kunna bli litet för vitt, när denna vidsträckthet i varje fall inte står i motsatsställning till motivet för införandet av lagen om denna skatt.

Herr CARLSTEIN (s) kort genmäle:

Herr talman! Det har sagts att det här skulle vara ett olycksfall i arbetet. Det var herr Träff som i sitt första inlägg sade att den här beskattningen har drabbat kataloger, prislister osv. I så fall var det ett lyckat olycksfall, för det har obestriddligen medfört att lagen blivit lättare att tillämpa än den var tidigare. Herr Sundkvist har också vitsordat att det har underlättat tillämpningen av lagen.

Sedan kan man naturligtvis, som herr Träff gör, visa upp en stor katalog från Svenska Fläktfabriken och säga att i denna katalog förekommer ingen reklam. Men om man undantar trycksaker som innehåller affärsteknisk information om priser, produkter, sortiment eller motsvarande, är jag ganska säker på att man bland dessa produkter snart kan hitta sådant som också innehåller reklam- och säljargument. Jag tror mig kunna leta fram prislister och kataloger som utöver artikelnummer och vad det kan vara också har en rad argument som är säljande. Därför är det en utomordentligt svår och grannlaga uppgift att avgöra vilka som skall beskattas och vilka som skall undantas i fortsättningen. Vi har valt att ta olägenheten att vissa saker av den typ herr Träff visade upp blir föremål för beskattning. Andra som har ett reklamsyfte drabbas också. Det blir både fördelar och nackdelar, men jag är medveten om att det underlättar för oss att tillämpa en lag som vi har, och det tycker jag är det väsentliga.

Jag tycker herr Andersson i Örebro gör det lätt för sig när han säger, att han visserligen är medveten om att det blir ett hål på 111 milj. kr., men det överlåter han frikostigt åt regeringspartiet att fylla ut. Om vi nu skall diskutera vem som har mest fantasi i skattefrågor, tror jag man kan säga att herr Andersson vinner med åtskilliga hästlängder. I skatteutskottet har vi verkligen erfarenhet av vilka fantasiprodukter som herr Anderssons parti kan åstadkomma när det gäller att hitta på nya skatter.

Herr TRÄFF (m) kort genmäle:

Herr talman! Försöket från min sida, herr Carlstein, att beskriva vad som hänt som ett olycksfall i arbetet var nog närmast ett försök att tolka saken så välvilligt som möjligt. Det ställningstagande som togs förra året och som fick denna effekt står ju inte i överensstämmelse med ursprungsmotiven för reklamskattens införande. Detta är för mig avgörande i det här fallet.

Jag är alldeles klar över att det bästa sättet att förenkla tillämpningen

av en bestämmelse är att göra den så generell som möjligt. Skulle man fortsätta logiken i det sammanhanget, skulle det ju innebära att man utsträckte skatten till alla trycksaker över huvud taget. Det är enligt min mening en ganska farlig väg att gå. Det måste väl i klartext betyda att de fiskala intressena direkt tagit över de motiv som ursprungligen fanns för att införa denna reklamskatt. Jag tycker fortfarande att det är en olycka att den över huvud taget kom till.

Herr ANDERSSON i Örebro (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Carlsteins bedömning av vem som har den största fantasin får väl stå för hans egen räkning. Men vi från folkpartiet har inte så fantastiskt stor fantasi att vi kan uppfinna en sådan krånglig skatt som annons- och reklamskatten, som nu diskuterats under så många år. Jag tror knappast vi når upp till regeringspartiets förmåga i det avseendet.

Herr CARLSTEIN (s) kort genmäle:

Herr talman! Till herr Andersson i Örebro vill jag bara säga att så särdeles många år kan den inte ha diskuterats, eftersom den infördes den 1 juli 1971.

Herr CLARKSON (m):

Herr talman! Jag förstod att herr Carlstein var något missnöjd med att herr Andersson i Örebro yrkade bifall till den motion som inte hade vunnit hans partikamraters – och inte mina heller vad den delen beträffar – stöd i utskottet. Men det är så mycket i den nya riksdagen som har förändrats så även på sådana traditioner får vi rucka en aning. Så mycket mer, herr Carlstein, som våra partivänner i ett särskilt yttrande uttryckligen förklarar att de principiellt delar motionärernas mening vad gäller reklamskattens fortsatta existens, men att de resignerat inför utskotts-majoritetens brist på lyhördhet för deras synpunkter.

Under sådana förhållanden tycker jag mycket väl man kan använda några minuter här i kammaren till att plädera för sin motion. Och jag skall här göra det för motionen 427, som jag står som första namn på. Den motionen – låt mig säga det med detsamma – har till syfte att i första hand utjämna den diskriminerande särbehandling som den periodiska pressen i skattehänseende, som det är fråga om i dag, men även i andra avseenden är utsatt för jämfört med dagspressen. Det finns alltså rimliga rättviseskäl att ändra på detta oriktiga konkurrensförhållande. Det behöver inte nödvändigtvis innebära – tvärtom skulle jag vilja säga – att man belastar dagspressen i samma mån som man nu gör med den periodiska pressen utan självklart menar jag att man skulle kunna åstadkomma konkurrens på lika villkor genom att häva den extra belastning som den periodiska pressen är utsatt för.

Den periodiska pressen har alltså en reklamskattebelastning som är nästan dubbelt så hög som dagspressens. Det betyder väldigt mycket.

Därtill kommer att den är momspliktig och det tynger ännu mer. Var och en inom den branschen har klart för sig att dessa tidningar är ytterligt priskänsliga. De extra kostnader som den periodiska pressen har – och även populärpressen, som vi kallar den – rör sig om uppemot 50 öre per exemplar, och då förstår vi att marknadsföringen av deras produkter blir avsevärt försvårad. Det vittnar också utvecklingen under det gångna året om. Medan annonsvolymen visat en gynnsam utveckling hos dagspressen har den hos den periodiska pressen visat en ytterligt ogynnsam utveckling. Det medför hot om företagsnedläggningar och risk för personalinskränkningar. Det är en politik som jag trodde att de makthavande här i landet inte gärna skulle vilja medverka till.

För att ge den kompletta bilden av den periodiska pressens konkurrenssituation kan jag omtala att det är ett ackumulerat missförhållande som den drabbas av. Det finns nämligen andra förmåner som dagspressen har, men som den periodiska pressen inte har. Jag skall räkna upp några. T. ex. har den periodiska pressen inte tillgång till pressens lånefond, den får inget distributionsbidrag, den får inget produktionsstöd och den har inga posttaxefördelar, vilket dagspressen har. Det är en ackumulerad extra belastning som gör populärpressens konkurrenssituation mycket besvärlig. Det gör att de som verkar och lever inom den branschen känner berättigad oro inför framtiden.

Jag skall inte uppehålla mig längre vid detta. Jag har med sympati hört herr Andersson i Örebro yrka bifall till min motion i den del den avser reklamskatten, och jag instämmer självklart i det yrkandet. Jag yrkar dessutom bifall till min motion i vad den avser en översyn av mervärdeskattens uttagande i den anda som motionen talar om och som jag har förklarat.

Fru STRÖM (s):

Herr talman! Jag har i motion nr 440 fäst uppmärksamheten på det orimliga förhållandet att reklamskatten har kommit att drabba konsumentupplysning, vilket knappast varit avsikten. Den allmänt accepterade uppfattningen från alla partiers sida är ju att man skall främja konsumentupplysning. Konsumentupplysning har i Sverige under decennier betraktats som nödvändig för att konsumenterna skall kunna hushålla med sina resurser på ett förnuftigt sätt. Sverige har varit ett föregångsland på detta område.

På 1960-talet diskuterades konsumentupplysningen i en rad offentliga utredningar, och man formulerade också klara distinktioner mellan reklam och konsumentupplysning. I konsumentdebatten var det viktigt att hålla isär begreppen, eftersom syftet med konsumentupplysning och reklam var så olika.

I maj 1972 tog riksdagen under stor enighet ställning till riktlinjer för och organisation av samhällets konsumentpolitik. Beslutet innebar bl. a. inrättandet av konsumentverket. Det huvudsakliga målet för konsumentpolitiken är enligt beslutet att stödja konsumenterna och förbättra

deras ställning på marknaden. Detta mål kan i första hand nås genom att hushållen ges bättre möjlighet att planera den egna verksamheten, bl. a. genom att de får bättre information om marknadens utbud och om olika sätt att tillgodose de egna behoven. Som en av förutsättningarna för att nå det angivna målet angavs medverkan från producenter och distributörer, bl. a. i utformningen och spridningen av konsumentupplysning. Riksdagen fastslog att huvudprincipen härvidlag bör vara att det skall åligga företagen att lämna sådan information.

Samma år, i november, infördes reklamskatten genom förordningen om skatt på annonser och reklam. I denna förordning antyds visserligen ingenstans att konsumentupplysning skall betraktas som reklam. Men riksskatteverkets olika beslut och regeringsrättens domar har inneburit att reklambegreppet nu faktiskt utvidgats till att omfatta även konsumentupplysning. Detta strider enligt min mening klart mot den allmänt vedertagna uppfattningen här i landet att konsumentupplysning och reklam inte är att betrakta som synonyma begrepp.

Riksdagens beslut om konsumentpolitiken innebar bl. a. att stimulera och intressera näringslivet att ta ett större ansvar för konsumentinformationen. Man öppnade vägarna för ett större näringslivsengagemang i dessa frågor. Tillämpningen av reklamlagen sätter nu käppar i hjulet för en sådan utveckling. Enligt min uppfattning är detta förhållande oacceptabelt.

Jag sade tidigare att avsikten med reklamskatteförordningen knappast varit att belasta konsumentupplysningen med skatt. Men genom att reklamskatteförordningen helt saknar anvisningar om vad som menas med konsumentupplysning finns det heller ingen vägledning för riksskatteverkets jurister när det gäller att ta ställning till att befria konsumentupplysning från reklamskatt. Resultatet blir därför att riksskatteverket tvingas, enligt 1 § p. 6 i förordningen, att tolka trycksaker med konsumentupplysning som trycksak som framställts huvudsakligen i syfte att offentliggöra reklam.

Jag har i min motion nämnt att konsumentkooperationen i sina stadgar har bestämmelser som ålägger rörelsen en informationsskyldighet på det konsumentpolitiska området. Alltsedan Kooperationens tidigaste barndom har den seriöst sysslat med konsumentinformation. Långt innan staten började engagera sig i konsumentfrågorna var detta en angelägen uppgift för den konsumentkooperativa rörelsen. Det kan inte vara rimligt att samhället nu skall bestraffa denna i sig samhällsviktiga verksamhet med reklamskatt.

För konsumentverket, som har till uppgift att förverkliga riksdagens beslut om konsumentpolitik, är reklamskatten som drabbar konsumentupplysning ett stort bekymmer. I enlighet med de instruktioner som gäller för konsumentverket har verket upptagit förhandlingar med näringslivet om samarbete angående olika informationsprojekt. Konsumentverkets styrelse anser det viktigt att ett sådant samarbete – inte minst när det gäller distribution av informationsmaterial – kommer till

stånd, eftersom näringslivet förfogar över kanaler som i annat fall mer eller mindre skulle vara stängda för verket. Dess kommersiella kanaler är av stor betydelse, bl. a. när det gäller konsumentverkets möjligheter att nå ut till resurssvaga konsumenter. Konsumentverket har inte resurser att ensamt svara för denna del av konsumentinformationen och anser inte heller att det skall göra det. Konsumentverket har inhämtat ett preliminärt muntligt besked från riksskatteverkets punktskattesektion, som innebär att reklamskatt bör utgå på det material som konsumentverket i samarbete med näringslivet tar fram, eftersom det rör sig om produktorienterad information och denna till vissa delar bekostas av näringslivet.

I praktiken har det ju visat sig att reklamskatten avsevärt försvårar konsumentverkets möjligheter att via förhandlingar genomföra samarbetsprojekt med näringslivet. Det är också klart att reklamskatten utgör ett hinder för ett fortsatt utvidgat samarbete med näringslivet i dessa frågor.

Jag vill gärna understryka att den merutgift som reklamskatten utgör inte är det enda hindret. Det finns också en viktig psykologisk aspekt med i bilden. Näringslivet ges möjlighet att använda reklamskatten som ett argument mot ett informationssamarbete med konsumentverket. Man accepterar helt enkelt inte att betala reklamskatt för konsumentupplysning och finner det då rimligare att använda pengarna för traditionell och mer säljstimulerande marknadsföring.

Konsumentverket samarbetar f. n. med Motorbranschens riksförbund om en folder som handlar om köp av begagnad bil. Den bekostas till stor del av MRF och kommer att spridas bl. a. genom denna organisations medlemsföretag. Verket planerar även att i samarbete med olika delar av näringslivet framställa faktablad, som ger möjlighet att jämföra olika produkter. Ett aktuellt exempel är faktablad om bilar. Faktablad för fritidsbåtar och utombordsmotorer planeras också, och efter dessa riktlinjer fortsätter arbetet när det gäller andra kapitalvaror.

I alla dessa projekt kommer konsumentverket att stå som garant för att informationen verkligen är relevant och användbar – med andra ord att den uppfyller väsentliga krav för konsumentupplysning. Men trots detta skall informationen betraktas som reklam enligt riksskatteverket.

Jag har som ledamot av konsumentverkets styrelse velat belysa dessa konkreta problem inför riksdagen och peka på att reklamskatten i dessa avseenden försvårar konsumentverkets arbete. Mitt förslag till en lösning är att riksdagen beslutar uppdra åt regeringen att framlägga förslag om en sådan ändring i reklamskatteförordningen att trycksaker som väsentligen har karaktär av konsumentupplysning undantas från reklamskatt. Skatteutskottet säger att det självfallet skulle vara att föredra om man genom en klar gränsdragning kunde undanta konsumentupplysning från beskattning, men gränsdragningen är svårbemästrad. Med hänvisning till en dom i regeringsrätten säger utskottet att denna torde visa att det fortfarande finns möjlighet att utforma konsumentupplysning så att den befrias från reklamskatt. Utskottet anser därmed motionen besvarad. En

skrift med kostinformation från ett läkemedelsföretag, avsedd att tillställas läkare som i sin tur skall dela ut den till vissa patienter, har blivit skattebefriad. Men skälet till skattebefrielsen var, enligt uppgift, att informationen gällde kostfrågor, och eftersom läkemedelsföretaget inte säljer livsmedel kunde foldern inte anses vara reklam för företaget. Tyvärr kan inte denna dom på något sätt vara till hjälp i de fall jag har beskrivit. Problemen kvarstår alltså. Statsmakterna, med allt ansvaret för konsumentpolitiken, måste emellertid föra denna fråga vidare och finna en praktisk lösning på problemet. Ett första steg mot en lösning skulle kunna vara att konsumentverket fick ansvaret att bedöma om ett informationsmaterial skall anses vara konsumentinformation och därmed ej skattepliktigt.

Herr talman! Mot ett enhälligt utskott tänker jag inte yrka bifall till min motion. Jag hoppas emellertid att de upplysningar jag nu lämnat om konsumentverkets svårigheter i informationssamarbetet med näringslivet skall öppna möjligheterna att finna konstruktiva lösningar vid ett senare tillfälle.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels det av herr Andersson i Örebro under överläggningen framställda yrkandet, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Andersson i Örebro begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 12 punkten 1 röstar ja.

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit det av herr Andersson i Örebro under överläggningen framställda yrkandet.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Andersson i Örebro begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 211
Nej - 69
Avstår - 11

Punkten 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 427 av herr Clarkson m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Torsdagen den
3 april 1975

*Luftförskämnings-
avgift på tobaksva-
ror*

Punkterna 3-5

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 6

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Magnusson i Borås m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Sundkvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 12 punkten 6 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Magnusson i Borås m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 145

Nej - 146

Avstår - 1

Punkterna 7 och 8

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 15 Luftförskämningsavgift på tobaksvaror

Föredrogs skatteutskottets betänkande nr 13 med anledning av motion om luftförskämningsavgift på tobaksvaror.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Det finns många bra liberala slagord, och ett av dem är att samhället skall ge den enskilde rätt och frihet att göra allt som inte skadar någon annan. Om man tillämnar det slagordet på frågan om tobaksrökning, innebär det naturligtvis att den enskilde skall få lov att röka så mycket han vill, men det borde också vara självklart att de som inte vill röka skall slippa göra det.

Problematiken i det här sammanhanget är just s. k. passiv rökning, när människor som inte vill inandas nikotin tvingas göra det ändå. Var och en borde kunna hålla med om att det måste vara oriktigt. Detta är bakgrunden till att jag har väckt en motion om att man skulle lägga en viss avgift på alla tobaksvaror. Man bör kalla det luftförskämningsavgift just för att inpränta att detta faktiskt är en miljöfråga. Tobaksröken förstör miljön - inte inom en mycket stor räjong men ganska intensivt inom en rätt liten räjong. Det finns ju människor som blir akut sjuka

av tobaksrök. Om man nu lade på denna avgift och kallade den luftförskämningsavgift, skulle man aktualisera problematiken för dem som använder tobaksvaror. På sikt skulle man kanske kunna få fram större hänsynstagande, och vissa myndigheter skulle kanske ingripa så att det t. ex. blev självklart att man inte röker på några sammanträden i kommunala sammanhang – och även i en del andra sammanhang.

Nu har utskottet sagt nej till detta förslag. Det är bara skatteutskottet som har behandlat frågan, och det finner jag, herr talman, något otillfredsställande, för detta är egentligen en miljöfråga som borde ha behandlats i miljöutskottet – jordbruksutskottet.

Skatteutskottet säger att eftersom man avvisade motionen i fjol så avvisar man den i år. Det är ju också en motivering. Dessutom säger man att det är en princip att man inte öronmärker pengar, att man inte destinerar pengar till ett visst ändamål. Jag har ju föreslagit i motionen att man skulle använda pengarna till forskning om kärl- och hjärtsjukdomar, eftersom det mest är de åkommorna som följer av tobaksrökning. Det är väl riktigt att det är en princip som vi har haft, men det är ingen som har sagt att det är en god princip – det kan kanske t. o. m. vara en dålig princip. Det säger skatteutskottet ingenting om.

Herr talman! Det är inte mycket mening i att spilla mer ord på detta, och jag tänker inte framställa något yrkande.

Fru NORMARK (s):

Herr talman! Eftersom motionären inte framställer något yrkande kan jag fatta mig mycket kort.

Det är riktigt, som framhölls, att skatteutskottet vid sin behandling av motionen inte haft att ta ställning till rökningens skadliga effekter utan bara till de skattemässiga synpunkterna på förslaget. Riksdagen har i många andra sammanhang sagt nej till specialdestinerade skatter, och utskottet avstyrker därför motionen.

Skatten på tobaksvaror regleras i en särskild förordning, 1961:34, och utgör nu ca 85 % av konsumentpriset. År 1971, när vi förra gången avlog herr Sjöholms motion, var den 80 %. Mycket talar för att vi har möjlighet att inom kort höja tobaksskatten ytterligare, vilket i viss mån bör trösta herr Sjöholm.

När man läser herr Sjöholms motion kan man få den uppfattningen att tobaksrökare i allmänhet är hänsynslösare än andra människor, och det vägrar jag att skriva under på. Det är inte heller säkert att en särskild luftförskämningsavgift skulle föra med sig att vissa rökare tog större hänsyn. Den kan t. o. m. ha motsatta effekten, att man resonerar så att om man betalar för att få röka, då skall man också göra det. Det är alltså en effekt precis motsatt den som herr Sjöholm har tänkt sig.

Vi vet att herr Sjöholm ofta talar om skatterättvisa. Han är den främste aposteln för sådan rättvisa enligt sin egen uppfattning, tror jag. Då tycker jag att de rökare som tar all möjlig hänsyn – och det finns många av den sorten – i konsekvensens namn bör bli avgiftsbefriade. Ett sådant

Torsdagen den
3 april 1975

*Främjande av
personligt ansvars-
tagande och ideellt
engagemang*

administrativt kineseri tror jag att vi skall försöka undvika.

Jag kan också tillägga att skatteutskottets betänkande är enhälligt, och jag yrkar bifall till detta.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Att betänkandet är enhälligt har jag sett, och det är så mycket värre, tycker jag.

Jag vet inte om jag har sagt att det skulle vara direkt hänsynslöst att röka, men jag kan hålla med om det delvis – det kan man kanske ändå säga. När folk sitter och röker under ett sammanträde och en människa är mer eller mindre tvungen att vara närvarande och denna människa blir akut sjuk, vilket t. ex. händer den som lider av astma, då finner jag nog att det är en viss hänsynslöshet att inte beakta det. Att så vara slav under sitt begär att man måste röka trots att man skadar en människa som sitter vid sidan om, det kan vi väl kalla hänsynslöst; jag gör det. Vill inte fru Normark göra det, så bekymrar det mig inte, men det är väl en form av hänsynslöshet.

Apostel har jag faktiskt aldrig kallat mig. Det hör till de ting här i världen som jag inte skulle kunna ge mig ut för att vara.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 16 Föredrogs

Skatteutskottets betänkande

Nr 14 med anledning av motioner om avdragsrätt vid inkomsttaxeringen för fackföreningsavgifter, m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 17 Främjande av personligt ansvarstagande och ideellt engagemang

Föredrogs kulturutskottets betänkande nr 7 med anledning av motion om främjande av personligt ansvarstagande och ideellt engagemang.

I detta betänkande behandlades motionen 1975:952 av herr Helén m. fl. (fp), vari hemställdes att riksdagen hos regeringen skulle anhålla

1. att medel ställdes till förfogande för en omfattande försöksverksamhet i fråga om nya former för personligt ansvarstagande och ideellt engagemang inom olika sektorer av samhällsgemenskapen inom ramen för de ideella organisationernas och de kristna samfundens verksamhet,

2. att en arbetsgrupp med företrädare för de politiska partierna, de ideella organisationerna och de kristna samfundet tillsattes med uppgift

att dra upp riktlinjerna för en sådan försöksverksamhet, följa utvecklingen av försöksverksamheten samt utvärdera dess resultat och föreslå de ytterligare åtgärder som erfarenheterna kunde motivera.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1975:952.

Reservation hade avgivits av herr Enlund (fp) som ansett att utskottet bort hemställa att riksdagen skulle bifalla motionen 1975:952.

Herr ENLUND (fp):

Herr talman! I en reservation till kulturutskottets betänkande nr 7 har jag yrkat bifall till en partimotion från folkpartiet, där vi vill att medel skall ställas till förfogande för en omfattande social försöksverksamhet. Vi vill pröva nya former för personligt ansvarstagande och ideellt engagemang inom olika sektorer av samhällsgemenskapen inom ramen för de ideella organisationernas och de kristna samfundens verksamhet.

Vi yrkar också på att en arbetsgrupp med företrädare för de politiska partierna, de ideella organisationerna och de kristna samfunden tillsätts med uppgift att dra upp riktlinjerna för en sådan försöksverksamhet, följa utvecklingen av verksamheten, utvärdera dess resultat och föreslå de ytterligare åtgärder som erfarenheterna kan motivera.

Utskottets majoritet har avstyrkt motionen genom att upprepa sin motivering från i fjol, då liknande motionsyrkanden behandlades. I den motiveringen heter det "att det är utomordentligt betydelsefullt att folkrörelserna själva formar sin verksamhet utifrån sina egna utgångspunkter och utan styrning från statsmakternas sida". Detta är naturligtvis riktigt, men det är knappast någon motivering för avslag på motionen.

Både i folkpartimotionen och i min reservation sägs det klart ut att det är av största betydelse att de ideella organisationerna och de kristna samfunden har full bevarad frihet att arbeta utifrån sina egna ideologiska utgångspunkter utan styrning från den föreslagna arbetsgruppens sida.

Inom de kristna samfunden och de ideella organisationerna finns det en grundmurad övertygelse att gemenskap och broderskap inte kan proklameras från samhällets maktcentraler. I folkpartiprogrammet heter det bl. a.: "Vi kan inte lagstifta bort kallsinnighet. Vi kan inte heller lagstifta fram en vilja att ta ansvar för sig själv och andra. Politiska insatser kan inte ersätta det personliga ansvaret eller den ideella kraften i frivilliga folkrörelser."

Så långt folkpartiprogrammet.

"Broderskapet måste upprättas nedanför makten och inflytandet", sade Olov Hartman i en radioandakt förra onsdagen.

För min del är jag helt övertygad om att det är ensamheten, bristen på gemenskap med andra människor, känslan att inte behövas, att inte ha någon uppgift och ingenting att engagera sig för eller entusiasmeras av, att inte finna svar på frågan om meningen med livet som var för

Nr 48

Torsdagen den
3 april 1975

*Främjande av
personligt ansvars-
tagande och ideellt
engagemang*

Torsdagen den
3 april 1975

---

*Främjande av
personligt ansvars-
tagande och ideellt
engagemang*

sig eller sammantaget är orsaken till oron, otryggheten och missanpassningen.

Om det förhåller sig så hjälper det inte att lyfta ut en människa ur en svår miljö, att försöka ändra hennes beteende, att befria henne från vissa nedbrytande vanor, t. ex. alkohol- och narkotikabruk. Det räcker inte att bara hjälpa henne ifrån en massa saker. Hon måste också hjälpas till någonting, till en miljö där personlig gemenskap med andra människor blir möjlig, där hon känner att hon behövs, där hon får en uppgift som inte är begränsad till den egna tryggheten och den materiella standarden utan där ansvaret för andra människor tränger undan intresset för det egna livsödet.

De idéburna folkrörelsernas ungdomsverksamhet och sociala verksamhet har i dag som sin främsta målsättning att stå öppen för alla de människor som är i behov av gemenskap, att söka kontakt med dem som tycker och tror annorlunda och som betar sig annorlunda.

I Lewi Pethrus stiftelse för filantropisk verksamhet fordrar man varken trosbekännelse eller dop för att öppna dörren. Och i de kristna samfundens nykterhetsrörelse är RIA-verksamheten en form av uppsökande verksamhet, där mänsklig värme och omtanke dominerar. Detta är två exempel på insatser som på ett utmärkt sätt kompletterar samhällets sociala omvårdnad.

Den arbetsgrupp som föreslås i folkpartimotionen skulle till att börja med inventera vilka krafter och resurser vi har i det moderna samhället, som utöver de redan nämnda institutionerna arbetar med liknande målsättningar. Sedan skulle gruppen kunna föreslå försöksverksamhet där man utnyttjade något av det ideella engagemanget hos de tusentals ungdomsledare och socialarbetare som ofta utan ersättning satsar sin fritid just för att främja mänskliga kontakter och hjälpa människor till rätta som har hamnat i ensamhet, i svåra sociala förhållanden eller i direkt nedbrytande miljöer.

De ekonomiska resurser som samhället satsade på en sådan försöksverksamhet skulle ge gott utbyte, det är jag övertygad om. Den vårdbehövande skulle förutom hjälpen att överleva också föras in i de två sektorer av mänsklig kultur som i vår tid är satta på undantag i det offentliga livet, nämligen etiken och religionen.

Det är de kristna samfunden och ideella organisationerna som i vår tid har huvudansvaret för dessa två kultursektorer, till skillnad från förr då samhället officiellt dominerades av en kristen enhetskultur och ett därpå grundat normsystem.

Jag tycker det finns skäl att närmare utveckla dessa tankar, eftersom jag menar att man i den allmänna debatten om samhällets vårdinsatser ofta går förbi de allra viktigaste trygghetsfaktorerna. Orsakerna till skyggheten inför dessa frågor hänger enligt min mening samman med den allmänna kulturutveckling som Alf Ahlberg bättre än någon annan jag känner till har tecknat i sin bok Teknikens himmelsfärd. Han förklarar där hur viktigt det är med balans och samspel mellan de olika sektorerna

inom mänskligt kulturliv. Till den klassiska treenigheten, det sanna, det goda och det sköna – dvs. vetenskapen, moralen och konsten i alla deras former – lägger han en fjärde kultursektor: det heliga, religionen. Jag vill citera några rader som jag finner mer aktuella och sanna i dag än då de skrevs för femton år sedan:

”Om någon av dessa sidor hos människan ensidigt odlas på de andras bekostnad, kommer till slut även den att bli lidande därpå. Det estetiska livets renodling på de andras bekostnad urartar till en dekadent och kraftlös esteticism, det moraliska till en träaktig lagisk moralism, det religiösa till bigotteri och fromleri, det intellektuella till torr och andelös intellektualism. All sund och äkta kultur och därmed allt sunt bildningsliv måste söka så allsidigt som möjligt utveckla människans olika sidor, den måste beröra människan i hennes helhet. Nu är det min bestämda tro att hela vår moderna uppfostran för ensidigt lägger an på intellektet, för litet på människans vilje- och känslor.”

Så långt Alf Ahlberg. Dessa tankar hos Alf Ahlberg kan uttryckas på många sätt och ge anledning till många frågor. Det kanske ändå förhåller sig på det sättet att vetenskapen och tekniken med alla underbara instrument som de sätter i människans händer och konsten i alla dess underbara former inte ger människan några svar på de viktigaste trygghetsfrågorna. Tänk om allt fler människor i det moderna välfärdssamhället kommer att få allt svårare att orientera sig i tillvaron därför att de tycker sig sakna karta och kompass.

För min del fruktar jag att den förkrympning av de etiska och religiösa sektorerna inom kulturlivet som Alf Ahlberg varnar för kan leda fram till ett ideologiskt vacuum, som Dag Hammarskjöld har skildrat i den tänkvärda satsen: ”Demonerna kommer objudna, när huset står tomt. För andra gäster får du vackert öppna dörren.”

I den situation som då uppstår – både för samhället och den enskilda människan – finns det ingen av oss som kan träda fram och påstå sig sitta inne med en allmängiltig lösning på problemen. Vad vi däremot borde kunna enas om är att de trygghetsfrågor som ingen människa kan skjuta ifrån sig, eftersom ingen av oss kan värja sig mot ensamhet, sjukdom och död, borde lyftas fram i ljuset och diskuteras av socialvårdare, lärare, ungdomsledare och föräldrar ur de mest skilda livsåskådningsmässiga eller politiska åsiktsläger.

Den arbetsgrupp som föreslås i folkpartimotionen med företrädare för de kristna samfundet, de ideella organisationerna och de politiska partierna vore ett naturligt forum för sådana överläggningar. Den skulle inte komma att sakna uppslag och idéer. I samfund och organisationer, särskilt i storstäderna, finns det gott om ungdom som vill ställa upp i en försöksverksamhet som syftar till gemenskap människor emellan. Och de pengar som satsas på en sådan verksamhet skulle ge god utdelning, både ekonomiskt i form av minskade kostnader inom vårdsektorn och i övrigt i form av en rikare tillvaro för många människor som hamnat på livets skuggsida.

Torsdagen den
3 april 1975

*Främjande av
personligt ansvars-
tagande och ideellt
engagemang*

Herr talman! Med den motivering jag nu har lämnat yrkar jag bifall till reservationen i kulturutskottets betänkande nr 7.

I detta anförande instämde herrar Sellgren, Westberg i Ljusdal, Jonsson i Mora, Jonsson i Alingsås, Ekinge och Nyquist (samtliga fp).

Herr MATTSSON i Lane-Herrestad (c):

Herr talman! Då jag nu här skall föra utskottets talan, skall jag inte som herr Enlund åberopa en rad tänkare som givetvis i och för sig har tänkt väl. Jag skall i stället söka tänka praktiskt med utgångspunkt från de erfarenheter jag har av ett mångårigt arbete inom de ideella och politiska rörelserna.

Det råder inga meningsskiljaktigheter mellan reservanten och utskottets övriga ledamöter om betydelsen av de ideella folkrörelser vi har i vårt land. Vi är överens om att dessa är en tillgång. Men om man nu sätter i gång en försöksverksamhet, herr Enlund, så skall den väl ändå leda till något. Det blir då fråga om att utfärda något slags rekommendation som – det vet herr Enlund – inte alla organisationerna kommer att kunna godta. De vill själva utforma sin verksamhet. Det är inte möjligt att finna den verkligt fina lösningen, en lösning som skulle passa alla organisationer.

Varje organisation som bedriver någon aktivitet och vill fortsätta sin verksamhet, utöka den och nå sina mål bedriver inom sig en försöksverksamhet för att finna de former för verksamheten som passar medlemmarna och som kan få ännu fler att komma med. Man försöker också utvärdera de försök man gör. Inom en förening tar man kanske initiativ i syfte att nå ut och få med fler i organisationen. Man finner att man lyckats utmärkt och sprider då detta vidare till andra föreningar, och riksorganisationen får veta att i det distriktet eller i den delen av landet har bedrivits en verksamhet som slagit väl, som man ofta uttrycker sig. Det arbetssättet passar då för den organisationen; och genom att arbeta på sitt sätt når man människor som gärna vill komma med.

Men det är inte alls säkert att en annan organisation anser sig ha möjlighet att tillämpa den första organisationens arbetssätt, eftersom det kanske inte passar för dess medlemmar. Därför tror jag att man får det bästa resultatet om varje organisation formar sin egen verksamhet och bedriver försöksverksamhet inom de egna leden.

Inte minst vet vi – det vet herr Enlund också – att om man kommer till ungdomarna med pekpinna och säger åt dem att inte göra på det och det sättet utan så och så, svarar de: Det var så på er tid, men nu måste vi göra på det sätt som passar för oss. Häromdagen sade en äldre person att det alltid har varit besvärligt att vara ung men att det är svårare nu än någonsin därför att det nu kommit in narkotika i samhället. Narkotika är långt värre, sade han, än det alkoholmissbruk som förekom förr i världen, och som också förekommer nu. – Så kan man göra sina bedömningar, men i en förening kan det ju hända att ingen har märkt

att narkotika varit till något besvär, däremot alkoholen. Det är därför möjligt att man hellre vill sätta in information om alkoholens skadeverkningar, medan en annan förening kanske finner större behov av information om narkotika.

Jag är fullt enig med herr Enlund om att det måste vara svårt för både unga och äldre människor att vara ensamma och att vi bör hjälpa dem till gemenskap i vår föreningsverksamhet. Det behövs ingen speciell utredning för att konstatera det. Att ensamheten är svår vet vi redan, och att de olika ideella föreningarna gärna hälsar ensamma människor välkomna och bjuder dem trevliga program och umgänge under trivsamma former vet vi också. Därför kan vi inte komma längre på den vägen.

Att man skall ta personligt ansvar har herr Enlund fullständigt rätt i. Vi kan inte bygga upp våra föreningar med mindre än att det i ledningen finns folk som tar sitt ansvar. Sedan måste vi såsom medlemmar i våra organisationer arbeta för att nå de mål som organisationen har.

Jag kan bara säga till herr Enlund att vi inte blivit övertygade om att den utredning som han önskar skulle leda till det fina han eftersträvar. Varje organisation måste ta sitt eget ansvar och vinna människor som vill ideellt engagera sig och genom sin folkrörelseverksamhet medverka till ett lyckligare folk i ett lyckligare samhälle.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till kulturutskottets betänkande nr 7.

Herr ENLUND (fp):

Herr talman! Utskottets värderade ordförande inledde sitt anförande med att säga att han skulle tänka praktiskt, och han konstaterade sedan att de tänkare som jag hade citerat tänkte väl. På detta vill jag svara att det går att tänka både väl och praktiskt.

Sedan säger herr Mattsson i Lane-Herrestad att det förslag som vi ställer och som vi yrkar bifall till måste leda till någonting. Ja, det är klart att det skall leda till någonting. Jag vill ytterligare understryka vart det skulle kunna leda. Jag kan till att börja med hänvisa till de exempel som nämns i motionen – Lewi Pethrus' stiftelse för filantropisk verksamhet och de kristna samfundens RIA-verksamhet. Jag tror att samfunden och de ideella organisationerna förfogar över stora personella resurser, framför allt ungdomar, som ingenting hellre önskar än att engagera sig frivilligt i en uppsökande verksamhet bland människor som behöver en ny gemenskap. Men de saknar ekonomiska och administrativa resurser och i många fall också kontakter med de samhällsorgan som sköter t. ex. kriminalvård och ungdomsvård. Här skulle den arbetsgrupp som vi föreslår kunna hjälpa till.

Herr Mattsson sade att de rekommendationer som så småningom måste utfärdas inte skulle kunna accepteras av alla. Här tycker jag nog att herr Mattsson argumenterade som om det skulle vara fråga om pekpinnar och generella förordningar som ovillkorligen måste accepteras av alla

Torsdagen den
3 april 1975

*Främjande av
personligt ansvars-
tagande och ideellt
engagemang*

samfund och organisationer som kan tänkas vilja engagera sig i denna verksamhet. Men i motionsyrkandet är det fråga om att starta en försöksverksamhet och få till stånd samtal i en arbetsgrupp mellan företrädare för alla de berörda parterna. Man underskattar säkerligen den arbetsgruppens möjligheter om man argumenterar så som herr Mattsson gör.

Jag tror vidare, herr talman, att det inte bara är fråga om att ge samfund och organisationer ekonomiska resurser – ännu viktigare är att samhällsorganen inom vårdsektorn får kontakt med de ideella organisationerna. Om de människor som lever i en etiskt eller livsåskådningsmässigt torftig miljö skall kunna hjälpas på lång sikt måste tomrummet på något sätt fyllas ut. På den punkten är det enligt min uppfattning mycket viktigt med en dialog mellan de myndigheter som har hand om den vårdande verksamheten och de ideella folkrörelserna.

Herr MATTSSON i Lane-Herrestad (c):

Herr talman! Om det nu är så väl, som herr Enlund säger, att det finns så många ungdomar som gärna vill engagera sig i en sådan verksamhet som den han har talat för, är det underligt att de inte finner en väg fram till en plats där de får utlopp för sin inneboende aktivitet och sin önskan att få arbeta på detta område. De bör lätt kunna ta reda på vart de skall vända sig för att engagera sig i arbetet inom de kristna samfundet, inom politiska föreningar, inom folkrörelseverksamheten, inom nykterhetsorganisationerna eller annat som de är intresserade av. Nog bör de kunna ha så pass stor förmåga att ta reda på var de skall anmäla sig att det inte behövs en utredning och en arbetsgrupp som skall ha medel för att kunna gå ut och tala om att "om du kommer till oss skall du få tillfälle att delta i socialt arbete, i kristet arbete eller i politiskt arbete". Är det inte att gå för långt om man tror att ungdomar inte vet vart de skall vända sig för att kunna komma med i kristet, socialt eller politiskt arbete? Jag undrar om inte herr Enlund har en alltför stark tro på denna utredning och på arbetsgruppens möjligheter.

Herr ENLUND (fp):

Herr talman! Jag tror säkerligen att man på det lokala planet kan ta kontakter mellan de ideella organisationerna och de berörda myndigheterna. Men jag tror att det blir mycket mödosamt att komma någon vart genom lokala initiativ. Dessutom kommer dessa kontakter att utfalla mycket olika.

Vad vi eftersträvar med vårt förslag är att få till stånd en försöksverksamhet som skulle kunna fungera som mönster på en rad orter. Det är alltså inte tänkt att man från början skulle starta på ett mycket brett fält. Vi tror att den här försöksverksamheten behövs om vi skall komma någonstans.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Enlund, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Enlund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 7 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Enlund.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Enlund begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 258
Nej - 33
Avstår - 2

Herr andre vice talmannen tillkännagav att anslag utfärdats om sammanträdet fortsättande kl. 19.30.

§ 18 Föredrogs

Kulturutskottets betänkande

Nr 8 med anledning av motioner om statsbidrag till de kommunala musikskolorna

Utskottets hemställan bifölls.

§ 19 Anslag till vägväsendet, m. m.

Föredrogs trafikutskottets betänkande nr 1 med anledning av propositionen 1975:1 såvitt avser utgifterna på driftbudgeten för budgetåret 1975/76 inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde jämte motioner.

Herr ANDRE VICE TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålls gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

I det följande redovisas endast den punkt, vid vilken under överläggningen framställts särskilda yrkanden.

Punkten 2 (Vägväsendet)

Regeringen hade i propositionen 1975:1 bilaga 8 (kommunikations-

Nr 48

Torsdagen den
3 april 1975

Anslag till vägväsendet, m. m.

departementet) framlagt förslag till medelsanvisning för budgetåret 1975/76 under de skilda väganlagen m. m. Nämnda förslag innebar att till Statens vägverk: Ämbetsverksuppgifter anvisades ett förslagsanslag av 6 560 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen (punkten B 1, s. 71),

att till Drift av statliga vägar anvisades ett reservationsanslag av 1 355 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen (punkten B 2, s. 71-72),

att till Byggnad av statliga vägar anvisades ett reservationsanslag av 765 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen (punkten B 3, s. 72-73),

att till Särskilda byggnads- och förbättringsåtgärder avseende statliga vägar anvisades ett reservationsanslag av 200 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen (punkten B 4, s. 73-74),

att till Bidrag till drift av kommunala vägar och gator anvisades ett reservationsanslag av 205 700 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen (punkten B 5, s. 74-75),

att till Bidrag till byggnad av kommunala vägar och gator anvisades ett reservationsanslag av 350 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen (punkten B 6, s. 75-76),

att under budgetåret 1975/76 statlig lånegaranti för lån avseende inköp av vägunderhållningsmaskiner för vissa enskilda vägar beviljades intill ett belopp av 120 000 kr. samt att till Bidrag till drift av enskilda vägar m. m. anvisades ett reservationsanslag av 93 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen (punkten B 7, s. 76-77),

att till Bidrag till byggnad av enskilda vägar anvisades ett reservationsanslag av 26 800 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen (punkten B 8, s. 77-78),

att till Tjänster till utomstående anvisades ett förslagsanslag av 12 300 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen (punkten B 9, s. 78),

att till Avsättning till statens automobilskattemedelsfond anvisades ett förslagsanslag av 1 000 kr. (punkten B 10, s. 78-79).

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1975:51 av herr Fågelsbo (c),

1975:172 av fru Tillander (c) och fru Oskarsson (c),

1975:211 av herr Andersson i Gamleby m. fl. (s),

1975:276 av herrar Svanström (c) och Andersson i Nybro (c),

1975:367 av herr Bohman m. fl. (m), vari, såvitt nu var i fråga (yrkandena A 4-5 och C), hemställtts att riksdagen skulle A. hos regeringen anhålla 4. att riksdagen år 1976 förelades förslag till långsiktigt vägprogram för såväl byggnad som drift av vägar, 5. att nya vägar projekterades på sådant sätt att värdefull jordbruksmark i största möjliga utsträckning skyddades från exploatering, C. i princip uttala sig för anläggning och drift av vissa större vägprojekt enligt det system med avgiftsfinansiering

som angivits i motionen,

1975:369 av herrar Carlsson i Vikmanshyttan (c) och Jonasson (c), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde att förteckningen i vägmärkeskungörelsen över upplysningsmärken utökades med märke, som angav var handelsbod på landsbygden och i mindre tätort fanns,

1975:554 av herr Andersson i Edsbro (c),

1975:555 av herr Andersson i Ljung m. fl. (m),

1975:565 av herrar Fälldin (c) och Helén (fp), vari, såvitt nu var i fråga (yrkandena 1–3), hemställts 1. att riksdagen gav regeringen till känna att anslaget Särskilda byggnads- och förbättringsåtgärder avseende statliga vägar borde till fullo utnyttjas av vägverket och att vägverket redan nu borde få i uppdrag att planera sin verksamhet med hänsyn härtill, 2. att riksdagen till Bidrag till byggande av enskilda vägar för budgetåret 1975/76 anvisade ett i förhållande till regeringens förslag med 5 200 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 32 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen, 3. att riksdagen till Bidrag till drift av enskilda vägar för budgetåret 1975/76 anvisade ett i förhållande till regeringens förslag med 7 000 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 100 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen,

1975:570 av herr Henmark m. fl. (fp, c, m),

1975:571 av herr Hörberg (fp) och fru Fränkel (fp),

1975:572 av herrar Johansson i Skärstad (c) och Magnusson i Nennesholm (c),

1975:573 av herr Jonsson i Alingsås m. fl. (fp, c, m),

1975:578 av herr Nilsson i Kalmar m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde utredning om hur lekmannainflytande lämpligen borde förstärkas i vägverkets planeringsområden och länens vägförvaltningar,

1975:579 av fru Olsson i Helsingborg (c) och herr Fiskesjö (c),

1975:842 av herr Johansson i Holmgården m. fl. (c),

1975:844 av herr Johansson i Skärstad m. fl. (c),

1975:845 av herr Johansson i Vrångebäck m. fl. (m),

1975:846 av herr Johansson i Vrångebäck m. fl. (m),

1975:847 av herr Johansson i Vrångebäck m. fl. (m), vari hemställts att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om sådan ändring i väglagen att ledamot av länsvägnämnden adjungerades i länsstyrelsens styrelse i enlighet med vad i motionen anförts,

1975:849 av herr Kristiansson m. fl. (c, m, fp),

1975:851 av herr Lothigius m. fl. (m), vari hemställts att riksdagen gav regeringen till känna att anslaget Särskilda byggnads- och förbättringsåtgärder avseende statliga vägar borde till fullo utnyttjas av vägverket och att vägverket redan nu borde få i uppdrag att planera sin verksamhet med hänsyn härtill i enlighet med vad i motionen anförts,

1975:855 av herr Oskarson m. fl. (m, s, c, fp),

1975:856 av herrar Petersson i Ronneby (c) och Elmstedt (c),

1975:859 av herr Stadling m. fl. (s, c),

1975:864 av herr Turesson m. fl. (m, s, c, fp, vpk), vari hemställts

Torsdagen den
3 april 1975

*Anslag till vägväsen-
det, m. m.*

att riksdagen hos regeringen begärde att åt vägförvaltningen i Kopparbergs län skulle uppdras att omgående upprätta fullständig arbetsplan för ombyggnad av riksväg 71 och länsväg 297 från Djurås till Transtrand,

1975:1433 av herr Andersson i Ljung (m), vari hemställts att riksdagen gav regeringen till känna vad i motionen 1975:1750 anförts beträffande s. k. lanthandelsskyltar,

1975:1447 av herr Fälldin m. fl. (c), vari, såvitt nu var i fråga (yrkandet 3), hemställts att riksdagen begärde att regeringen gav vägplaneringen en lokaliserings- och regionalpolitisk inriktning och att ianspråktagande av jordbruksjord i största möjliga utsträckning undveks,

1975:1450 av herr Granstedt (c) och fru Olsson i Hölö (c),

1975:1452 av herrar Gustafsson i Stenkyrka (c) och Svanström (c),

1975:1454 av herr Helén m. fl. (fp), vari, såvitt nu var i fråga (yrkandet 1), hemställts att riksdagen begärde att ett långsiktigt program för vägpolitiken av regeringen förelades riksdagen senast år 1976,

1975:1461 av herr Jansson m. fl. (s),

1975:1467 av fru Jonäng m. fl. (c),

1975:1469 av herr Kindbom m. fl. (c),

1975:1472 av herr Lidgard m. fl. (m), såvitt nu var i fråga (yrkandet 1),

1975:1473 av herr Lindahl i Hamburgsund (fp), såvitt nu var i fråga (yrkandena 2 och 3),

1975:1475 av herr Lothigius m. fl. (m),

1975:1476 av herr Magnusson i Kristinehamn m. fl. (vpk), vari föreslagits att riksdagen uttalade att det under Särskilda byggnads- och förbättringsåtgärder avseende statliga vägar redovisade anslaget borde få nyttjas till fullo av vägverket och att därvid de i motionen framförda synpunkterna beaktades,

1975:1477 av herrar Magnusson i Nennesholm (c) och Johansson i Skärstad (c),

1975:1480 av herrar Nilsson i Agnäs (m) och Fridolfsson (m),

1975:1481 av herr Nilsson i Agnäs m. fl. (m),

1975:1482 av herr Nilsson i Agnäs m. fl. (m),

1975:1484 av herrar Nilsson i Trobro (m) och Komstedt (m),

1975:1490 av herr Nordgren (m),

1975:1503 av fru Söder m. fl. (c),

1975:1509 av herr Wennerfors (m),

1975:1510 av herr Westberg i Ljusdal (fp),

1975:1512 av herrar Wirtén (fp) och Enlund (fp), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde förslag till åtgärder som ökade det demokratiska inflytandet över regionala vägfrågor, t. ex. genom förstärkning av länsvägnämndernas ställning samt

1975:1789 av herr Ringaby (m).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle

a. till Statens vägverk: Ämbetsverksuppgifter för budgetåret 1975/76 anvisa ett förslagsanslag av 6 560 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen,

b. till Drift av statliga vägar för budgetåret 1975/76 anvisa ett reservationsanslag av 1 355 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen,

c. till Byggnad av statliga vägar för budgetåret 1975/76 anvisa ett reservationsanslag av 765 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen,

d. i anledning av regeringens förslag samt motionerna 1975:565, yrkandet 1, 1975:851 och 1975:1476 till Särskilda byggnads- och förbättringsåtgärder avseende statliga vägar för budgetåret 1975/76 anvisa ett reservationsanslag av 200 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen, samt som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anfört rörande anslaget användning,

e. till Bidrag till drift av kommunala vägar och gator för budgetåret 1975/76 anvisa ett reservationsanslag av 205 700 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen,

2. att riksdagen skulle i anledning av motionerna 1975:367, yrkandena A 4-5, 1975:1447, yrkandet 3, och 1975:1454, yrkandet 1, som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anfört rörande den långsiktiga vägplaneringen m. m.,

3. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1789,

4. att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionen 1975:1475 till Bidrag till byggande av kommunala vägar och gator för budgetåret 1975/76 anvisade ett reservationsanslag av 350 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen,

5. att riksdagen skulle

a. medge att under budgetåret 1975/76 statlig lånegaranti för lån avseende inköp av vägunderhållsmaskiner för vissa enskilda vägar beviljades intill ett belopp av 120 000 kr.,

b. med bifall till regeringens förslag samt med avslag på motionen 1975:565, yrkandet 3, till Bidrag till drift av enskilda vägar m. m. för budgetåret 1975/76 anvisa ett reservationsanslag av 93 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen,

c. med bifall till regeringens förslag samt med avslag på motionen 1975:565, yrkandet 2, till Bidrag till byggande av enskilda vägar för budgetåret 1975/76 anvisa ett reservationsanslag av 26 800 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen,

6. att riksdagen för budgetåret 1975/76 anvisade

a. till Tjänster till utomstående ett förslagsanslag av 12 300 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen,

b. till Avsättning till statens automobilskattemedelsfond ett förslagsanslag av 1 000 kr.,

7. att riksdagen skulle i anledning av motionerna 1975:578, 1975:847 och 1975:1512 som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anfört rörande ökat lekmannainflytande över den regionala vägplaneringen m. m.,

8. att riksdagen skulle avslå

a. motionen 1975:572,

b. motionen 1975:211,

c. motionen 1975:555,

9. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1477,

10. att riksdagen skulle avslå

a. motionen 1975:856,

b. motionen 1975:1467,

c. motionen 1975:849,

d. motionen 1975:842,

e. motionen 1975:846,

11. att riksdagen skulle avslå

a. motionen 1975:276,

b. motionen 1975:554,

c. motionen 1975:570,

d. motionen 1975:1469,

e. motionen 1975:1480,

f. motionen 1975:1490,

12. att riksdagen skulle avslå

a. motionen 1975:573,

b. motionen 1975:855,

c. motionen 1975:864,

d. motionen 1975:1461,

13. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:845,

14. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1503,

15. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1472, yrkandet 1,

16. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:367, yrkandet C,

17. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1452,

18. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1473, yrkandena 2 och 3,

19. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1484,

20. att riksdagen skulle avslå motionerna 1975:859, 1975:1482 och 1975:1510,

21. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:844,

22. att riksdagen i anledning av motionerna 1975:369 och 1975:1433 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört rörande lanthandelsskyltar,

23. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:172,

24. att riksdagen skulle avslå

a. motionen 1975:579,

b. motionen 1975:571,

25. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1450,

26. att riksdagen skulle avslå
a. motionen 1975:51,
b. motionen 1975:1481,
27. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1509.

Nr 48

Torsdagen den
3 april 1975

---

*Anslag till vägväsen-
det, m. m.*

Reservationer hade avgivits

1. beträffande anslagen Bidrag till drift av enskilda vägar, m. m. och Bidrag till byggande av enskilda vägar av herrar Sven Gustafson i Göteborg (fp), Dahlgren (c), Persson i Heden (c), Håkansson i Rönneberga (c), Stjernström (c) och Sellgren (fp) som ansett att utskottet under 5 b och c bort hemställa

att riksdagen skulle

b. i anledning av regeringens förslag och med bifall till motionen 1975:565, yrkandet 3, till Bidrag till drift av enskilda vägar, m. m. för budgetåret 1975/76 anvisa ett reservationsanslag av 100 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen,

c. i anledning av regeringens förslag och med bifall till motionen 1975:565, yrkandet 2, till Bidrag till byggande av enskilda vägar för budgetåret 1975/76 anvisa ett reservationsanslag av 32 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen,

2. beträffande avgiftsfinansiering av vissa större vägprojekt av herrar Lothigius (m) och Johansson i Vrångeback (m) som ansett att utskottet under 16 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:367, yrkandet C, som sin mening gav regeringen till känna vad reservationerna anfört rörande avgiftsfinansiering av vägar och broar.

Herr DAHLGREN (c):

Herr talman! I det utskottsbetänkande som nu föreligger behandlas ett stort antal motioner som speglar den situation som uppstår när anslagstilldelningen är otillräcklig. Ett genomgående tema är att ett väl utbyggt vägnät är nödvändigt för att det moderna samhället skall fungera. Inom stora områden är landsvägstransporter oftast det enda realistiska alternativet. En lokaliserings- och regionalpolitik, som syftar till att skapa utvecklingsmöjligheter i alla delar av landet, gör det angeläget att även de mindre länsvägarna förbättras – ett krav som accentueras av den eftersläpning som råder i landet och av att den nuvarande vägstandarden är i hög grad otillfredsställande i de flesta län.

Flera än motionärerna hyser denna uppfattning. Vägverkets generaldirektör har framhållit: "En belagd väg hör snart till de mänskliga rättigheterna." Jag kan instämma i detta men måste samtidigt påminna om att 50 % av det allmänna vägnätet ännu utgörs av grusväg. 50 % är detsamma som 48 000 km väg. Med den kostnadsutveckling och den anslagstilldelning som vägverket har kommer dessa 48 000 km grusväg sannolikt att förbli grusvägar, och dåliga sådana, ännu i många år.

Den behovsinventering som gjorts av vägverket under år 1974 visar att det existerande behovet i förhållande till givna kriterier på vägstandard medför krav på byggsidan på ca 16 miljarder kronor. Behovet av kapital till väginvesteringar stiger, och detsamma sker på driftsidan för att de vägar som byggts skall kunna underhållas. I den situationen är det angeläget att vi nu får fram ett program för den långsiktiga vägplaneringen. Den kommitté som departementschefen tillsatt för att utreda dessa frågor beräknas också redovisa sina ställningstaganden detta år. Trafikutskottet erinrar om det pågående utredningsarbetet och uttalar:

”Under erinran om det anförda finner utskottet det alltjämt vara angeläget att det fortsatta utrednings- och planeringsarbetet bedrivs med all den skyndsamhet som befins möjlig samt att som resultat härav riktlinjer för den fortsatta vägplaneringen samt ett långsiktigt program för den framtida vägpolitiken senast under år 1976 föreläggs riksdagen. Någon försening härav genom det till den trafikpolitiska utredningen lämnade tilläggsuppdraget får ej ske. Vad utskottet sålunda anfört bör av riksdagen ges regeringen till känna.”

Till nästa år bör vi alltså ha de här riktlinjerna klara. Jag vill betona vikten av att den kommitté som nu arbetar verkligen lägger fram förslag till ett långsiktigt program och att det programmet tar hänsyn till den betydelse som en upprustning av det lågtrafikerade vägnätet har ur regionalpolitisk synpunkt.

Enligt vägverkets kriterier – och de är betingade av den ekonomiska åtstramningen – finns i dag inga som helst förutsättningar för att kunna belägga vägar som har mindre trafik än 400 fordon per dygn. Skall dessa kriterier vara bestående kommer, som jag förut har sagt, de grusvägar vi har i dag – som alltså utgör 50 % av det allmänna vägnätet – att fortsätta att vara grusvägar.

På dessa vägar sker viktiga transporter. Där utförs praktiskt taget dagligen skolskjuttransporter. De här vägarna är den enda förbindelse många människor har för att komma till närmaste tätort eller till sin arbetsplats. Jag har här i kammaren vid andra tillfällen sagt att vid en prioritering i fråga om vägbyggandet, framtvungad av bristfälliga anslag, får motorvägsbyggandet komma i andra hand. Pengarna måste främst gå till en upprustning av de mindre vägarna. Det är en fråga om rättvisa, och det är ett krav på förbättring där bristen är störst.

Om det nu blir så, vilket jag hoppas, att vi får ett långsiktigt vägprogram redan nästa år och kanske t. o. m. kan ena oss om innehållet i ett sådant program, då är det också viktigt att vi får ett ökat lekmannainflytande över den regionala vägplaneringen. I dag utser landstingen ledamöterna i länsvägnämnderna, och länsvägnämnderna har besvärsmätt över länsstyrelsernas beslut. Vi är många som upplever det som en brist att länsvägnämnden inte har direkt möjlighet att inför länsstyrelsen föra sin talan, utan föredragande i vägfrågorna vid länsstyrelsen är en tjänsteman från vägförvaltningen. En lösning som är bättre än nuvarande ordning vore att låta länsvägnämndens ordförande ingå i länsstyrelsen

som adjungerad ledamot när vägfrågor behandlas. Trafikutskottet föreslår nu riksdagen att den skall fatta ett beslut som innebär att regeringen bör ta upp detta förslag till ingående prövning.

Om man då får ett ökat förtroendemannainflytande direkt på vägplaneringen, kan man förvänta sig den bästa fördelningen ur regionalpolitisk synpunkt. Men jag vill säga att hur viktig planeringen i sig själv än är så är den ändå ointressant om det inte finns pengar till att verkställa det som man har åsyftat med planeringen. En planering för dess egen skull är meningslös, och jag fruktar att den flerårsplanering som vägverket nu skall göra fram till 1980 och över vilken länsstyrelserna skall yttra sig kan bli en papperstiger. Att jag uttrycker mig så drastiskt beror på de direktiv som kommunikationsdepartementet har utfärdat till statens vägverk när det gäller planeringsnivån för såväl flerårsplanerna som fördelningsplanerna under perioden 1976–1980. Departementet har i dessa direktiv sagt att flerårsplanerna skall grundas på ett ordinarie byggnadsanslag till statsvägar på 765 milj. kr., och det beloppet skall förutsättas vara nominellt oförändrat under ytterligare fyra år.

Ja, vad betyder det? Med den kostnadsutveckling som vi har haft under senare år kan man erfarenhetsmässigt förvänta sig en höjning av pris- och lönenivån med 10 % per år. Sker detta och man enligt direktiven får ett reellt anslag på 765 milj. kr., så betyder det att den summan år 1980 motsvarar 522 miljoner och ytterligare fem år senare 324 miljoner.

En sådan utveckling måste självfallet medföra en drastisk nedskärning av vägbyggandet med ordinarie medel. Även med ökade AMS-anslag vidgas klyftan mellan redovisat behov och möjlig produktion.

Om den årliga höjningen av pris- och lönenivån stannar vid 5 %, innebär det ändå att de 765 miljonerna år 1980 har ett realvärde på 629 miljoner och fem år senare är nere i 493 miljoner. Även en sådan utveckling måste betraktas som inte bara otillfredsställande utan verklighetsfrämmande när man ställer behovet i relation till anslaget storlek. Jag tror inte ens kommunikationsministern skulle vara nöjd med en sådan utveckling, och jag är därför mycket förvånad över att kommunikationsministern lägger planeringen på denna mycket låga nivå.

Förhållandet är exakt detsamma när det gäller fördelningsplanerna. Regeringens direktiv anger att dessa skall grundas på 1976 års belopp, som är 345 miljoner. Därtill säger regeringen att de behov som föranleds av Stålverk 80 skall inrymmas inom de angivna ramarna.

Jag vill erinra kammarens ledamöter om att de vägar som behövs för Stålverk 80 beräknas kosta 160 milj. kr. Här sker alltså i realiteten en minskning av de 345 miljonerna med 160 miljoner, om det är så att Luleå kommun skall få del av det statsbidrag som kommunen är berättigad till.

Mot den bakgrund som jag här försökt beskriva skulle jag sätta värde på om kommunikationsministern i dag ville redogöra för sin syn på den snäva planeringsram som han nu bestämt. Jag är väl medveten om den ovisshet som kan råda beträffande den framtida inriktningen, och jag

Nr 48

Torsdagen den
3 april 1975

---

*Anslag till vägväsen-
det, m. m.*

Torsdagen den
3 april 1975

*Anslag till vägväsen-
det, m. m.*

är medveten om att det måste göras prioriteringar såväl mellan olika trafikslag som mellan olika kapitalkrävande resurser inom andra sektorer. Men vad jag inte förstår är att man låter utföra en planering som i realiteten stryper väg- och gatubyggandet och som otvivelaktigt innebär att de sämsta vägarna kommer att bli ännu sämre och att risken för att allmänna vägar kommer att göras kommunala eller enskilda ökar.

Jag vill i detta sammanhang också uttrycka min förvåning över att kommunikationsministern i det dåliga planeringsläge som han själv har föreskrivit vid sina resor i landet lovar nya vägbyggen och vägupprustningar. Om inte de tidningar som utkommer i Kopparbergs län har fel, har kommunikationsministern utlovat 12 milj. kr. till en vägupprustning i Dalarna. Det är bra att kommunikationsministern upptäcker dåliga vägar, och det är bra att han ser till att de får en bättre standard. Men den intressanta frågan är ju tillvägagångssättet. Under de år som jag har suttit i trafikutskottet och i statsutskottets fjärde avdelning har den meningen alltid gällt – och det har man varit överens om från alla partier – att riksdagen icke skall lägga sig i enskilda vägprojekt, utan riksdagen skall besluta om medelsramarna, och sedan skall statens vägverk med utgångspunkt från den planering som är utförd i samråd med länsstyrelserna gradera vägbyggnadsprojekten i den ordning som de anses mest betydelsefulla. I år liksom tidigare år har många riksdagskamrater motionerat om enstaka vägobjekt, om mera pengar till sina län. Även den väg, som herr Norling nu har uttalat sig om, finns med i motionsfloden. Utskottet har, troget sin principiella uppfattning, avstyrkt motionerna med hänvisning till att fördelningen och prioriteringen skall göras av statens vägverk. I det här aktuella fallet har statens vägverk inga pengar för den nu utlovade vägen. Den finns helt enkelt inte med i sin helhet vare sig i flerårs- eller långtidsplanerna. Och var skall pengarna då tas, och vem skall nu bli utan väg om en omprioritering måste göras? Tänker kommunikationsministern ta dessa pengar ur det särskilda anslaget på 200 milj. kr. vill jag påpeka att för dem gäller alldeles speciella regler: det skall råda arbetslöshet, vägbyggandet skall bestämmas i samråd med arbetsmarknadsstyrelsen, det skall göras en objektiv värdering av vilka vägar som skall komma i fråga. Dessa 200 milj. kr. är förvisso inte – i varje fall har inte jag och troligen inte heller någon av mina kamrater i trafikutskottet uppfattat det så – avsedda att användas av kommunikationsministern efter eget bedömande. Jag hävdar med bestämdhet att de pengar riksdagen ställer till förfogande för byggande, underhåll och drift måste användas i den ordning föreskrifterna säger. Om däremot kommunikationsministern tänker föreslå riksdagen helt nya pengar, specialdestinerade till Västerdalsvägen i Dalarna, är det naturligtvis en annan historia. Men då förväntar jag mig en proposition i ärendet. Vägbyggandet och vägunderhållet i vårt land kan inte rimligen vara beroende av vad chefen för kommunikationsdepartementet har för uppfattning när han värderar vägar i länet utan måste följa den planering som är föreskriven av riksdag och regering.

Jag väntar med intresse på kommunikationsministerns syn på planeringsramarnas storlek och vill gärna ha en förklaring till varför kommunikationsministern nu ingriper i den ordning som har varit gällande i så många år.

Liksom i fjol har utskottet kunnat ena sig om att det särskilda anslaget på 200 milj. kr. skall till fullo få utnyttjas och disponeras av vägverket. Utskottet säger vidare att detta förhållande inte skall innebära att en minskning av ordinarie beredskapsarbeten sker. Vad utskottet här har sagt innebär helt enkelt att det anser att anslagstilldelningen är minst 200 milj. kr. för låg. Jag vill gärna uttala min tillfredsställelse över utskottets enhälliga ställningstagande.

Däremot har vi inte i utskottet kunnat ena oss om anslaget till enskilda vägar. Utskottet är i sin helhet medvetet om behovet av pengar till dessa, men majoriteten menar att det kan tillgodoses dels genom att man tar av de särskilda 200 miljonerna, dels genom att regeringen begär medel på tilläggsstat om särskilda skäl skulle finnas.

Jag uttrycker min tillfredsställelse med att utskottet delar uppfattningen att medelstilldelningen är otillräcklig, men jag beklagar att man har en så halvhjärtad inställning att man yrkar avslag på krav på direkta anslag till de enskilda vägarna. Utskottsmajoriteten – i det här fallet socialdemokrater, kommunister och moderater – menar att de 200 miljonerna räcker till inte bara för vad de är avsedda till, nämligen byggande och underhåll, utan också för de enskilda vägarna med statsbidrag. Detta är ett underligt ställningstagande, inte minst av moderaterna, som i sin reservation framfört tanken att man skall lånefinansiera väg- och bostadsbyggandet. I den reservationen klagar moderaterna bittert över den dåliga anslagstilldelningen till allmänna vägar. Men när det kommer till realiteter, då det gäller konkreta åtgärder, nöjer de sig med att skriva vackert och föra fram uppfattningen att vägavgifter skulle lösa vägbyggnadsproblemen.

Mittenpartierna föreslår däremot en höjning av anslagen till enskilda vägar, såväl till byggande som till drift, med sammanlagt 12,2 milj. kr. Det är en rimlig anslagshöjning, och den är och bör ses som en solidaritetsförklaring med de människor som inte bor vid allmänna vägar utan tvingas att till stor del själva hålla väg. Vi betraktar det som ett rättvisekrav att statsbidrag skall kunna utgå för att hjälpa dem ekonomiskt, och det är nödvändigt med en uppräknig av anslaget, om vägar som enligt gällande författning är berättigade till bidrag skall erhålla sådant.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen I och i övrigt till utskottets hemställan.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Torsdagen den
3 april 1975

*Anslag till vägväsen-
det, m. m.*

Herr SVEN GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Det betänkande som vi nu diskuterar omfattar inte bara kommunikationsdepartementets driftbudget utan behandlar också mer än 60 motioner. Det visar sannerligen det stora intresse som inom riksdagen finns för kommunikationsfrågorna. Vi har behandlat dessa motioner mycket ingående. I fyra fall har de föranlett utskottet att föreslå att riksdagen skall göra direkta framställningar till regeringen. Det föreligger bara två reservationer, vilket visar en vilja inom utskottet att komma fram till enighet. Det är något som jag måste uttrycka min uppskattning av.

Det förhållandet att vi bara i fyra fall har gjort direkta framställningar till regeringen innebär inte att vi har betraktat alla de andra motionerna som ointressanta. Många av utskottets skrivningar kommer säkerligen att påverka den framtida utvecklingen på kommunikationsområdet. Jag skall nu bara ta upp två sådana områden. Det finns många fler som kommer att beröras av andra talare i debatten.

Det första gäller anslaget till trafiksäkerhetsfrämjande åtgärder vid järnvägs korsningar. Såväl 1972 som 1973 har utskottet skrivit att anslagshöjningar måste ske på detta område, eftersom det föreligger en eftersläpning i detta avseende. Det har också genomförts ökningar. I år har anslaget ökat med 500 000 kr. Vi upprepar även i årets skrivning uttalandet att vid nästa budgetberedning en ytterligare ökning av anslaget bör ske. Utskottet fattade sitt beslut innan den tragiska järnvägsolyckan ägde rum. Det är möjligt att vi hade intagit en annan ståndpunkt om vi hade fattat beslutet efter denna järnvägsolycka, som visar att det är mycket större risker än vi någonsin trodde förenade med järnvägsövergångar, där det inte finns bommar eller andra tillfredsställande skyddsanordningar.

Jag tycker inte att det i rådande läge är tillräckligt att riksdagen uttrycker en allmän önskan om att man skall överväga en ökning vid kommande budgetberedning, som avser det budgetår som ligger efter nästa budgetår. Jag menar att läget är sådant att vi inte har tid att vänta. Kommunikationsministern har också i ett uttalande i TV sagt att man bör ge större resurser för detta ändamål. Han sade att det finns många som kanske hellre ville ge t. ex. litet mer pengar till bommar och litet mindre till järnvägsvagnar. Nu är det fråga om två olika anslag, och det är inte så enkelt ordnat att man kan minska antalet järnvägsvagnar och i stället öka antalet bommar. För övrigt tycker jag att behovet av järnvägsvagnar är så stort att man inte bör krympa deras antal.

Detta är självfallet en svår fråga, som bör ses i relation till alla andra trafiksäkerhetsfrämjande åtgärder. Men jag tycker att det finns ett minimum som skulle kunna göras, och det är att de 2,2 milj. kr. beviljas som trafiksäkerhetsverket begärt för nästa budgetår utöver det som departementschefen föreslagit. Det innebär ju bara att en direkt eftersläpning hämtas in. Detta är dock en summa som i förhållande till andra anslag är av blygsam natur. Givetvis kan dessa pengar inte lösa problemet,

men i det läge vi nu är, när vi har fått en så drastisk illustration till riskerna på det här området, menar jag att kommunikationsministern på tilläggsstat borde föreslå en ökning på dessa 2,2 milj. kr. som en första liten åtgärd. Jag skulle direkt vilja fråga statsrådet Norling, om han är villig att gå fram till riksdagen med en sådan begäran.

Det andra område som jag skulle vilja ta upp är cykeltrafiken. Utskottet har avstyrkt en motion om utredning och förslag beträffande statsbidrag till cykelbanor. Det innebär inte att utskottet skulle sakna intresse för cykeltrafiken, utan anledningen är helt enkelt den att riksdagen redan beslutat om en sådan utredning. Sedan riksdagen år 1972 fattade beslut om en utredning med syfte att skapa bättre förutsättningar för cykeltrafiken var det många som tyckte att det inte hände något särskilt. Det kom därför ytterligare en motion förra året med begäran att den tillsatta arbetsgruppen skulle reorganiseras och få ett sekretariat som odelat kunde ägna sig åt uppgiften. Vidare föreslogs i motionen att utredningen skulle avge förslag beträffande åtgärder som på kort sikt skulle förbättra cykeltrafikens villkor. Därvid spelar statsbidragsfrågorna en avgörande roll. Den motionen bifölls av en enhällig riksdag.

Det är väldigt glädjande att cykeln under senare tid verkligen på många håll har framstått som ett alternativt transportmedel. Jag tror att jag i det hänseendet kan nämna Göteborg som ett föredöme för många andra kommuner. Inom stadsbyggnadskontoret har man räknat ut att varannan yrkesverksam göteborgare bor inom 20 minuters cykelväg från sin arbetsplats. Men man har inte nöjt sig med teoretiska beräkningar, utan man har under de senaste två åren färdigställt cykelvägar för ca 5 milj. kr. om året – med god hjälp av AMS-medel, vill jag tillägga. För några veckor sedan invigdes cykelvägen i Nya Allén, vilken innebär att man kan cykla tvärsigenom det centrala området i Göteborg på en skyddad cykelväg med särskilda trafiksignaler. Jag tror knappast att det finns någon stad, i varje fall i Europa, där man på det sättet kan cykla genom det centrala området, hela vägen på en skyddad cykelväg med trafiksignaler. I regel är det just i de centrala delarna av städerna, där trafiken är tätast och de oskyddade cyklisterna löper de största riskerna, som cykelvägarna saknas, under det att man ofta finner dem i utkanterna. Eftersom man inte gärna vill ge sig in i trafiken i den tätare bebyggda delen av staden använder många helt enkelt inte cykeln.

I Göteborg har man alltså visat sig som ett föredöme, och man har nu färdigställt en särskild plan för ett huvudvägnät för cykeltrafik, som skulle innebära att 400 km skulle byggas utöver de 138 km som redan finns. Men för det behövs statsbidrag.

En av anledningarna till det positiva intresset för cykeltrafiken i Göteborg är kanske att finanskommunalrådet där dagligen använder cykeln i Göteborgstrafiken. Om finansminister Sträng tog cykeln till riksdagen skulle kanhända han också få erfara att det behövs speciella åtgärder för att främja cykeltrafiken. AMS-pengar är en värdefull hjälp – det är sant – men det behövs också ordinarie anslag. Om cykeln kan bli ett

alternativt transportmedel för vardagsresorna blir bilträngseln mindre på gatorna, man sparar olja och man får goda effekter för såväl miljö som folkhälsa.

Jag skulle nu vilja säga till kommunikationsministern att vi förutsätter att arbetet i denna arbetsgrupp drivs med kraft och att statsbidragsfrågorna tas upp till ingående och snar behandling. Om inte så skulle bli fallet, utgår jag från att statsrådet låter se till att riksdagens intentioner förverkligas. Jag anser att jag har särskild anledning att säga detta. I annat fall blir det sannerligen anledning att återkomma till frågan här i riksdagen.

Herr talman! I vägfrågorna vill jag i stort instämma i vad herr Dahlgren har sagt. Det gäller lekmannainflytandet på vägfrågorna, och det gäller också vikten av att man får ett långsiktigt program för den framtida vägpolitiken.

Nu är bristerna i vägnätet så stora att kommunikationsministern måste rycka ut till olika delar av landet. När han då konstaterar hur bedrövligt det är, ger han löften om förbättringar. Dessa löften missförstås ofta. Allmänheten får en föreställning om att de innebär mer än vad kanske statsrådet har sagt. Herr Dahlgren nämnde de 12 milj. kr. som var utlovade till vägarna i Dalarna. Jag missunnar inte Dalarna ett ögonblick de pengarna – de behövs säkert. Men det finns också andra delar av landet. Vi har E 6, som går efter västkusten, Sveriges mest trafikerade väg. I det området finns det många som anser att de har fått tidigare löften om en snabb uppbyggnad av E 6 och som nu känner sig besvikna.

Jag tror att kommunikationsministern håller med mig om att det riktiga är att vi får ett långsiktigt vägprogram, där man kan väga de olika behoven mot varandra och att det inte ett ögonblick kan uppstå någon tanke på att det skulle finnas en särskild statsrådskvot i kommunikationsdepartementet, att man skulle hålla nere väganlagen för att kunna ha en extra liten kvot som statsråden kan disponera över när de reser omkring i landet. Jag tycker att det är mycket bra att utskottet enhälligt begär att få ett långsiktigt program för den framtida vägpolitiken, och jag hoppas att också riksdagen enhälligt skall begära detta.

Med anledning av vad herr Dahlgren sade om de planeringsramar som man skall utgå ifrån vill jag understryka det som utskottet också har sagt. Jag fäster stor vikt vid att trafikutskottet är enhälligt när man säger att man vill "kraftigt understryka vikten av att vägväsendet på längre sikt tillförs ökade resurser i syfte att öka framkomligheten och trafiksäkerheten på våra vägar". Ett sådant uttalande, som vi nu hoppas att riksdagen enhälligt skall göra, förpliktar för framtiden. Det är efter de riktlinjerna som vi skall kunna lösa de svåra vägfrågorna.

När vi får detta långsiktiga vägprogram är det möjligt att vi ser att det kommer att kosta mycket pengar och att det blir svårt att förverkliga tankarna på högtrafikerade vägar, motorvägar, motortrafikleder och de viktiga länsvägarna. Vi har från folkpartiets sida sagt att vi i det läget kan tänka oss en avgiftsfinansiering av vissa motorvägar. Men vi har

också sagt att det inte finns någon anledning att ta ställning till den frågan nu. När vägprogrammet föreligger kan man ta ställning till finansieringen, och det är anledningen till att vi inte är med på reservationen 2.

Jag vill emellertid, herr talman, yrka bifall till reservationen 1.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Jag hade inte tänkt delta i den här debatten, och jag har på grund av ett annat ärende tyvärr inte heller möjlighet att följa debatten till dess slut. Jag tar mig emellertid friheten att omedelbart besvara ett par frågor som har ställts till mig.

Den ena frågan ställdes av herr Sven Gustafson i Göteborg och gällde säkerhetsanordningarna vid järnvägs korsningar. Jag vill allra först, herr talman, uttrycka mitt djupa deltagande med alla anhöriga till tågkastrofens offer, och när det är gjort vill jag upprepa vad jag har sagt i ett par intervjuer omedelbart efter den här fruktansvärda tågolyckan nere i Mjölbytrakten.

Herr Gustafson förekom mig i ett avseende genom att säga att vi antagligen inte kan räkna ut hur mycket pengar vi skulle behöva anslå för att klara säkerheten till 100 %. Ja, jag tror att vi rent av kan vara överens om att det skulle bli så mycket pengar att det inte vore realistiskt att försöka uppnå 100-procentig säkerhet.

Frågan gäller då i stället: Var skall man dra gränsen ekonomiskt-praktiskt för att kunna med någorlunda gott samvete fatta de beslut som vi ändå måste fatta? Det är klart att när man hör att det till den här verksamheten via trafiksäkerhetsverket slussas i runt tal 7 milj. kr. per år f. n. framstår det naturligtvis för den som så vill som en stor summa och för den som så vill som en mycket liten summa. Och även om beloppet flerdubblades skulle uppfattningarna hos olika människor som hörde siffran växla: en del skulle tycka att beloppet var tillräckligt, medan andra ändå skulle tycka att det var för litet. Den debatten är alltså tämligen meningslös.

Nu har vi sedan en tid tillbaka försökt att varje år öka anslaget med en viss summa, som jag gärna erkänner är blygsam i jämförelse med det samlade beloppet. Vi har ändå i år gjort en uppräkningsfrån 7 till 7,5 miljoner.

Frågan gäller ju, som jag sagt i massmedia, i första hand nu en snabb översyn – som SJ får i uppdrag av mig att göra – av de övergångar som SJ redan nu vet är farligare än andra. De mellan 15 000 och 20 000 järnvägsövergångar som finns vid enskilda vägar och där det inte förekommer några anordningar – vare sig ljud- och ljussignaler eller bommar – kan man naturligtvis ha vissa svårigheter att ge sig på, eftersom trafiken där i regel är mycket liten. Det rör sig kanske oftast om trafik från en eller annan fastighet. Man får i stället för ögonblicket koncentrera sig på de järnvägsövergångar som betjänar allmän trafik; det var vid en sådan som den här fruktansvärda olyckan inträffade.

Jag menar att vi således nu får göra en snabb översyn, med SJ:s hjälp, av de järnvägsövergångar som man redan nu vet är farliga och som man har planerat att förbättra. Man får se efter om man vid ett antal av dem kan snabba upp förbättringen och göra de övergångar, som då väljs ut, säkrare vid en tidigare tidpunkt än vad som skulle ha blivit fallet om man följt det normala programmet.

Det är i dag, herr Gustafson, för mig omöjligt att säga vad en sådan här omvärdering kan kosta. Vi får dröja med att diskutera det. Hur man sedan översynen har skett – den bör komma snabbt – skall behandla frågan om eventuellt ökade anslag är jag av naturliga skäl heller inte beredd att svara på nu – om det skall ske i form av tilläggsanslag eller om man i annan form skall kunna möta behoven. För mig är det angeläget att säga, att den här fruktansvärda katastrofen har givit oss en tankeställare som vi kanske annars inte skulle ha fått, och att det kan finnas behov av att snabba upp översynen av hela nätet av farliga järnvägsövergångar. Jag har velat meddela till allmänheten, och nu gör jag det också här, att det arbetet skall bedrivas skyndsamt. Hur kostnaderna för detta, helt eller delvis, skall bestridas är jag av naturliga skäl inte i dag beredd att upplysa om.

Medan jag nu har ordet vill jag sedan uttrycka min stora förvåning över det inlägg som herr Dahlgren nyss gjorde. Jag tänker då på den del av hans inlägg som rörde frågan om fördelningen av och beslutsfattandet om väganlagen. Herr Dahlgren måste vara på ett ovanligt dåligt humör i dag, jag känner inte igen honom. Om herr Dahlgren verkligen menade vad han sade om fördelningen av de väganlag där regeringen kan ha ett inflytande, så har han inte klart för sig hur vårt samhälle fungerar. En sådan okunnighet vill jag dock inte misstänka honom för.

Om jag sållar ut vad 100 uppvaktningar för mig handlar om, så visar det sig troligen att ungefär 90 av dem rör vägfrågor. Till mig kommer nämligen kommunrepresentanter, företagare och enskilda för att diskutera sina vägfrågor, och jag tar emot dem alla glatt och villigt, eftersom jag för tillfället är satt att förvalta den uppgiften i samhället. Men med herr Dahlgrens resonemang som bakgrund skulle jag aldrig ta emot några sådana uppvaktningar. Då skulle jag sitta i mitt elfenbenstorn – som herr Dahlgren tycktes mena – och låta dagarna komma och gå och förlita mig på att vägverkets styrelse, där herr Dahlgren är en av ledamöterna, skulle fatta de visa beslut som behövs varje gång som någon krona skall fördelas till något vägbygge i landet. Men detta att herr Dahlgren är med i vägverkets styrelse är ingen garanti för att alla beslut i den styrelsen är fullkomliga. Det är möjligt att herr Dahlgren tycker och tror det.

Nej, det är så, herr Dahlgren, att det anslag på 200 milj. kr. som jag föreslagit första gången i fjol och andra gången i år för speciella vägbyggen skall slutligt fastställas av regeringen. Och regeringen är i detta fall kommunikationsministern. Om herr Dahlgrens uppfattning – att jag inte har möjlighet att i något sammanhang med mitt namn bekräfta vart en enda vägkrona här i landet skall gå – vore riktig, så vill jag tala om att jag

redan har försyndat mig vad beträffar fjolårets anslag. Då gjorde vi nämligen i departementet – en sak som herr Dahlgren naturligtvis inte upptäckte – tre eller fyra ändringar i vägverkets och AMS förslag till fördelning av pengarna.

Jag förstår att herr Dahlgren har velat ta upp denna fråga med politisk anknytning. Det måste vara oerhört deprimerande för honom att uppleva, att man någon gång också kan ha en form av mänsklig behandling av sådana här ärenden. Herr Dahlgren vill tydligen att det bara skall vara stämplor och åter stämplor men inga resor runt om i landet för att träffa människor och diskutera deras verkliga problem, utan allt skall ske hos myndigheter och institutioner.

Jag kan lova herr Dahlgren att jag icke kommer att följa de rekommendationer han här för till torgs. Så länge jag innehar posten som kommunikationsminister och regeringsledamot kommer jag icke att administrera verksamheten utan jag kommer att regera. Det är själva innebörden i ordet regering. Jag har redan nu beslutat att ett anslag på 4 milj. kr. skall utgå till Kopparbergs län varje år under tre år. Det beslutet bygger på samma tankegångar som besluten om anslagen till speciella objekt i fjol.

Jag kan försäkra herr Dahlgren att jag, oavsett om han tycker bra eller illa om det, kommer att fortsätta att ta emot människor och lyssna på deras vägproblem, och i enstaka fall kommer jag också att gå dem till mötes, så länge jag har funktionen som kommunikationsminister.

Herr SVEN GUSTAFSON i Göteborg (fp) kort genmäle:

Herr talman! Riksdagen kommer om några timmar att fatta beslut om att begära ett långsiktigt program för den framtida vägpolitiken. Jag tror att kommunikationsministern är ense med mig om att det är riktigt att vi får en långsiktig vägplanering och att det är de ansvariga inom vägverket och inom de regionala organen – länsvägnämnder och länsstyrelser – som skall göra avvägningarna mellan olika vägprojekt. Det skall inte vara så att man inom en kommun måste säga sig att det viktiga inte är de sakliga skäl som varit avgörande vid behandlingen i länsvägnämnd, länsstyrelse och vägverk, utan det viktiga är om man reser upp till Stockholm och uppvaktar kommunikationsministern. Uppvaktningar kan – jag förutsätter att vi är ense om detta – vara motiverade i speciella fall, men annars skall inbyggarna här i landet veta att de vederfars rättvisa oavsett om de gör en speciell uppvaktning eller inte för ett statsråd.

Sedan till frågan om järnvägs korsningarna. Jag sätter värde på vad kommunikationsministern sade om att SJ skall göra en stor översyn av dem. Givetvis kan vi inte nu veta vad en sådan prövning kommer att leda till. Men det finns vissa objekt som redan är prövade i vederbörlig ordning och som otvetydigt är i behov av en förbättring. Man har där konstaterat en eftersläpning och behöver inte göra några ytterligare utredningar. Det gäller här bara ett litet belopp – något över 2 milj. kr.

*Anslag till vägväsen-
det, m. m.*

Genom den noggranna prövning som gjorts vet vi att ett sådant anslag är väl motiverat. Skulle vi då inte – i avvaktan på den stora lösningen – kunna ta det lilla steget att på tilläggsstat anslå 2 miljoner till detta klart dokumenterade behov?

Det skulle vara en symbolisk handling som visar att vi är villiga att gå vidare när vi får ytterligare beslutsunderlag.

Herr DAHLGREN (c) kort genmäle:

Herr talman! Det är en hård dom som kommunikationsministern fäller över det statliga ämbetsverket statens vägverk, dess tjänstemän och dess styrelse när han säger att de människor som bor i bygder med dåliga vägar måste möta mänsklighet, och det skall de få genom kommunikationsministern. Jag trodde inte jag skulle behöva lyssna på något sådant. Sanningen är att varken statens vägverk, dess tjänstemän eller dess styrelse kan bygga och underhålla mera vägar än det finns pengar till. Dessa pengar föreslår regeringen riksdagen att anslå, och en majoritet i riksdagen beslutar om dem.

Vad jag har tagit upp och vad jag har klandrat är att vi här i landet har en myckenhet dåliga vägar – de finns i Jönköpings län, i Kalmar län, i Östergötlands län, i Norrlandslänen och överallt i Sverige. Frågan är nu om de människor som i många år har klagat över de dåliga vägarna för att få del av den här "mänskligheten" som statsrådet talar om skall behöva uppvakta statsrådet och kanske helst få statsrådet att komma ut till bygden för att se på vägarna. Sedan skall statsrådet bestämma om de – ur en särskild kassa – kan få anslag till en väg eller inte.

Jag kan inte acceptera ett sådant förfarande. Jag vill fråga statsrådet – och jag vill gärna ha ett svar: Varför har vi hela denna uppbyggda planeringsmetodik inom statens vägverk, länsstyrelserna och länsvägnämnderna, där man sitter och granskar de olika vägobjekten och indelar dem efter angelägenhetsgrad? Vad är det som säger att statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet bättre än dessa människor kan avgöra om en väg bör byggas eller inte?

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Det här är inte så svårt som herr Dahlgren gör det till.

Under de sex år som jag har handlagt sådana här ärenden har det aldrig någonsin fallit mig in att jag skulle gå in och styra fördelningen av det så att säga ordinarie väganlaget.

I fjol beslöt riksdagen för första gången på mitt förslag att anslå 200 milj. kr. i den ordinarie vägbudgeten, men summan skulle fördelas i samråd mellan arbetsmarknadsverket och statens vägverk och slutligt fastställas av Kungl. Maj:t, som det då hette; regeringen heter det ju i dag.

Beslutar nu riksdagen även i år om dessa 200 miljoner, skall AMS och vägverket gemensamt föreslå fördelningen på projekt av pengarna. Sedermera, på eftersommaren, kommer förslaget upp på mitt bord. Jag

skall då granska det och – om nu inte herr Dahlgren tycker att det är alldeles fel – väga in de synpunkter som jag i min ringhet också kan ha lagt mig till med efter alla de kontakter som jag har haft både med riksdagen och i andra sammanhang såsom vid uppvaktningar av landshövdingar, från länsstyrelser, näringsliv och andra.

Herr Dahlgren förmenar alltså regeringen rätten – som det redan är sagt att regeringen skall ha – att slutligt fastställa denna plan för fördelningen av de 200 miljonerna på olika objekt. Det är ganska allvarligt, herr Dahlgren! Herr Dahlgren menar att vi skall ändra på det sätt på vilket beslut skall fattas om dessa 200 miljoner. Jag måste då i klarhetens namn fråga herr Dahlgren: Är det avsikten att vi skall ändra det definitiva beslutsfattandet för dessa 200 miljoner eller är det det inte?

Om herr Dahlgren menar att regeringen inte skall fastställa fördelningen, säg då detta rent ut, och föreslå till ett annat år att det inte skall vara regeringen som beslutar om den definitiva fördelningen av dessa 200 miljoner!

Intill dess en annan ordning införs än den som riksdagen nu själv har fastställt kommer jag att vidmakthålla den ordning som hittills har varit etablerad.

Herr DAHLGREN (c) kort genmäle:

Herr talman! En sak är regeringens förslag, en helt annan är riksdagens beslut. När det i föl gällde de 200 miljonerna beslöt riksdagen enhälligt att de skulle ställas till statens vägverks förfogande och att statens vägverk skulle få räkna med dem i sin planering. Utskottet skriver i år på s. 13: "Hela det för innevarande budgetår upptagna konjunkturbetingade väganslaget *Särskilda byggnads- och förbättringsåtgärder avseende statliga vägar* har i enlighet med riksdagens beslut ställts till vägverkets förfogande." Jag menar alltså att vad kommunikationsministern säger inte är rätt. De här pengarna har ställts till vägverkets förfogande för att användas efter samråd med arbetsmarknadsstyrelsen och efter en angelägenhetsgradering som i sin tur bygger på den planering som sedan länge är utförd.

Jag förmenar inte regeringen rätten att ha en egen uppfattning och att anslå pengar till en viss väg som den anser skall byggas, men då bör regeringen anslå särskilda medel och inte inkräkta på de övriga anslag som finns, och förrycka planeringen så att något annat län, någon annan bygd får vänta med sin väg. Så enkel är matematiken.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Jag trodde att jag skulle slippa säga det men jag tvingas att göra det. Jag har, herr Dahlgren, redan haft överläggningar med statens vägverk om de önskemål som jag har när det gäller fördelningen av årets anslag, som jag har utgått från att riksdagen kommer att fatta beslut om. Jag har diskuterat med generaldirektören och med vägverket som sådant om de önskemål som regeringen i år liksom i föl har beträffande

Torsdagen den
3 april 1975

*Anslag till vägväsen-
det, m. m.*

fördelningen av de 200 miljonerna.

Herr Dahlgren menar tydligen med sitt inlägg att sådana diskussioner mellan departementschefen och ett av hans underlydande verk inte får förekomma. Om herr Dahlgren har den uppfattningen bör han deklarerat den nu. Det skulle nämligen vara en helt ny praxis i vårt arbete, om det inte skulle vara möjligt att föra en dialog mellan departementschef och underlydande verkschefer om fördelningen av olika anslag. Det anslag som jag har föreslagit bl. a. till vägar i Kopparbergs län är självfallet förankrat i vägverkets styrelse, herr Dahlgren. Generaldirektören under rättades av mig ett par veckor i förväg om detta.

Herr Dahlgren tycks leva i den tron att jag reser omkring i landet och säger saker och ting på grund av ett tillfälligt infall – den uppfattningen får man när man lyssnar till herr Dahlgren. Jag tar min uppgift betydligt seriösare än herr Dahlgren tror. Och jag kommer, herr Dahlgren, att fortsätta med det även när det gäller det här anslaget. Jag kommer att sätta mitt namn under fördelningen av årets anslag någon gång i augusti september, och jag kan försäkra herr Dahlgren att det dokumentet kommer att innehålla ett antal objekt som jag har föreslagit vägverket. Där kommer bl. a. att finnas med ett anslag på 4 milj. kr. för utbyggnad av en första etapp av väg 71 – 297 i Kopparbergs län.

Herr förste vice talmannen anmälde att herr Dahlgren anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr LOTHIGIUS (m):

Herr talman! Jag har full förståelse för att statsrådet tydligen måste lämna kammaren för att sköta sina plikter på annat håll. Jag vill emellertid uttrycka min sorg över att så är fallet, eftersom vi numera inte träffas så ofta och kan diskutera med varandra sedan statsråden har fått ersättare i riksdagen. Men det är ingenting att göra åt den saken.

Jag vill börja mitt inlägg med att säga att vi i trafikutskottet i detta ärende är ovanligt eniga, i synnerhet om man betänker att vi haft över 60 motioner att behandla i detta sammanhang, varav ett femtiotal berör vägarna. På en punkt föreligger delade meningar, och det har till betänkanget fogats två reservationer. Centern och folkpartiet strider för några miljoner mer till de enskilda vägarna, och moderaterna kräver ett delvis nytt tänkande när det gäller finansieringen av vissa vägar för att därmed öka resurserna för hela det svenska vägväsendet. Jag ber att senare få återkomma till vad herr Dahlgren sade i denna fråga.

Man kan ställa frågan: Är vägarna i Sverige bra eller är de dåliga? Hur står de sig vid en jämförelse med vägarna i andra länder? Är våra vägar sådana att de fullt ut kan betjäna näringsliv och samhälle? Fyller vägarna de krav vi ställer när det gäller den regionalpolitiska målsättning som vi enats om?

Vi har enligt mitt förmenande en ganska klar uppfattning om hur vägsystemet ser ut. Utom vägverkets egen klassificering som grundar

sig på uppgifter från länsplanet har vägföreningarna ganska nyligen i samarbete med vägförvaltningen och intressenter på kommunikationsområdet gjort en sammanfattning av vår omedelbara vägsituation. Den som studerar resultatet härav blir ganska nedstämd. Det är inte så att vägarna genomgående är dåliga. Vägarna har en oerhört växlande kvalitet – vi har vägar som är så bra att de borde ligga på andra håll än där de ligger, på håll där vi har en större trafik och där de bättre skulle behövas. På vissa håll är nerslitningen av tidigare ganska hyggliga vägar så stor att vi förstör ett dyrbart vägkapital om vi inte relativt snabbt vidtar åtgärder, och då kommer det att kosta ganska stora pengar att reparera skadorna. Jag åberopar vägverkets chef som offentligt har framhållit att vi skulle behöva 15 miljarder kronor till det sekundära och tertiära länsvägnätet för att få detta i fullgott skick, och då är motorvägarna icke medräknade. Detta utöver det anslag som nu föreslås av departementet för underhåll och nybyggnad.

Trots detta befinner vi oss inte i något katastrofläge, men vi befinner oss nära den gräns där kapitalförstörelsen kostar oss mycket pengar om vi tänker på morgondagen. Detta vet vägverket, och det vet också kommunikationsministern. Departementet har försatt sig i den situationen och har svårt att komma ur den. Utan radikala åtgärder kommer våra vägar att försämrast.

Jag skulle vilja ställa en fråga direkt till herr statsrådet, men eftersom han kanske kommer att lämna oss ställer jag den till andra representanter för det stora socialdemokratiska partiet men även till representanter för mittenpartierna: Vad är er lösning på problemet? Jag har i departementspromemorian och i någon mån även i motionerna förtvivlat letat efter ett svar på den frågan.

I många år har vi från moderata samlingspartiet framfört förslaget att man på lämpliga vägvägsnitt skulle ta ut väggavgifter för att finansiera en snabbare utbyggnad av våra motorvägar och ändå få pengar över till länsvägar och andra vägar. Vi skulle kunna få ett underlag för att låna upp pengar som snabbt kunde sättas in på vissa vägsträckor. Jag åberopar vårt förslag häromåret, där vi klart redovisade att man i det läget till att börja med skulle behöva 2 miljarder kronor för att förbättra vissa delar av motorvägsnätet. Det finns en rad sätt att ta ut de avgifter som vi föreslår. Förutsättningen är att man dock i varje sammanhang har något positivt att ge trafikanterna, att den fördel som de får ekonomiskt motsvarar den avgift som de lämnar.

Medan vägverket anser att motorvägarna inte kan färdigställas förrän efter år 2000, föreslår vi från moderata samlingspartiet i vår motion att E 4, E 6 och i viss mån E 3 görs färdiga under 1980-talet. Vi föreslår detta mot bakgrunden av den argumenteringen att det övriga vägnätet kraftigt avlastas genom att dessa riksvägar görs färdiga. Statistiken visar också att antalet olyckor per fordonskilometer är ca 50 % lägre på riksvägarna än på länsvägarna. Särskilt motorvägarna uppvisar lägre olycksfrekvens. Det bör också uppmärksammas att landets riksvägar, som

Torsdagen den
3 april 1975

*Anslag till vägväsen-
det, m. m.*

1973 utgjorde 13 % av det statliga vägnätet, utförde hela 58 % av trafikarbetet. Därför är det viktigt att göra dessa vägar färdiga.

Jag vänder mig till min vän Anders Dahlgren och säger, att där är orsaken till att vi vill vända på begreppet. Vi vill hitta ett vettigt finansieringssystem, så att vi kan få pengar över till de enskilda vägar och länsvägar som han talade om. Det går inte att göra på annat sätt. Anders Dahlgren vill med små medel rätta till vissa situationer på de enskilda vägarna. Han tror att hans förslag ger möjligheter att lösa problemen.

Man behöver inte alls vara förvånad över moderata samlingspartiets reservation och att vi inte har följt mittenpartierna i denna fråga. I över tio år, Anders Dahlgren, har vi talat om nödvändigheten av att hitta ett nytt finansieringssystem för att klara vägsituationen. Hade Anders Dahlgren och hans mittenkamrater varit med på att skapa det finansieringssystemet, hade landets vägar sett helt annorlunda ut än de gör i dag. 15 miljarder kronor släpar efter. Det vet Anders Dahlgren som själv sitter i vägverkets lekmannastyrelse, och det har omvittnats av generaldirektören.

Vi moderater framhåller också att man genom snabbare färdigställande av de stora pulsådronna avlastar övriga vägar. På grund av landets utseende räcker det med de huvudleder som vi föreslår. Endast i trafiktäta orter kan en komplettering behövas med ytterligare någon motorväg. I övrigt har vi den uppfattningen att vägnätet i stort täcker vårt lands behov. Man behöver inte dra många nya långa vägsträckor, som tar mycken mark i anspråk.

Vi konstaterar med glädje att man i utskottet har kunnat enas om att ianspråktagande av jordbruksmark i största möjliga mån skall undvikas. Vi förutsätter också att vid modernt vägbyggande vägarna placeras in i landskapet så att de gör minsta skada samtidigt som de anpassas till terräng- och markförhållanden. Det betyder att den enkla teorin att man genom att göra en rak väg skulle uppfylla kriterier på säkerhet och effektivitet inte håller i dag. Det är snarare tvärtom. En väg skall naturligt anpassa sig till terrängen. Låter man vägen göra mjuka svängar, uppfyller den bättre trafikanternas fordringar.

Herr talman! Så några ord om orsakerna till att vi har det som vi har det. Att vi har kommit i det läget där vi befinner oss beror bl. a. på, vilket också särskilt framhållits av trafikutskottets värderade ordförande, att vi har saknat en plan för utbyggnad av våra vägar, en plan som vi skulle kunna hålla och vara tvingade att hålla. Hade vi byggt våra långsiktiga planer på fleråriga budgetramar för utbyggnad och drift av vägar, så är jag övertygad om att vi hade suttit i ett bättre läge än vi gör i dag. Jag hade velat fråga kommunikationsministern om han, när han i år fått motta ett förslag till långsiktig vägplanering, är beredd att snabbt lägga fram detta för riksdagen.

Jag vill också uttrycka min glädje över att utskottet kunnat enas om att det särskilda anslaget på 200 milj. kr. "ej bör få medföra någon minsk-

ning av de beredskapsarbeten som eljest skulle komma till stånd" och att det anslaget bör till fullo få utnyttjas av vägverket.

Utskottet tar dessutom på en rad punkter upp trafiksäkerheten. Att vi där har varit eniga beror närmast på att vi sedan några år tillbaka har trafiksäkerhetsverket, som mycket aktivt, tycker jag, tagit hand om säkerhetsfrågorna. Verket bedriver en ständig utrednings- och uppföljningsverksamhet, som ofta kunnat tillgodose våra önskemål.

I likhet med de andra talarna vill jag uttrycka min bestörtning över den händelse som häromdagen inträffade vid Mjölby och framföra ett varmt deltagande med alla de drabbade. Man kan fråga sig om SJ, departementet eller riksdagen kunde ha gjort mer för att förhindra olyckan. Ja, ärade kammarledamöter, man kan alltid göra mer än man har gjort, och därför finns det givetvis ett ansvar även hos denna församling. Men är det säkert att en omdisponering av pengar inte skulle ha ökat olycksriskerna på annat håll? Därför menar jag att det inte är på sin plats att omedelbart efter en sådan här olycka vara besserwisser. Vi bör tänka efter hur vi med de resurser vi har skall kunna skapa en större säkerhet.

Innan dessa frågor har blivit ordentligt genomgångna kan man framföra vissa förslag, som kan vara värdefulla och inte heller så kostsamma. Det är t. ex. möjligt att införa stopplikt vid järnvägsövergångar där sikten är dålig. Jag skall inte utveckla detta därför att jag tror att min vän Bo Turesson, som sitter i SJ:s styrelse, kommer att anföra synpunkter på dessa spörsmål. Jag vill bara säga att jag hoppas att vi hittar en lämplig linje.

Till sist vill jag framhålla att jag känner varmt för att Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande skall få möjlighet att fortsätta sin verksamhet bland ungdomen, och för detta behöver föreningen ett ekonomiskt underlag. Vi har inte medverkat till att öka det underlaget i år. Men jag hoppas att det när man från regeringens sida inte tillförsäkrar dem mer pengar – trots att vi haft en inflation – inte beror på att man vill överflytta den verksamheten på trafiksäkerhetsverket. Jag tror det är oerhört viktigt att denna i viss mån frivilliga verksamhet får fortsätta. Det är av stor betydelse för ungdomarna att få arbeta med detta såsom man gör i skolorna sedan många år tillbaka. Jag hoppas därför att man från myndighetens sida inte vill strypa verksamheten utan tvärtom förbättrar den i fortsättningen.

Herr talman! Med detta vill jag yrka bifall till reservationen 2.

Herr MAGNUSSON i Kristinehamn (vpk):

Herr talman! Jag tänker helt kort beröra ett par motioner där jag står som första namn och som har behandlats i detta betänkande.

Vägverket har i sin anslagsframställning till årets budgetproposition framhållit att antalet vägar med ett tillåtet axeltryck och boggietryck på 10/16 ton har utökats väsentligt under de senaste två åren. Detta är, menar man, givetvis av stor betydelse för skogsindustrin. Ett hinder i vägverkets strävan att öka den del av länsvägnätet som tillåter laster

*Anslag till vägväsen-
det, m. m.*

på 10/16 ton är i många fall svaga broar, säger verket. På grund av en bros begränsade bärighet kan ofta en längre vägsträcka inte utnyttjas för genomgående tung trafik. Detta torde inte vara samhällsekonomiskt försvarbart, anför vägverket.

Detta problem har tagits upp i motionen 1476 där vi motionärer, med exempel från Värmland, velat peka på att svaga vägbroar också kan få regionalpolitiskt negativa effekter. Exemplet är taget från norra Värmland, där den dåliga broförbindelsen vid Värnäs, över Klarälven, är ett hinder för transporter från de regionalpolitiskt betydelsefulla nystartade industrierna i Ramsby och Ambjörby. Det rör sig om ett sågverk och en spånplattfabrik som efter ett starkt engagemang från befolkningens och kommunernas sida tillkommit med statligt stöd. Den här vägfrågan har aktualiserats i olika politiska sammanhang. Man har gjort uppvaktningar inför landshövding och vägverk. Det har sagts att en ny bro är projekterad till omkring 1980, men skulle man få mer pengar kan man från vägförvaltningens sida tänka sig att projektet tidigareläggs, t. ex. till 1977.

Från vägverkets sida har man vid föredragning inför trafikutskottet framhållit att om verket finge utnyttja det anslag på 200 milj. kr. i budgetpropositionen, som är avsatt under rubriken "Särskilda byggnads- och förbättringsåtgärder avseende statliga vägar" och som här har diskuterats en stund, skulle situationen givetvis förbättras också när det gäller anslagstilldelningen till svaga broar. De problem som är förknippade med att broarna inte svarar mot vägnas bärighetsgrad finns givetvis i många län, det kan utläsas bl. a. av antalet motioner i riksdagen. Vi yrkade i vår motion att riksdagen skall uttala att detta anslag skall få användas till fullo av vägverket och att därvid särskilt beaktas behovet av att eliminera förekomsten av alltför svaga broar.

Detta tas upp i utskottsskrivningen, som säger att anslaget bör få användas till fullo av vägverket och att verket redan nu får planera sin verksamhet efter detta. Men utskottet förutsätter också att behovet av en snabb ombyggnad av broar med otillräcklig bärighet särskilt skall uppmärksammas.

Med hänvisning till detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Sven Gustafson i Göteborg tog upp frågan om trafiksäkerhetsfrämjande åtgärder vid järnvägs korsningar. Jag vill mot bakgrund av den olycka som inträffat i dagarna understryka vad herr Gustafson sagt. Vi har från vårt håll under flera år motionerat om högre anslag till dessa ändamål. Det är väl alldeles tydligt att det hade varit motiverat att man tidigare sett positivare på detta. Vi får väl nästa vecka tillfälle att återkomma till detta spörsmål vid en frågedebatt här i kammaren, men jag vill i alla fall nu understryka att även vi från vänsterpartiet kommunisterna beklagar denna olycka.

Sedan, herr talman, skulle jag vilja gå över till en helt annan fråga, som inte alls har med vägar och järnvägar att göra. I gårdagens Värm-

landstidningar citerades herr Lars Håkansson, som är knuten till naturvårdsverkets forskningssektariat. I en rapport kallad "Kvicksilver i Vänern – nuläge och prognos" hävdar han att av de stora, betydelsefulla sjöarna i världen är sannolikt Värmlandssjön i Vänern en av de mest kvicksilverförorenade. Enligt Håkanssons uppfattning är situationen i Vänern i allmänhet, och i Värmlandssjön i synnerhet, till följd av kvicksilverutsläppen "betydligt allvarligare än vad man haft anledning befara på basis av tidigare erfarenheter". Den genomsnittliga kvicksilverhalten i Värmlandssjön är t. ex. betydligt högre än i de värst belastade sjöarna i Nordamerika. 13 år skulle det ta att få ned kvicksilverhalten i Värmlandssjöns sediment till vad man kan kalla normala värden. Men det förutsätter ett omedelbart stopp för kvicksilverutsläppen från Skoghallsverkens kloralkalifabrik.

I motionen 169 med mitt namn som det första har vi motionärer pekat på den förorening av i första hand Kattfjorden utanför Karlstad som skett genom utsläpp av fiber och andra ämnen. I tusentals ton ligger massafiber på Kattfjordens botten, och där bildas svavelväte när fibrerna ruttnar. Vid den här viken har Karlstad sina största friluftsbad. Men det verkligt allvarliga är att vattnet i öppna Vänern genomgår en långsam försämring, som ger sjöns framtid ett dystert perspektiv. Undersökningar har visat att kvicksilverhalten i gädda är hög även ute i öppna Vänern. I Lurö skärgård, som ligger mitt ute i Vänern, har man påträffat sjöfågelägg med hög kvicksilverhalt. Antalet sjöfåglar minskar.

För ett och ett halvt år sedan påbörjade naturvårdsverket ett stort undersöknings- och forskningsprojekt i Vänern. Detta projekt styrs av en särskild kommitté, Vänervattenkommittén, med representanter för – förutom naturvårdsverket – SMHI, alltså Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut, fiskeristyrelsen och berörda länsstyrelser. Inom ramen för projektet skall man dels kartlägga och registrera tillförseln av olika ämnen till Vänern, dels registrera sjöns biologiska tillstånd. Projektet har utan tvekan stor betydelse i arbetet på att motverka försämringen av vattnet i Vänern. Den här frågan behandlas i kommunikationsdepartementets bilaga i budgetpropositionen. För oss motionärer tedde det sig mycket märkligt att de önskemål om anslag som framställts för detta arbete av Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut inte hade tillmötessgått i budgetpropositionen. I vår motion har vi därför krävt detta. Nu avstyrker utskottet visserligen motionen men betonar starkt vikten av att regeringen vid kommande budgetbehandling överväger anslagsfrågorna i syfte att stödja projektet, som man anser vara mycket angeläget. Jag vill med dessa ord ytterligare understryka detta.

Med hänvisning till det anförda yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr SVEN GUSTAFSON i Göteborg (fp) kort genmäle:

Herr talman! När jag i mitt första anförande nämnde att det fanns ytterligare områden, utöver dem jag berörde, där utskottets skrivning

skulle komma att påverka utvecklingen på kommunikationsområdet – även om man inte gjort någon särskild framställning till regeringen – tänkte jag också på Vänerprojektet, som herr Magnusson i Kristinehamn nu har talat om. En av anledningarna till att vi inom utskottet inte ansåg oss kunna bifalla motionen var att det finns så många olika parter med i detta projekt. Vi var inte helt säkra på om det var en höjning just av anslaget till SMHI som skulle vara den verkliga lösningen.

Det var närmast det som gjorde att flera av oss var litet återhållsamma. Men jag vill gärna ta tillfället i akt att understryka det som utskottet enhälligt har uttalat, nämligen att man finner arbetet med att försöka minska föroreningarna i Vänern vara en mycket angelägen uppgift och att man starkt betonar vikten av att regeringen vid kommande budgetbehandling överväger de i sammanhanget aktualiserade anslagsfrågorna – i syfte att stödja projektet.

Kommunikationsministern är inte närvarande i kammaren, men jag är säker på att det finns personer som till honom kan förmedla detta kraftiga understrykande från utskottsrepresentanternas sida.

På förslag av herr förste vice talmannen beslöt kammaren att uppskjuta den fortsatta överläggningen rörande detta betänkande samt behandlingen av på föredragningslistan återstående ärenden till kl. 19.30.

§ 20 Anmälades och bordlades

Proposition

Nr 97 angående rörlig pensionsålder m. m.

§ 21 Anmälades och bordlades

Motioner

Nr 1999 av herr *Nilsson* i Agnäs

Nr 2000 av herr *Åsling m. fl.*

med anledning av propositionen 1975:30 om energihushållningen m. m.

Nr 2001 av herr *Nordstrandh m. fl.*

med anledning av propositionen 1975:45 om riktlinjer för arbetsmarknadsutbildningen

Nr 2002 av herrar *Norrby* och *Torwald*

Nr 2003 av herrar *Torwald* och *Norrby*

med anledning av propositionen 1975:92 om sänkning av den statliga inkomstkatten, m. m.

§ 22 Meddelande om frågor

Nr 48

Torsdagen den
3 april 1975

Meddelades att följande frågor framställdes

---

*Meddelande om
frågor*

den 3 april

Nr 142 av herr *Werner* i Tyresö (vpk) till herr handelsministern om sammansättningen av utredning angående förhållandena inom städbranschen:

De i en vpk-motion vid 1974 års riksdag behandlade, synnerligen anmärkningsvärda och miserabla förhållandena inom städbranschen borde enligt motionens yrkande bli föremål för en utredning i syfte att uppnå en sanering och kontroll. Riksdagen biföll yrkandet. Sedan dess inträffade arbetskonflikter inom branschen har ytterligare blottlagt omständigheter som styrker det befogade i riksdagens beslut. Handelsministern har nu tillsatt en sådan utredning. För att uppnå det angivna syftet kunde knappast större sakkunskap tänkas än en representant för städarbetarna. Någon sådan finns emellertid inte med i utredningen.

Mot bakgrund härav får jag rikta frågan till herr handelsministern:

Av vilken anledning har inte någon representant för städarbetarna medtagits bland de sakkunniga?

Nr 143 av herr *Andersson* i Örebro (fp) till herr socialministern om ökade resurser för behandling av ryggsjukdomar:

I TV-programmet Uppdraget den 11 mars 1975 gavs ett exempel på med. dr Gertrud Linds framgångsrika metod för behandling av ryggsjukdomar. Enligt vad som redovisats är emellertid resurserna för behandling med denna metod otillräckliga. Med anledning av detta ber jag att till socialministern få ställa följande fråga:

Avser socialministern vidtagna åtgärder för att förbättra möjligheterna för ryggsjuka att få sådan medicinsk behandling som aktualiserats i TV?

Nr 144 av herr *Lövenborg* (vpk) till herr industriministern om ett samsamarbetsprojekt i Jokkmokk:

Planerna på uppförande av ett aluminiumsmältverk i Jokkmokk som skulle kunna ge arbete åt ca 500 personer har diskuterats alltsedan statens industriverk i maj förra året fick i uppdrag att utreda vissa frågor rörande marknaden för aluminium och aluminiumprodukter.

I en delrapport något senare framhölls att det sannolikt finns utrymme för ytterligare en aluminiumanläggning. Men i den utredning som nu färdigställts avstyrks däremot att ett aluminiumverk byggs i Jokkmokk.

Kommunens situation är prekär redan nu och svårigheterna kommer

Nr 48

Torsdagen den
3 april 1975

---

*Meddelande om
frågor*

att växa allteftersom Vattenfall skär ner sin aktivitet i kommunen. Jokkmokks kommun har under årens lopp lämnat enorma mängder energi till det övriga Sverige. Man har rätt att kräva både snabba och omfattande statliga insatser för att klara den sysselsättningskris som kommunen redan är inne i. Mot den bakgrunden är min fråga följande:

Därest något aluminiumverk icke byggs i Jokkmokk, vad har regeringen då för alternativt och lika sysselsättningskapande projekt att sätta i dess ställe?

Nr 145 av herr *Måbrink* (vpk) till fru statsrådet Sigurdsen om Internationella valutafondens kreditgivning till Chile:

Internationella valutafonden har nyligen beviljat en s. k. stand by-kredit på 89 miljoner dollar till militärjuntan i Chile. Med anledning av detta vill jag till fru statsrådet Sigurdsen ställa följande fråga:

Vad anser statsrådet om Internationella valutafondens kreditgivning till militärjuntan i Chile?

Nr 146 av herr *Nilsson* i Agnäs (m) till fru statsrådet Sigurdsen om utformningen av viss information från SIDA:

”Denna skrift kan gratis beställas från SIDA:s informationsbyrå” kan man läsa på omslaget till bl. a. en bok vari vissa kristna biståndsarbetare kallas frimicklar- och tungomålstanter. Anser statsrådet att information av detta slag är lämplig och att den befrämjar SIDA:s syften?

§ 23 Kammaren åtskildes kl. 17.45.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert